

MEERAQ KINALUUNNIIT PIITSUUTITAALLUNI PERORIARTUSSANNGILAQ

KALAALLIT NUNAANNI MEEQQAT AKORNANNI
PIITSUUNEQ ATUKKANILU ASSIGIINGGISSUTIT.

SULIARINNITTUT Cecilia Petrine Pedersen Stine Schou Mikkelsen aamma Peter Bjerregaard MIO sinnerlugu, 2013

MEERAQ KINALUUNNIIT PIITSUUTITAALLUNI PERORIARTUSSANNGILAQ – KALAALLIT NUNAANNI MEEQQAT AKORNANNI PIITSUUNEQ ATUKKANILU ASSIGIINNGISSUTIT

NAQITERISITSISQQ

MIO, Issortarfimmut 1A, Postboks 1290, 3900 Nuuk,
Oqarasuaat 34 69 40

SULIARINNITTUT

Kalaallit Nunaanni Peqqinnissamik Ilisimatusarfik
Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet
Cecilia Petrine Pedersen
Stine Schou Mikkelsen
Peter Bjerregaard

Copyright © MIO aamma Statens Institut for Folkesundhed
Nuuk, september 2013

Erseqqarissumik suminngaaniit tigulaariffigineqarnera,
soorlu grafit, tabellit issuaanerillu nalunaarutigineratigut
nalunaarusiaq atorreqarsinnaavoq. Allakkiat
nalunaarusiamut tunnagsut, naliliinerit, issuaanerit
imaluunniit nalunaarusiamut innersuussinerit MIO-mut
Statens Institut for Folkesundhed-imullu
nassiunneqassapput.

NUTSERISQQ

Mads-Daniel Skifte

ASSIT

Jørgen Chemnitz, MIO aamma Nuisi grafik

ILUSILERSORNERA

Nuisi

NAQITERNEQARFIA

DAM grafisk

Naqinneqarnera siulleq 1.000-nngorlugu naqinneqarpoq

SPONSER AF TRYKNING

NunaFonden

SAQQUMMERSITAQ UUNGA SAAFFIGINNINNIKKUT PINEQARSINNAAVQQ

MIO, Issortarfimmut 1A, Postboks 1290, 3900 Nuuk
mio@mio.gl www.mio.gl

- 4 SIULEQUT MIO
- 6 NAALISARNERA
- 8 MIO'P INNERSUUSSUTAI
- 10 AALLAQQAASIUT
- 11 TUNULIAQUTAQ
- 12 **Meeqqat piitsuutitaasut piitsuunerat akiorniarlugu suliniutit**
21 Eqikkaaneq
- 22 **KALAALLIT NUNAANNI 2002-MIIT 2010-MUT MEEQQAT PIITSUTITAASUT**
- 22 **Oqaatsip piitsuussutip isumaa**
- 23 **Pitsuunerup isumaa atorneqartoq**
23 Allanut naleqqiulluni piitsuuneq
25 pisortanit ikiorsiissutit
- 26 **MISISSUINERMI KATERSAT PERIAATSILLU**
- 26 **Misissuinermi katersat**
27 Piitsuussutip killingi
- 27 **Nalilersuinermi iliuitsit periutsillu**
- 28 **KALAALLIT NUNAANNI MEEQQAT PIITSUUTITAALLUTIK INUUSUT ANNERTUSSUSAAT**
- 31 **Pitsuunerup nalilersornerisa akornanni ataqatigiinnerit**
- 32 **Meeqqat akornanni ataavartumik piitsuutitaalluni inuuneq**
- 32 **Kalaallit Nunaanni meeqqanut piitsuuti-taallutik inuusunut navianartuusinnaasut**
- 33 **Inerniliussaq**
- 34 **PEQQISSUTSIKKUT ATUGARISAT EQUNGASUT**
- 34 **Kalaallit Nunaanni peqqissutsikkut inuuniarnermi atukkat equngasut**
- 35 **Illoqutigiit meerartallit inersimasortaasa akornanni peqqinnikkut equngassutsit**
35 Misissuinermi katersat periaatsillu
35 Inuuniarnikkut atukkatigut peqqissutsikkullu navianartorsiortut
- 36 **Inuusuttut akornanni peqqissutsikkut equngassutit – inuusuttuuneq equngasoq?**
37 Misissuinermit katersat periutsillu
38 Nunap sortaani najugaqarneq najoqqutaralugu
inuiaqatigiinni inissisimanerup assigiinngissutaat
39 Peqqinnikkut equngassutit
- 43 **Inerniliineq**
- 44 **NALEQQIUSSAT**
- 46 **ILALIUSSAQ 1**
- 47 **ILALIUSSAQ 2**
- 48 **ILALIUSSAQ 3**
- 50 **ILALIUSSAQ 4**
- 51 **ILALIUSSAQ 5**

SIULEQUT MIO

MEEQQAT KIKKULLUUNNIIT PIITSUUTITAALLUTIK PERORIARTUSSANGILLAT

Kalaallit Nunaanni pinngortitami piniagassa qarluarlunilu naasoqarluarmat, ulluinnarnilu aningaasarliortut akornanni aningaasartuutitut ikorfartueqataalluarsinnaammata, piitsuussuseq eqqartorneqartillugu tamanna nalileruminaassinnaavoq. Qujanartumillu ilaqutariippassuarnut tamanna pisarpoq. Ilaqutariippassuaqarporli sivikinnerusumik sivilunerusumilluunniit pisortanit ikiorserneqartariaqartartut. Inuiaqatigiuvugut atugarissaartut, piitsortatsinnillu isumaginnittut, kisianni tamanna pitsaasumik ingerlapparput?

Nalunngilara una nalunaarussiaq nuannerpallaanngitsoq, taamaattorli Kalaallit Nunaanni pissutsit taamaannerat isigineqartariaqarpoq. MIPI, Meeqqat Inuusuttullu Pillugit Ilisimasaqarfik, 2007-imi nalunaarusiamik saqqummersitsivoq "Meeqqat Kalaallit Nunaanni Inuuniarnerat", tassani saamineqarpoq meeqqat akornanni piitsuussuseq, aamma meeqqat isaanniit isigalugu. Nalunaarussiaq inuiaqatigiinni asut oqallitsitsivoq. Pitsannguissamut neriorsuuterpassuit eqqartorneqarput, kisianni uuma nalunaarusiap ersersippaa ukiut qaangiussimalersut ingerlanerini imatut pisoqarsimanngitsoq. Suli meeraqarpoq piitsuusunik, naallu ikileriasimaluartut inuiaqatigiittut pisussaavugut meeqqat akornanni piitsuussuseq malinnaavigissallugu. Taakkuuppummi inuiaqatigiinni ilutimi akornanit avisaarlutik inuulersinnaasut.

Meeraanermi aningaasarliorneq peqqutigalugu amigaateqartarneq inuunermi kingusinnerusukkut malugisarpaat, tassami inuunerup taamak ingerlaqqinnissaanut qaninnerusaramik. Piitsuunermi sutigut amigaateqartoqartarpoq, aammali piitsuuneq peqqissusermut sunniuteqartarpoq. Taakkununga suliniuteqarneq ingerlaqqittariaqarpoq, ingerlaqqissallunilu.

Nalunaarusiattaq ersersippaa meeqqap piitsuutitaalluni peroriartoruni paasineqartariaqartoq suut nalorninartut pinngorsinnaanerat. Pingaaruteqarporlu nalunaarusiami ilisimasat, allanilumi misissuisimanerit paasisat, meeqqat piitsuulutik peroriartorsimanerannut ilutaannullu atugassarititaasunik allaanerusunik atugaqarnerannut suliniuteqarnermi ator-neqarnissaat. Meeqqat tamarmik assigiimmik pitsaasumik, peqqinnartumik naleqartumillu inuunissaqarnissaannik atugassaqtartariaqarput.

QULARUTIGINEQASSANNGILAQ
PIITSUUTITAALLUNI
PERORIARTORNEQ MEEQQANIT
ATORULUNNEQARNERPAASARTOQ

Inuiaqatigiit nalilersorneqarsinnaapput qanoq sanngiinnerusortaminnik isumaginninnerat aallaavigalugu. Suleqatigiinniarta meerartagut angajoqqaanngorlaallu ilaqutariittut pitsaanerpaamik aallartinnissaannut periarfissaqartinniarlugit – tamanna piffissaq ungasinnerusiq eqqarsaatigalugu inuiqatigiinnut iluaqutaassaaq.

Kalaallit Nunaat 1992-imi Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit Piginnaatitaaffiit tunngatillugu isumaqatigiissummut ilannguppoq. Isumaqatigiissummi artikel 27-mi nassuiaatigineqarpoq "meeraq kinaluunniit inuuniarnermi timikkut, tarnikkut, anersaakkut, ileqqorissaarnikkut atugassarititaanikkullu ineriartornissamut nalinginnaasumik piumasarineqartunut periarfissaqartitaanissaa". Tamanna isumaqarpoq,

meeraq nerisassaqaarnissaminut, atisassaqaarnissaminut, inisassaqaarnissaminut minnerpaamik periarfissaqartitaassasoq, kiisalu ukiuminut naleqquttumik peroriartorlunilu periarfissaqartussaasoq. Tunngaviusumik pisinnaatitaaffiit ajunngitsumik pitsaasumik inersimasunngornermi inuuneqaarnissamut, tamatumami inuiaqatigiit akornanni peqataanissamut toqqammaviliisussaammata.

Inuiaqatigiisutut iliuutsitta ilumut ajunngitsumik ingerlanerat, kiisalu ajornartorsiutit pitsaasumik aqqittarnerigut imaluunniit pitsaanagerusumik iliuuseqaarnissatta nalilersortarnissaat pingaaruteqarput. Kalaallit Nunaanni meerartatta akornanni piitsuusoqarani peroriartornissamut periarfissaqartitsinissamut pisussaaffeqarput.

Atuarluarisi!

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Aaja

Meeqqat Illersuisuat

NAALISARNERA

Nalunaarusiap meeqqat akornanni piitsuussusermut aningaasarneq aallaavigaa aamma piffissami 2002-2010 meeqqat akornanni piitsoqarnerata ineriartornera aningaasanut sanilliullugu misissuiffigineqarpoq. Nalilersuinerit Nunatta Naatsorsueqqissaartarfiata kisitsisaatai tunggavigalugit ingerlanneqarput, tassanilu Kalaallit nunaanni illoqtigiit 18-inik tikillugit ukiullit angerlasimasunik meerartallit 2002-2010-mut atorneqarput.

2010-mi meeqqat 11,7%-ii (katillugit meeqqat 1698-t) Kalaallit Nunaanni piitsutut inuupput, imatut paasillugu, aningaasarsiat nalinginnaasumik agguaqatigiissillugu annertussusianit 50% minnerusumik aningaasarsiallit, 19,8%-iilu (2876-t) 60%-mik minnerusumik aningaasarsiaqartuni inuusut. Ukioq taanna meeqqat 40,5%-ii inoqtigiinni pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqartuniippat, taakunangalu 31,8%-ii ukiumut 30.000 kr. Taakunangalu amerlanernik pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqartuniillutik.

Nunanut allanut naleqqiukkaanni Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuullutik inuusut agguaqatigiissillugu amerlassusaat Tulluit Nunaannut Canadamullu nallersuunneqarsinnaapput, USA-miilli appasinnerulluni. Nunanullu avannarlernut naleqqiukkaanni Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuullutik inuusut agguaqatigiissillugu amerlanerullutik.

Nalilersuineri piitsuusermik eqqartuisoqartillugu uuttuutitut atorneqartartuni takuneqarsinnaavoq, 2010-mi Kalaallit Nunaanni meeqqat tamarmiusut akornanni 8,4%-ii pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqarput aningaasarsiat nalinginnaasumik agguaqatigiissillugu annertussusianit 50% minnerusumik aningaasarsiaqartut, 32,1%-ii pisortanik pisartagaqarnermik taamaallaat inuussuteqartut kiisalu 3,2%-ii piitsuunermit killissarititaasoq ataallugu inuusut.

2002-miit 2010-mut meeqqat piitsut amerlassusaat allangorarpallaarsimangilaq. 2003-mi meeqqat piitsuusut (aningaasarsiat nalinginnaasumik agguaqatigiissillugu annertussusianit 50% minnerusumik aningaasarsiallit) amerlanerpaasimapput (14,9%), ikinnerpaasimallutillu 2006-mi (9,9%).

Meeqqat ataavartumik piitsuusut (aningaasarsiat nalinginnaasumik agguaqatigiissillugu annertussusianit 50% minnerusu-

mik aningaasarsiallit) 2002-2004 5,6%-imiik piffissami 2008-2010 3,1%-mut appariarsimapput.

Nalunaarusiami atuarneqarsinnaavoq meeqqat piitsuullutik inuusut sumiiffinni qanoq agguataarsimanersut, soorlu Kommuni Kujallermi Qaasuitsullu Kommuniani meeqqat piitsut nunap agguaqatigiissinneranit amerlanerusut, Kommuneqarfik Sermersuumi Qeqqatalu Kommuniani agguaqatigiisitsineri ikinnerusut. Kommunillu iluini illoqarfinni assigiingitsuni kisitsisit taamatulli assigiingiarput, kiisalu nunaqarfinni meeqqat piitsuusut illoqarfimmiunit amerlanerusut. Qaanaami, illoqarfimmi nunaqarfinilu, meeqqat piitsuusut amerlanersaapput. Qaanaap saniatigut Nanortalimmi, Illoqqortoormiuni Qeqertarsuarmilu meeqqat piitsuusut amerlanerpaapput. Nunaqarfinni piitsut illoqarfiit uku nunaqarfini amerlanerpaapput: Qaanaaq, Qaqortoq, Tasiilaq, Kangaatsiaq Upernavillu.

Piitsut equngasumik siammartitersimapput taamaammallu ilaat allaninggaanniit atugarliornerullutik. Nalunaarutip pisut aaliangersimasut meeqqanut piitsuullutik inuusunut navianarsinnaasut ersersippai. Inoqtigiinni inersimasut 30-t ataallugit ukioqarpata, piitsut inuunissaq qaninnerusoq, angajoqqaq kisermaajuppat imaluunniit ilaqtariit meerarpassuaqarpata. Takuneqarsinnaavortaaq piitsuut inuunissaq nunaqarfimmiikkaanni qaninnerusoq. Inoqtigiinni inersimasut nunatsinni nunattalu avataani inuusimappata, nunatsinniinnaq inuusimasunik naleqqiullugit piitsut inuunissaannut navianartorsiunginnerusut. Kalaallit Nunaanni inuusimasuinnarnik inoqtigiit inersimasortallit piitsuusut aamma 2004-mi misissuineri assinganik inerneqarsimavoq.

Piitsuuneq atugarisatigullu assigiingissuseq meeqqat peqqissusaannut ineriartornermilu peqqissusaannut pingaaruteqartumik sunniuteqartarpoq. Nunani tamani isertitat, peqqissuseq nappaatillu imminnut malittariippat: aningaasarsiakinnerusut peqqinnerusarput. Nalunaarusiami erseqqissaatigineqarpoq peqqissusermi atugarisat equngasut, inoqtigiinni inersimasut meerartallit peqqissutsimik aallussinerat, kiisalu inuussuttut peqqissutsimik equngasumik atugaqartut ersiutaannik.

Inersimasut meerartallit akornanni peqqissutsikkut atugassarititaasut akornanni equngassutit misissuinermit katersukkat

“

2005-imiit 20010-mut inuttaasut aningaasarsiaat aallaavigalugit misissuinermit Nunatta Naatsorsueqqissaartafianit katersorneqarsimasut tunngavigineqarput. Misissuinerup takutip-paa ilaqutariit meerartallit aningaasarsiakinnerusuni peqqis-sutsikkut nappaatigullu atukkatigut equngasutit annertune-rusut. Taamaattorli pualavallaarneq issiaannarpallaarnerlu aningaasarsiaqqortunerni atugaarinqarneruvoq, nerisassati-gulli immigassanillu ajornartorsiuteqarnerit assigiinnarlutik.

Kalaallit Nunaanni 20011-mi Inuusuttut Atugarissaarnerannut tunngatillu misissuinermit katersukkat tunngavigalugit inuu-suttut peqqissutsikkut atugaat equngasut misissorneqarsi-mapput. Misissuinerup takutip-paa, ilaqutariit atugarissaarnerannut ilaqutariinni aningaasarsiornikkut ajornartorsiutaat, angajoqqaallu suliffeqarnerisut aallaavigalugit inuusuttut inui-aqatigiinni inissisimanermit nalilersuutitut atortaraat. Inuu-suttut katillugit 8,9%-ii ilaqutariit pigissaarnerat pisuujun-gitsutut imaluunniit pisuujunngilluinnartutut nalilersima-gaat. Inuusuttuni aningaasarsiat aallaavigalugit inuiqatigiinni inissisimaneq nunap immikkortuisa akornanni aamma assigi-ninggissuteqarpoq, tassani inuusuttut procentinngorlugu nu-natta qeqqani atugarissaartut amerlanerusut. Aammattaaq inuusuttut nunaqarfinni peroriartorsimasut illoqarfinneersu-nut naleqqiullutik ilaqutariit atugarissaanginnerusutut naliler-soraat. Inuusuttut akornanni atukkatigut equngasut nalilersu-inertigut takutip-paat 14-iugaangata 11-ni peqqinneq atugar-liornerlu, navianartumik pissusilersorneq ajornartorsiornartu-nillu pisoqartarneri imminnut maleqatigiilluinnartut.

Misissuinerit takutip-paattaq inuusuttut aningaasarsiornikkut atugarissaanginnerusuneersut timikkut tarnikkullu ajornar-torsiuteqarnerisut, peqqissutsiminnik navianartorsiortitsine-rusut, peroriartorfigigajuttarlugillu angerlarsimaffiit nakuu-serfiusut, kinguaassisutitigut imigassamillu atonerluiffiusut. Pingaartuuvorlu erseqqissassallugu inuiaqatigiinni aningaa-sarliornerpaat akornanni ajornartorsiutaannaangimmata, amerlanerpaartaasali takutip-paat atugarisatigut equngasutut ersiutini qaammarsarneqarmat peqqissutsikkut atugarisat as-sigiinngisitaartumik ajorsartortarmata aningaasarsiornikkut inissisimaneq ajornerujartortillugu.

MIO'P INNERSUUSSUTAI

Naak politikikkut suliaqartut ilaqutariit atugarliortut suli-niuteqarfigisimagaluaaraat, soorlu ilaqutariinnut sullissivili-ornikkut, naartusunut sanngiitsunut tunngasumut "Siun-gaaq iliuuseqarnissaq"-mik siammarterisoqaraluartoq, kiisalu meeqqat inuusuttullu piitsuunermi eqqugaasut pillu-git piffissamat ungasinnerusumut tunngatillugu iliuusissatut pilersaarusiortoqaraluartoq, Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuutitaallutik inuusut suli amerlavallaarput. Kalaallit Nu-naanni meeqqat tamarmik 11,7% piitsuutitaapput, imatut paasillugu angajoqqaat aningaasarsiaat agguaqatigiissinne-

qarpata aningaasarsiaat 50%-init minnerusut. Piitsuutitaa-neq meeqqanut assut assigiinngitsorpassuartigit kinguner-luttarpoq, soorlu inuttut ineriartuutaasumik aaqqissuussi-nernut ilutimittulli peqataanissamat periarfissaqarneq ajor-put. Meeqqat piitsuutitaanerannut ilisimasat tunngavigalu-git Meeqqat Illersuisuat innersuussutinik arlalinnik suliaqar-simapput, taakkulu qulakkiissavaat meeqqat piitsuutitaallu-tik ineriartunnginnissaannut suliniarneq siunnerfeqartumik iliuuseqarfiusumillu ingerlanneqarnissaa.

PIITSUUNEQ PILLUGU ISUMASIUUT

- nunap iluani piitsuussusermik killissarititaasup aaliangiunneqarnissaa, taannalu atorlugu piitsuunerup alaatsinaaneqarnissaa – piitsut amerliartornersut ikiliartornersulluunniit. Taamaamat piitsuunerup killissarititaasup aaliangiunneqarnissaata anguniarnissaanut sulineq ingerlateqqittariaqalerpoq.
- piitsuussuseq ersiutit assigiinngitsut atorlugit nalilersorlugulu malinnaaffigineqassaaq. Piitsuuneq arlalitsigit peqquteqarlunilu ajornartorsiuteqarfiuvoq, taakkulu iluamik paasiniarlugit piitsuunerup assigiinngitsutigit qaangernianeqarnissaa ingerlattariaqarpoq.
- Kalaallit Nunaanni piitsuunerup annertussusaanik paasiniaanissaq tunngavigalugu ilisimasallit sulilersitassat pilersinneqassapput. Sulinerup tassa piitsuunerup pinngortitsisorisinnaasaanik misissuissapput taamalillutik piitsuusut piitsuunermik aniguniassammata.

PIITSUUNERUP AKIORNISSAANUT NUNAP ILIUUSISSAI

- piitsuunerup akiornianeqarnissaanut inuiaqatigiittut iliuusissanik aaliangiussissapput, uanilu meeqqat immikkut isigineqassallutik. Nuna tamakkiisumik kommunitullu, politikikkut kiisalu allaffissornikkut eqqunneqarsinnaassapput.
- Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu akornanni aningaasaqarnikkut atukkatigullu assigiinngissutit isiginiarneqassapput.

MEEQQAT PIITSUUTITAASUT MALINNAAVIGINEQARNERI

- ukiut allortarlugit Kalaallit Nunaanni meeqqat akornanni piitsuutitaanermut killiliunneqarsimasut tunngavigalugit nalilersorneqartassaaq.
- kisitsisitigut naatsorsuinerit Nunatsinni Naatsorsueqqissaartarfimmit ingerlanneqassapput.
- meeqqat atuarfimiittut aqqutigalugit meeqqat inuusuttullu ulluinnarni amigaataat ukiut sisamakkaarlugit misissorneqartassapput (Health Behaviour in School-aged Children). Misissuinermi atukkat, peqqissuseq, atortorissaarutit kiisalu najugaqarfittut amigaatit misissorneqartassapput.
- Meeqqat piitsuutitaanerannik misissuinerit politikkikkut suliniutit ingerlaqqittassapput. Pisariaqarpoq ajornartorsiutit qaqilerneqartarnissaat, qulakkeerlugulu oqallineq ataavartuunissaanik, ineriartortitsinerullu taamatuttaaq ingerlaavartuunissaat.

PEQQISSUTSIKKUT ATUGARISAT EQUNGANERISA MALINNAAVIGINEQARNERI

- Meeqqat meeraanerini qanimut sulinerup siulliutinneqarnissaa. Misissuisimanerit uppersisissimavaat atugarliornerpaat atugarissaarnerulernissaanut suliniuteqarnissaq pisariaqartorujussuusoq. Kinguaariaat tulleriaarlutik atugarliorneq kingornuttagaattut atorneqartartut kipitinneqarnissaat, atukkatigullu assigiingissutit immikkut suliniutigineqarfiginissaat pisariaqartoq. Kinguaariaat tulleriaarlutik atugarliuutigisartagaat ikilisinneqarpata nalinginnaasumik inuuniarnermi atukkat qaffatsinneqarnissaanut pingaaruteqartorujussuuvoq.
- siunissami pinaversaartitsinissaq ilisimasanit aallaaveqassaaq. Tamannami periarfissiissaaq siunnerfeqarnerusumik meeqqat inuusuttullu akornanni assigiingissutsit suliniuteqarfiginissaanut.
- tamakkulu saniatigut meeqqat inuusuttullu akornanni peqqissutsikkut siammasissumik pinaveersaartitsinissamat suliniuteqarnissaq. Atugarisatigut appasissumik inissisimanerup, atukkatigullu artorsarnerusarnerup ataqatigiinneri erseqqaripput, taamaammallu meeqqanut inuusuttunullu siammasissumik suliniuteqarneq tamanut sunniuteqassaaq.
- suliniutit ilaqutariiusunut sammitinneqarpata atugarisatigut ajornartorsiutit kinguaajusunit ingerlateqqinneqannginnissaat anguneqarsinnaavoq. Inooriaatsip allanngornissaanut angajoqqaat meeqqallu peqataanissaat pisariaqarpoq.
- paaqqinnittarfinni atuarfeqarfimmilu peqqissuunissaq anguniarlugu malittarisassanik pilersitsisoqarnissaa pisariaqarpoq, soorlu aaliangersimasunik suliniuteqarnissaq aallaavigigaanni meeqqat tamangajammik anguneqarsinnaapput. Paaqqinnittarfiit atuarfillu peqqinnissaminnik immikkut siunertaqarneq atunngilaat, kisianni peqqissumik inuuneq ilikkagarluarnissamat pingaaruteqarpoq tamannalu pingaartinneqartariaqarluni.

AALLAQQAAASIUT

Piitsuutitaalluni peroriartorneq inersimasunngornermi kingunerlussinnaavoq. Uuma nalunaarusiap ersersippaa Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsut aningaasarsiornikkut peqqissutsikkullu atugaat qanoq ittuunersut.

Una nalunaarusiaq Kalaallit Nunaanni meeqqat aningaasat tunngavigalugit piitsuutitaasut pillugit nalunaarusiat aappariivaat. Nalunaarusiaq siulleq politikikkut tusagassiutitigullu assut oqallitsitsivoq. Nalunaarusiap uuma siullermik siunertarivaa erseqqissassallugu politikikkut kommunitigullu suliniutit suut nalunaarusiap siulliup kingorna aallartinneqarsimanersut. Anguniakkallu tullerivaat allaaserissallugu aningaasarsiorneq tunngavigalugu meeqqat akornanni piitsuutitaaneq, piffissami 2002-miit 2010-mut aningaasat immikkut isigalugit piitsuussutsip ineriartornera. Nalilersuinerit kisitsisit Nunatsinni Naatsorsueqqissaartarfimmit pisat tunngavigineqarput, tassanilu inoqutigiit 18-it tikillugit ukiulinnik meerartallit tamarmik 2002-miit 2010-mut pineqarput. Siunertaavortaaq takussallugu kommuniniit kommuninut, illoqarfinniillu illoqarfinnut assigiinngissutit nunaqarfiillu taakkununga attuumasuni meeqqat piitsuutitaaneri misissussallugit. Politikikkut iliuuseqassagaanni pisariaqarpoq erseqqarissumik ilisimassallugu nunap sortarpiaani piitsuussuseq ajornartorsiutaanersoq. Kommuninilu oqartussanut aamma pingaarpoq

ilisimassallugu kommunip sortaani piitsuussuseq annertunerpaanersoq. Nalunaarusiattaq saqqummiuppaa 2002-miit 2010-mut piitsuussutsip qanoq ineriartorsimaneranik, kikkullu inoqutigiinni aningaasakillioortuni, piitsuussusermik ammut killissaritaasup ataani, peroriartorsinnaanerannik.

Naluneqanngilaq meeqqat peqqissusaat toqqaannartumik piitsuutitaanermut attuumassuseqartoq. Taanna taaneqartarpoq peqqissutsikkut equngasumik atugaqarneq, tamanalu isumaqarpoq meeqqat ilaqutariinni piitsuneersut ilutiminnit atugarissaarnerusunit peqqiinnerusut. Nalunaarusiap siunertarivaattaq erseqqissaatigissallugu peqqinnikkut atugarisatigut equngassutit, inersimasullu meerartallit akornanni peqqinnissaq tunngavigalugu iliuuserisartagaat kiisalu inuusuttut akornanni peqqissutsikkut atugarisatigut ersiutit.

Nalunaarusiaq MIO-mut Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitetip Kalaallit Nunaanni Center for Sundhedsforskningimut suliarineqarpoq.

Meeqqat piitsut pillugit misissuinerit Nunatsinni Naatsorsueqqissaartarfimmiit nalunaarsukkat tunngavigalugit suliaavoq, tassungalu atatigillugu kisitsisinik katersuisimasunut apequtinullu akinissamat piareersimasimasunut Søren W. Børgesen aamma Lars Pedersen annertuumik qutsavigivagut.

TUNULIAQUTAQ

Meeraalluni piitsuutitaagaanni imaappoq, meeqqat ilutimik atugaannut ineriartornissamullu periarfissaannut assingusumik atugassaqarnissamut periarfissaqannginneq. Meeqqatut piitsuutitaaneq pissutsinut naapertuutinngilaq, ileqqorissaa-nermilu attanneqarsinnaanani. Meeqqat pisuunngillat, tamatumalu allanngortinnissaanut nammineerlutik periarfissaqanngillat. Meeqqat piitsuutitaanerat meeqqat pisinnaati-taaffiik uniineruvoq. Naalagaaffiit Peqatigiit meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutaanni allaqqavoq meeqqat tamarmik naammaginatsumik inuuneqarnissamin-nut piginnaatitaaffeqartut, aningaasatigullu atugassarititaasut aamma meeqqat atugarissaarnissaannut pingaaruteqar-tut (Naalagaaffiit Peqatigiit meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutaat, 1989).

Kalaallit Nunaat Naalagaaffiit Peqatigiit meeqqat pisinnaati-taaffii pillugit isumaqatigiissutaannut marts 1992 ilanngup-poq. Isumaqatigiissut ilaasortanut pisussaatsivoq isumaqa-tigiissummut malittarinnessalluni. Isumaqatigiissut meeqqap pisinnaatitaaffiik amerlasuunik imaqqarpoq, taamatullu pi-sortat arlalitsigut pisussaataapput malinnaassallutik. Isuma-qatigiissummi artikeli 27-p naqissuserpaa "meeraq kina-luunniit inuuniarnermi atugaqassasoq timimut, tarnimut, anersaamut, ileqqorissaarnermut, atukkatigullu ineriartornis-samut periarfissat naleqquttut" atorlugit. Aaliangiusap ima-rivai tunngaviusumik ineriartornissamut ileqqut qanoq ittu-nersut: Meeqqanut nerisassaqaassaaq, atisassaqlaruni kiisalu illusimaffeqarluni; Meeqqat ukiuminnut naleqquttumik ineri-artussapput, inerilluarlutik; Meeqqat tamarmik qanorluunniit angajoqqaajusut aningaasarsioraluarpata assigiimmik nam-maginatsumik inuuneqarnissaannut pisinnaatitaassapput.

Meeqqat akornanni piitsuutitaaneq piffisamut qaninnerusu-mut ungasinnerusumullu kingunerluuterpassuarnut atassute-qarpoq (Grigg & Walker, 2008). Meeqqatut piitsuutitaaneq meeraanermi taamaallaat ajornartorsiutaanngilaq, inersima-sunngornermili ajoqutaasararluni, inuiaqatigiinnullu kinguner-lutsitsisararluni. Taamaammat pingaartuuvooq meeqqat inersi-masullu piitsut kikkusut paasissallugit ikiussallugillu.

Ukiuni kingullerni tusagassiutitigut, politikkikkut inuiaqati-giinnilu Kalaallit Nunaanni piitsut piitsuunerlu (Rasmussen

aamma Petersen, 2006; Poppel, 2009) eqqumaffigineqarne-rulernikuuvooq, kisianni meeqqat isaanniit aamma. 2007-imili kalaallit Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) misissuinermi inernerit takutippaat, meeqqat amerlasuut (17%-ii) angerlarsimaffimmi nerisassat naammanginneri pequtaalluuni kaallutik innartartut imaluunniit atuariartor-tartut (Nielsen allallu, 2007). Kingunerivaalu tamanit politik-kerinillu oqallisigineqarnerat, atuarfinnilu nerisartaalernis-samut piareersarnek allartinneqarluni, Aningaasanullu Inatsis-samut 2007-imi ilanngunneqarluni.

2007-imi taamanikkut Meeqqanut Inuusuttunullu Ilisimasa-qarfik(MIPI) meeqqat akornanni piitsuutitaaneq annertuumik isiginiarneqalerpoq, nalunaarutillu pingasut suliarineqarlutik. Nalunaarutit piitsuuneq pingasoqiusanngorlugu sammivaat, soorlu ilaqutariit meerartallit aningaasarsiaasigut, meeqqat amigaateqarnermik misigisaat kiisalu Naalagaaffiit Peqatigiit meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissut aallaavi-galugu (Nielsen S. L., 2007; Schnohr C., 2007; Wulff S 2007). Meeqqat amigaataat pillugit nalunaarusiap inernilerpaa, meeqqat ilaqutariinniit annerusumik minnerusumilluunniit aningaasatigut amigaatilineersut misigisaraat naammattu-nik peqqinnartunillu nerisassaqtartitaanissaminnut, nammat-tunik atisassaqaarnissamut kiisalu naammaginatsumik anger-larsimaffeqarnissamut periarfissaqartinneqarneq ajortut, aamma meeqqat pisinnaatitaaffiini artikeli 27-mi allassimasut naapertorlugit nammaginatsumik ineriartornissamut akor-nuserneqartartut. Tupaallannartumik angajoqqaat amerla-suut oqaatigisimavaat, pissakilliorpallaarneq peqqutigalugu tunngaviusumik pisariaqartitanut, tassa nerisassat, illullu ki-assarnissaa sunnerneqartartut. Assigiissutitullu erserpoq meeqqat ilutimisulli atugassaqaannginnertik peqqutigalugu inuiqatigiinni nalinginnaasumik inuuniarnermi ilaasinnaana-tik, ulluinnarni atugassaqaqtitaanikkut atortorissaarutitigullu amigaateqarneq pequtaalluni. Assigiissutigivaattaq mee-qat ilisimaarilluarmassuk ilaqutariittut aningaasatigut ajor-nartorsiuteqarlutik, tamannalu aallaavigalugu qanoq atugas-saqarnertik naatsorsuutigisaraat (Nielsen 2007). Meeqqat piitsuutitaanerat pillugu nalunaarusiami illoqutigiit aningaa-sarsiaat nalilersuutitut atorneratigut takuneqarsinnaavoq Kalaallit Nunaanni 2004-mi meeqqat 9%-ii piitsuutitaaneq

nalilersorneqaraangat angajoqqaat aningaasarsiat nalinginnaasumik agguaqatigiissillugu annertussusianit 50% minnerusumik aningaasarsiaqartut. Nunanullu avannarlernut naleqqiullugu agguaqatigiissillugu Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuutitaasut malunnartumik amerlanerusut (Schnohr C., 2007). Nalunaarutip pingajorarterutaani inernilineq malillugu meeqqaat ilaqutariinni aningaasakillioortuneersut arlatsigut inuunissamut naammaginangitsumik atugaqartitaasut, kiisalu kalaallini oqartussat Naalagaaffiit Peqatigiit meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissut aallaavigalugu pisussaataitaasut sukkanerpaamik pisutsit pitsanngortinnissaat (Wulff S., 2007).

Nalunaarutip malitsigaat pissutsit tamaginnit politikkerinillu isiginiarneqarlutillu oqallisigineqarnerat. Oqallisit ilagivaat piitsuuneq qanoq uuttorneqassanersoq, qanoq kalallit meerrartaat piitsuunersut, qaqugukku piitsuunersut, qanoq kalaallit meerartaat piitsuutitaanersut aamma soq piitsuutitaanersut kiisalu sumiiffiit ilaanni piitsuutitaaneq allanut naleqqiullugu ajornerunersoq (Nathanielsen, Abelsen aamma Niclasen, 2009).

Nalunaarusiat arlallit takutinnikuaat Kalaallit Nunaanni atugarisatigut assigiinngissutit annertusut, aningaasaqarnikkut, ilinniartitaanikkut, suliffeqarnikkut kiisalu meeqqat inersimasullu peqqinnikkut atugarisaatigut (rasmussen, 2005; Poppel, 2007; Bjerregaard, 2008; Niclasen, 2009). Meeqqatut piitsuutitaaneq imaangilaq pisuut atugaannut assersuunnikkut aaliangerneqartartoq, kisiannili meeqqat nalinginnaasumik piasariaqartitaannik amigaateqarneq. Piitsuuneq kisimi imaangilaq atotorissaarutininik amigaateqarneq imaluunniit aningaasaqarnikkut periarfissakillioorneq, kisiannili aamma peqqissuseq, ilinniartitaanermut periarfissat, qinigassatut periarfissat qanorlu atugaqarneq.

Uumap nalunaarusiap MIPI'p 2007-mi nalunaarusiaasa "Kalaallit Nunaanni meeqqat inuuniarnerat" ersersippaat saqqummiinerup kingorna Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuunerat politikkerinangaaniit qanoq iliuseqarfigineqarsimansoq. Malitsigalugu nalunaarusiap ersersippaa Kalaallit Nunaanni meeqqat aningaasaqarneq aallaavigalugu piitsuutitaanerup annertussusia meeqqallu 2002-miit 2010-mut piitsuunerisa ineriartornerat. Aningaasaqarnerli tunngavigalugu piitsuutitaaneq nalilersuutit kisimi atorneqarsinnaangilaq, taamaattorli tunngavileeqataasut pingaartut ilagivaat. Meeqqat piitsuutitaanerat tamakkiinerusumik isigisagaanni nalunaarusiap ersersippaa inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut inissisimanerlutilluni peqqinnikkut atukkatigut equngassutit kingunerisartagai sammeneqarput.

Meeqqat piitsuutitaasut piitsuunerat akiorniarlugu suliniutit

Immikkoortumi uani suut MIPI'p 2007-mi nalunaarusiaasa "Kalaallit Nunaanni meeqqat inuuniarnerat" ersersippaat saqqummiinerup kingorna Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuutitaanerannut qanoq iliuseqartoqarsimansoq. Immikkoortup siunertarivaa takutissallugu 2007-p kingorna aningaasat aallaaviginerullugu meeqqat piitsuutitaanerat pillugu politikkkikkut iliussissatut aaliangiussat, inatsisitigut allanngiunerit suut aallartineqarsimansut. Piitsuutitaaneq arlatsigut isigineqarsinnaallunilu ajornartorsiutit assigiinngitsut katiteruffiattut pisarpoq, taamaammatt immikkoortup uuma aamma sammivaa piitsuutitaanerup akiorniarneqarneranut suliniutit suut aallatisarneqarsimansut.

2007

Meeqqat piitsuutitaanerat iluamik politikkkut tamanillu sammineqalerpoq, nunatsinni Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) misissuinermit inernerit ersersimmagu meerrarpasuit, (meeqqat tamarmik 17%-ii), angerlarsimaffiminni naammattunik nerisassaqqannginnera peqquataalluni kaallutik innartartut imaluunniit atuariatortartut (Niclasen, 2007). Tamatuma kinguneraa inuiaqatigiit politikkerillu akornanni oqallinnerujussuaq piareersarneqalerlunilu atuarfinni nerisaqartitsisalernissaq. Nerisaqartitsineq Aningaasaqarnermut inatsissatut 2007-mi 3,3 mio. kr. immikkoortinneqarput, 2008-miillu 2010-mut ukiut tamaasa 6,5 mio.kr. (Aningaasaqarnermut Inatsit 2007).

Naalagaaffiit Peqatigiit meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutaat tunngavigalugu meeqqat piitsuutitaanerannut nalunaarusiami makku innersuussutigineqarput:

Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqanun komitiata suleriaasiat malillugu meeqqallu naammaginartumik inuuneqarnissaminut pisussaataitaaffiat Kalaallit Nunaanni atuutsissagaanni siunnersuutigineqarpoq:

- ilaqutariinnut meerartalinnut aningaasakillioortunut aningaasatigut allatigullu piitsuussuseq millisinniarlugu tapersuinerup allisineqarnissaa, meeqqallu aningaasakillioorneq pisuulluni ineriartorneranni sunniutinut ajortunut illersorneqarnissaat.
- piitsuunerup akiorniarneqarnissaanut periusissatut pilersaarutit imminnut ataqatigiittut aaliangiunneqarnissaat, meeqqallu piginnaatitaaffii qitiusunit atuutitineqalersinnaasunngorlugit nunap immikkoortuini sumiiffigisamilu allaffissornermi atorsinnaasunngorlugit.
- misissueqqissaarnerit Inatsisartuni oqartussanilu allani oqallisigineqassapput, ilutigalugulu misissueqqissaarnerit taamaattut piitsuunerup akiorniarneqarnissaanut periusissatut pilersaarusiornissamut atorneqassapput.

- allaffiit assigiingitsut meeqqat piginnaatitaaffiinik suliniuteqartut suliaat ataqatigiissaarnerat nukittorsarlugu.
- piitsuunerup akiornianeqarnerani avinngarusimasumi najugallit immikkut aallunneqassapput
- atugarissaarnerup siammarneqarneruneratigut nunallu aningasaqarniarnikkut ineriartornerup atorluarneratigut atukkatigut assigiingissutit annikillisillugit.
- piitsuunermut killissaritaasoq aaliangjunneratigut piitsut pitsaanerumik alaatsinaannissaanut sakkusaqalerluni, inuuttaasullu akornanni piitsut amerliartornerusut ikiliartornerulluunniit nalilersorneqalersinnaalissapput.
- meeqqaat inuuniarnermikkut atugaanik ilisimasassanik takussutissanillu katersineq annertusillugu kiisalu meeqqat eqqugaasut alaatsinaallugit, soorlu meeqqanut piitsunut tunngasut ilisimasat aqqissornerisigut.
- kisitsisit peqqisaartumik suliarilluakkat pisortatigoortumik paasiuminartunngorlugit saqqummiullugit, tassani takutillugu nunap aningaasatigut isumalluutai qanoq anertutigisut meeqqat pitsaanerumik atugaqalernissaanut suliniarnermut atornerarnerusut. (Wulff, 2007)

MIPI'p nalunaarusaasa "Kalaallit Nunaanni meeqqat inuuniarnerat" saqqummermata kingorna tusagassiutitigut oqallinnerujussuaq pivoq, tassani isornartorsiorneqarpoq piitsuuneq aningaasarsiat pillugit kisitsisit tunngavigineqarsimammata.

2008

2008-MI UKIAKKUT 2009-MILU UPERNAKKUT POLITIKKIKKUT SIUNNERSUUTIGINEQARTUT

- Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik piitsutut naatsersuuneqarsinnaanissamut killissaritaasoq Inatsisartunit siunnersuutigineqarpoq Naalakkersuisut eqqunneqassasoq (Demokraatit)¹
- Inatsisartunit aaliangigassanngorlugi siunnersuutigineqarpoq Naalakkersuisunit qanoq suullu tunngavigalugit Kalaallit Nunaanni piitsutut naatsorsuuneqalartarnerup nassuaatissarsiornissaa aallartissagaat (Inuit Ataqtigii)²

2009

KOMMUNIT ATAATSIMIITITSINERAT "ILAQTARIIT MEERARTALINNIK IKIUNEQ"

Ataatsimiineq "Ilaqtariinnik meerartalinnik ikiuneq" pillugu KANUKOKA-mit (Kommunit kattuffiat) aqqissorneqarpoq. Ataatsimiineq, 2009-mi borgmesterit sisamat, tassalu KANUKOKA'p siulersuisui, ilaqtariit meerartallit atugaasa allaffissorinnikkut aqutsisunit ingerlanneqarnera misissorneqar-nissaa isumaqatigiissutigineqarnerata malitsigivaa. Taamatut aaliangernerup aallaavigivaa tusakkat ersersimmassuk meeqqat kaattarnerisa ajornartorsiutaanerat. Ataatsimiinnermi Inatsisartut peqqussutaat marluk sammeneqarput. Siulleg pisortat ikiorsiisarnerat pillugu, aappaalu meeqqanut inuuttunullu ikiuisarneq.

Ataatsimiinnerup inernerivai:

- 1) Isumaginninnermut allaffeqarfiit, paaqqinnittarfiit atuarfiillu akornanni pinngitsooratik suleqatigiittoqassasoq:

Meeqqat angajoqqaallu eqqugaanissamut qanittut sukka-sumik iliuseqarfigeqarsinnaaniassammata suliariaatsinik aaliangersimasunik aaliangiussisoqarnissaa

Piffissaq qaninnerusoq eqqarsaatigalugu Isumaginninnermut allaffeqarfiit, angajoqqaat, atuarfiit, paaqqinnittarfiit, Peqqinnissaqarfik allallu meeqqat inuusuttullu ikiortariaqartut pillugit suliallit inoqarfiusuni tamani suleqatigiissutissamik isumaqatigiissusiussapput. Qulakkeerneqassaaq meeqqat inersimasullu piginnaatitaaffiinik paasissutissiarnissap ingerlattuar-nissaa.

Piffissami ungasinnerusumi pingaartitatut angajoqqaat peqatigalugit isumassueqatigiinnerup naleqassusaanik inuiaqatigiinnilu akisussaaqatigiinneq

- 2) Ilaqtariit nukittorsarneri: paasineqarsimavoq meeqqani kaattarneq piitsuniinnaanngitsaq atornerqartoq, aammali ilaqtariinni aningaasarsaarnersuni atornerqartoq. Taamaammatt politikereit inuiaqatigiinni ilaqtariinni naleqassutsimik eqqartuilersitsinissamut kiisalu angajoqqaatut akisussaasutut oqallinnerup aallartinnissaanut siut-tusariaqarput. Pisariaqarportaaq Ilaqtariinnut sullissiviit inersarlugillu siunnersuisarnerit atuutereersut anner-tusarnissaat.

Piffissami qaninnerusumi qulakkeerneqassaaq Namminersorlutik Oqartussanit Ilaqtariinnut sullissiviit allartin-nissaannut ingerlatsinissamullu aningaasanik taperneqar-nissaaq – sulisutiginnaanngitsaq, aammali illuutitaar-nissanut. Malugineqarpoq Ilaqtariinnermut Peqqissut-simullu Naalakkersuisoq illoqarfinni tamani sullissivinnik aallartitsinissamut eqqarsaateqartoq, ataatsimeeqata-asullu naatsorsuutigivaat Namminersorlutik Oqartussat aningaasat pisariaqartitat tunngavigalugit aningaasaliis-sasut. Ilisimasanik katersuivimmik peqarnissaanik pisari-aqartitsisoqarpoq, soorlu immaq KANUKOKA'p ataani,

1 http://cms.inatsisartut.gl/upload/labu/em2008/ordf/ia/pkt118_1beh_dk.pdf

2 http://cms.inatsisartut.gl/upload/labu/fm2009/udsatte_pkt/pkt30_dk.pdf

tassani immikkut ikiortariallit pillugit, meeqqat pinasuartumik ikiortariallit il.il. pillugit paasissutissat katersorneqassapput.

Piffissami ungasinnerusumi angajoqqaat ilaatinnerusapput ilaqutariillu pikkorissartinneqarneranni qanoq meeqqanik perorsaanssamut najoqqutassanik suliaqartoqassaaq.

Oqaatigisariaqarporlu angajoqqaat atornerluisut oqaq-qissaarivigissallugit iluaqutaanngivissoq, tassungali taarsiullugu atornerluisut katsorsarnissaannut, soorlu katsorsartinnerup akeqanngimik pineqarsinnaanissaa anguniarlugu aningaasanik amerlanerujussuarnik immikkoortisoqartarnissaa pisariaqarpoq. Taamatuttaaq inuusuttut atornerluisut katsorsarneqarnissaat assut pisariaqarpoq. Siusinnerusukkut ilaqutariinnut sullissivik Kujataani Alluitsumiittoq "Allu", ukiuni makkunani maqaasineqartoq, isumaginninnermi suliniuteqarnermi atugassaqqissutut taaneqarpoq. Ilaqutariit sivisunerusumik katsorsartittariillit tassunga neqeroorfineqarsinnaapput.

- 3) Suleriaatsit eqaallisarneqarnissaat: Pisortat ikiorsiisarnerannut inatsisit atorneqartut kiisalu meeqqanik inuusuttunillu ikiuvisarnermi inatsisit atuuttut kalaallinut naleqqussarneqassapput, kiisalu allaffissornikkut inatsisinik atuinerup ajornannginnerusunngorlugi piuminarnersunngortissaaq. Nukiit amerlavallaarujussuurtut allaffisornermut atorneqartarput – isumaginninnermik siunnersortit sullitaminnut piffissaqarnerorusupput.

Piffissami qaninnerusumi Inatsisartut sukkarnerpaamik pisortat ikiorsiisarnerannut inatsit allanngortittariaqar-paa, taamaalilluni ilaqutariinnut annikitsumik akunnatunillu isertitaqartartunut pinasuartumik tapiutitut ikiorsiisarneq periarfissaqalerniassammat. Pisortat ikiorsiisarnerannut inatsisit, meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiisarnerannut inatsisit imminnut ataqatigiinnerulernissaat ujaratorneqarpoq. Eqimattat ilaata tikkuarpaa pisortat ikiorsiisarnerannut inatsit 1982-imeersoq eqaannerullunilu najoqqutakkuminarneq, naleqqussarlugu atuutitileqqinneqarsinnaasoq. Eqimattap allap kissaatigaa pisortat ikiorsiisarnerat aalisartunut piniartunullu immikkut aaq-qissuussivigineqassasut, taamasillutik soorlu silarlunnerani il.il. suliffissaaleqisutut nalunaarsunngikkaluarlugit imaluunniit piniartutut aalisartutullu allagartatik annaangikkaluarlugi ikiorserneqarsinnaanissaanut periarfissineqassasut. Qitiusuninngaaniit isumaginninneq pillugu inatsisinik pitsaanerusumik siunnersuisoqartarnissaa ujaratorneqarpoq. Politikikkut anguniakkat innunillu isumaginninnermik inatsisit imminnut naapertuunnerussapput. Siornatigut oqariartaasiuvoq "Meeraq qitiutillugu" – ullumikkulli "Ilaqutariit qitiutillugit".

Piffissami ungasinnerusumi Innunik isumaginninnermi allatoqarfinni sulisut ilaqutariinnut tunngasunik suliallit "Ilaqutariinnut sullissivinnut nuussapput. Meeqqanut inuusuttunullu inissisarfii kommunini ataatsimoorussamik allaffeqarfeqalerpata, angalasartunik/pisoqartillugu

piareersimasartunik pinartumik pisoqartillugu piareersimasartussanik pilersitsisoqassaaq, (KANUKOKA, 2009).

INATSISITUT ALLANNGUUT

Inatsisarut inatsisaat nr. 9, 7. december 2009-meersoq Meeqqat tapisiaat pillugit

Aaliangiivigineqartussatut siunnersuut 2006-mi upernaak-kut³: Meeqqanut tapiut qinnutigineqaaqqaanngikkaluar-toq tunniunneqartassaaq qaammatikkaartumillu siumoorluni tunniunneqartarluni. Ullumikkut inatsisit tunngavigalugit kvartalikkaarlugu meeqqanut tapiut qinnutigeqqaarlugu tunniunneqartarpoq. Inatsisissatut siunnersuutip qulakkiissavaa meeqqanut tapiummik pisussat tmarmik pisarnissaat. Meeqqanut tapiut meeqqamut iluaqutaassaaq, imaassana-nilu aatsaat tunniunneqassalluni angajoqqaat qinnuteqar-nissartik eqqaamasimappassuk. Qaammatikkaarlugit tunni-unneqartalerpat pisartagaqartunut ajornannginnerusumik aqunneqarsinnaalissaaq meeqqamut iluaqutaasussamik⁴.

MEEQQANUT TAPERSIISUTIP ALLANNGORTINNERA

Meeqqanut qaammammut tapersiissutitut akiliutigineqar-tartoq 758-miit 1000 kr.-nimut qaffanneqarpoq⁵.

POLITIKKIKKUT ILIUUSISSAT EQQARSAATERSUUTILLU

Akileraarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissi-taq Naalackersuisunit pilersinneqarpoq, taakkulu suliassaraat kalaallit atugarissaarnissaat pillugu innersuussutit qanorlu inerisarneqarlunilu siunissamut qulakkeerinninnissaanut suli-assatut pilersaarusiamik saqqummiissallutik. Isumalioqatigiis-sitaq pilersinneqarpoq "nassuerutigineqarmat inuiaqatigiit akornanni akissarsiatigut assigiinngissuseq annertummat, aamma pisortat tapiutigisartagaannit misilittakkat aallaavi-galugit naalackersuisut partiivi isumaqatigiippu, Akileraar-tarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitamik aal-lartitsisoqarnissaa, taakkualu suliassarissavaat inuttaasut, minnerunngitsumik ilaqutariit aningaasakilliornerit, atugaris-saarnerulernissaanut aqquutissanik siunnersuuteqassasut" (Akileraarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissi-taq 2011).

Naalackersuisut piitsuussuseq pillugu piareersaatitut sulini-ummik aallartitsippu.

3 <http://lovgivning.gl/Lov.aspx?rid={0D0B754A-8FB1-4916-A47B-B904C9ADE3CE}>
4 http://lovgivning.gl/~media/lovfiler/2009/forarbejder/L_nr_09_bemaerk_dk.ashx
5 Cirkulære nr. 259 om gældende sociale kontantydelse pr. 1. januar 2009

2010

OQAATSIP PIITSUUSSUTSIP ISUMAA

Nalunaarusiaq "Piitsut pillugit aallarniutitut suliniut" saqqummiunneqarpoq (2009 Inunnik Isumaginninnermut Naalakkersuisoqarfimmit, Inatsisartut ukiaanera ataatsimiinnerannit sinnersuutitut aaliangiiffigisassatut saqqummiunneqarmat, peqqusaallutik piitsuunermit killissarititaasup aaliangiunneqarnissaa tunngavigalugu). Qanoq sutigullu piitsuunermik pinaveersaartitsiniarneq anguneqarnissaa tunngavigalugu politikkikkut oqallinnerit aallartipooq. Nalunaarusiap siunertaraa, oqaatsit piitsuunerup qanoq paasineqarnissaa, tamannalu kalaallinut naleqqussagaassaaq, inoqassutsit tunngavigalugit, attaveqaatitigut atortulersuutit, sumi najugaqarfeqarnera kiisalu Kalaallit Nunaat tamatiguunngitsoq aningaasat tunngavigalugit ingerlasoq eqqarsaatigalugu. Nalunaarutigineqartut oqallinnissamut tunngaviliissapput kiisalu misissueqqinnissamut isumasiuisinnaallutik (Inunnik Isumaginninnermut Naalakkersuisoqarfik, 2010)

Piitsuunerup qanorpiaq paasineqarnissaa pillugu sulineq tamatuma kingorna kigaallassimavoq.

ANINGAASAQARNERMUT INATSIMMI MEEQQANUT INUUSUTTUNULLU IMMIKKUT ANINGAASALIISSTIT

- 2010-miit 2013-mut ukiumut immikkut 25 mio. kr. Naalakkersuisut meeqqanut inuusuttunullu suliniutit nutaat pioreersullu inerisaqqinnissaannut immikkoortittarpaat. Kommunit pingaartitanik suliniuteqarnissamut aningaasaniq qinnuteqaateqarsinnaapput. Aningaasallu ilaat ilaqtariinnut isumalluutikitsunut atugassaapput, taamaammatt inuuniarnermi atukkatigut artornartorsiortunut pitsanngueqataasoqarsinnaavoq.
- Illoqarfinni ilaqtariinnut sullissiviit allisarnerinut aallartisarnerinullu: Ilaqtariit meerartallit atugarissaarnissaannut Ilaqtariinnut sullissiviit ilaqtariinnullu højskolit qtitulluinnarput. Tamanna tunngavigalugu 2010 immikkut aningaasaliisoqarpoq Ilaqtariinnut sullissiviit sananeqarniassammata ilaqtariinnullu højskolertitsineq ingerlanneqarniassammata. Suliniuteqarfillu inerisaqqinnissa tunngavigalugu Naalakkersuisoqarfik 2010-mi sullissiviit pisinnaasaannik piginnaasaannillu nalilersuisitsivoq, ilaqtariimmi nukittorsarnissaat sumiginnaasoqarnissaanillu pinaveersaartitsiniarneq pingaartutut suliniutaammata. Aammattaaq 2010-mi Ilaqtariinnut sullissivinni qimarnuinnillu sulisut pikkorissarsinnaaniassammata immikkut aningaasaliisoqarpoq taamaasillutik piffimmi sulitit pitsanngorneruniassammata.
- Ilaqtariinnut naartusortalinnut eqqugaqqasunut suliniuteqarnerup ingerlaqqinnissaa inerisaqqinnissaalu. PAARISAP suliniut "ilaqtariinnut naartusortalinnut piaartumik iliuuseqarneq"-mut atatillugu atornerluisunut immikkut aningaasaliisoqarpoq. Suliniummut attuumassutillit arallit nalunaarutigaat neqeroort assut kivitsilluarsimasoq.

- Meeqqanut pisassaqtitsivittut ornittakkat Naalakkersuisuniit meeqqanut inuusuttuaqqanullu suliniaqatigiiffinniit suliniuteqarfittut ingerlanneqarsimapput. 2010-milu nalinginnaasumik aningaasaliissutit saniatigut meeqqanut ornittakkanut arfineq marlunnut immikkut aningaasaliisimapput, kiisalu illoqarfippaalunni nunaqarfippaalunnilu meeqqat feerianissaannut susassaqtinnissaannullu aaqqissuussinernut 24-nut aningaasaliisoqarluni. Susassaqtitsinerit, soorlu aallaarsimaartitsinerit-/piniariartitsinerit meeqqanut inuusuttunullu immikkut pisariaqtitsisunut naatsorsuussaapput, kisianni aamma soorlu aasaanerani håndboldskolit meeqqanullu nipilersortitsineq neqeroortuassimapput⁶.

2011

AKILERAARTARNEQ- ATUGARISSAARNERLU PILLUGIT ISUMALIOQATIGIISSTALIAP ISUMALIUTISSIISSTATAAT MARTS 2011-MEERSOQ

Akilerartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiisitap nalunaarutaa ukuninnga pqiartuuteqarlunilu inneruusuteqarpoq:

Inooqatigiinni ajutuunissamut ikiutissat killiffii:

- Inooqatigiinni ajutuunissamut ikiutissat sorpassuutigut ajornartorsiutiniq qaangiisitsisarpoq, kisiannili ajornartorsiutit tamakkiisumik angusarnagit.
- Ikiutit qanoq annertutigisut ikiugassanut apuuttarnersut ilisimasat annikippallaarput.
- Aaqqissuussaq eqqoriaanernik imaqarpoq. Tamanna paasisassanik ersernerluttunngortitsisarpoq, aqunniarneralu oqimaalluni. Kingunerisarpaa immikkoortitsisoqarneranik taamungaannarlu ikiuisoqartarneranik.
- Aaqqissuussinerit ataatumut isigigaanni aningaasat tunngavigalugit sulerusutitsilernissamik annikitsumik imaluunniit sulerusunnginnermik pilersitsisarpoq.

Akilerartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiisitap meeqqat inuusuttullu pillugit inneruusustaat:

- Meeqqanut inuusuttunullu siamasississumik suliniuteqarnissaaq pisariaqarpoq, kisianni pingaartinneqassaaq piaartumik iliuuseqartarnissaaq
- Piaartumik iliuuseqartarnerit Ilaqtariinnut sullissivinnut suliakkiisutaassaaq, taamaalluni suliamut ilisimasaaqartunit suleqatigiissutigineqarluni suliarineqarsinnaaniassammata.
- Ernisussortut, peqqissaasut, Perorsaanikkut tarnillu pissusiisigut siunnersuisartut (PPR), Piareersarfik kiisalu Sulliffissaqartitsinerimut allattoqarfiillu Ilaqtariit sullissivinnut suleqatigiinnissamut isumaqatigiissuteqassapput aaliangersimasumik siunnersuineq, pikkorissanerit, ikiutit il.il. pillugit.

⁶ Kilde: Særlige Børne- og ungeindsatser 2010, Departementet for Familie, Kultur, Kirke og Ligestilling: http://dk.vintage.nanoq.gl/Emner/Landsstyre/Departementer/Departement_Familie_Justits/Familie/Strategier%20og%20projekter/Tryg20Barnedom%202010/25%20mio,-d,%20kr,-d,-%20B,-a,-U%20indsats.aspx

- Sullissiviit kommunit iluini aqqissuunneqassapput erseqqarissumillu anguniagaqarlutik. Pisortasut erseqqarisumik akisussaaffeqassapput, Isumaginninnermullu ataatsimiititaliamut attuumatinneqassallutik. Sullissiviit kommunimi, tassanilu nunaqarfiini, suliniuteqarneq akisussaaffigissavaat.
- Suliami suliniuteqarnissamik annertuumik pisariaqartitsisoqarmat, nukiit annertunerusut atortariaqarput. Kisianni aningaasat amerlineqaraluartulluunniit ilinniartitaneq piginnaasallu qaffanngippata tamanna naammann-gilaq. Taamaammatt nukinnik amerlanerusunik pisariaqartitsineq ilinniartitaneermut inerisaanissamullu attuumasuteqarput.
- Suliniuteqarfimmi suliallit ilinniarfii nukittorsarlugit, iliniaqqinnissamullu periarfissat eqaallisarlugit. Attaveqatigiittarfiit angalasartussallu pilersinneqassapput. Ernisussiorlut, peqqissaasut, psykolgit ilaqutariinnik siunnersuisartut ilaqutariillu meeqqanik ajornartorsiuteqartunik najugaqartitsisartut amerlanerit.
- Ilaqutariinnik siunnersuisartut ilaqutariillu meeqqanik ajornartorsiuteqartunik najugaqartitsisartut ineriartornissamik ilinniarnissamillu periarfissillugit. Sulisut immikkut ittumik ajornartorsiutunik qaangisisinnaasut meeqqallu atugaannik pitsannguisinnaasut piginnaasusaannut immikkut aningaasarsiatigut tapiuteqartillugit.

Meeqqanut tapiut pillugu Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitap innersuusutai:

- Ullumikkut kommunit amerlanerpaat pilersuisunut pisortanit ikiuutisartunut qaammammumut 1000 kr. illumut ataatsimut meeqqamullu ataatsimut tapiissuteqartarput

(meeqqanut tapiutit). Tamannalu isumaqarpoq illoquti-giinni meeqqat arlaqartillugit pisortanit tapisiat amerlaneruserarput. Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitap nalilersorpaa inunntu ilaqutariinnuunniit sivikinnerusumik ataavartumilluunniit pilersuisinnaangitsut, suliffissaqannginneq pequtugalugu, naammaginnartumik pilersuisinnaasariaqarpoq. Ilutugalugulu pisortat ikuisinnaanerata aqqissuussaanerata ilaqutariit meerartallit immikkut ikiortariillit ikiorneqartarnissaat qulakkeerneqassasoq. Taamaammatt Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitap siunnersuutigivaa siunissami nuna tamakkerlugu meeqqanut tapiut qaammammumut meeqqamut ataatsimut 2000 kr.-iussasoq. Angajoqqaq ataaseq 1000 kr.-nimik tapiuteqartassaaq. Uani tassa imaappoq massakkut pisortatigut ikiuutit atuutinneqartut malittarisassanngortillugit aqqissuullugit ingerlateqqinneri. Tamanna isumaqarpoq, angajoqqaq kisermaaq pisortanik ikiorsiissutinik pisartooq 1000 kr.-inik pisassaaq, saniatigullu 1000 kr.-inik akilersuutinik pisassalluni, taamaasilluni katillugit qaammammumut 2000 kr.-inik meeqqamut pissaqartitsisassalluni. Angajoqqaani najugaqatigiittuni aappaa suliffilik aappali pisortanik ikiorsiissutinik pisartaqartumik naatsorsuutigissavaat 1000 kr.-inik meeqqamut tapisinissartik, ilutugalugulu naatsorsuutigineqarpoq angajoqqaq suliffilik akissarsiaminit 1000 kr.-inik meeqqamut tapiissassasoq. Innersuusutigineqarportaaq meeraqarnermi aningaasartuutit suusinnaaneri misissorneqassasut taamaasilluni tapiutaasartut naleqqussarneqarsinnaaniassammata, immaqalu ukiui aallaavigalugit assigiingisitaartinneqarsinnaapput (Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitap, 2011).

MEEQQANUT INUUSUTTUNULLU ILIUSISSAT PILLUGIT NALUNAARUSIAQ

Iliuussiaq Naalackersuisunut kommuninullu meeqqanik inuusuttunullu suliaqarnermi najoqqutassiassatut atussaaq. Meeqqanut inuusuttunullu iliuuseqarniarnermi aallunniarneqartut arfinillit ukuupput: Ukiunik aallaveqarluni piaartumik iliuuseqarfiginisaat, Atornerluisunik katsorsaaneq, Meeqqat ilikkarsinnaasaaq ineriartornerallu, Ilisimasalinnik ilinniartitsineq, Nalilersuineq, iliuuseqarnerit malinnaavigalugillu nalilersorlugit (Ilaqutariinnermut Naalackersuisoqarfik allallu, 2011). Meeqqat piitsuusut iliuussiami eqqaaneqanngillat, kisianni atukkatigut ajornartorsiutillit piffissamilu ungasinnerusumi sulinitissat ilinniartitaanermut nukittorsarnissaanut tunngasut, meeqqat inuusuttullu ajornartorsiorsinnaasut.

2011-IMI NAALAKKERSUISUNUT ILLUA TUNGILIUTTUT POLITIKKIKKUT APEQQUAAT

Piitsuuneq pillugu Naalackersuisumut §37 apeqqut (SIUMUT)

1. 2010-mi Kalaallit Nunaannit meeqqat qassit procentii allanut naleqqiullutik piitsuullutik inuuppat?
2. Meeqqat qassit illoqtigiinni najugaqarpat 2010-mi ikiuutunik pisartagaqarsimasunik?⁷

Atuarfinni nerisaqartarneq pillugu Naalackersuisumut § 37 naapertorlugu apeqqut (Demokraatit)

1. Suna peqqutigalugu Namminersorlutik Oqartussat Kommuni Kujallermit atuarfinni meeqqanik nerisaqartitsinissamut tapiuteqartoqarsinnaanerani apeqqutineqartarsimasat akineqartarsimangillat?
2. 2009/2010-mi aamma 2010/2001-mi qanoq annertutigi-sumik atuarfinni nerisaqartarneq aningaasartuutaasimava, Naalackersuisullu qanoq natsorsuuteqarpat ukioq atuarfusussamut 2011/2012 nerisaqartitsinissamut qinnuteqaatit naapertorlugit aningaasartuuteqarnissamut? Periarfissaqarpat apeqqutit skemanngorlugit akeqquagut.
3. Naalackersuisut nuna tamakkerlugu Namminersorlutik Oqartussanik 100% aningaasalersorneqartumik atuarfinni nerisaqartitsinissamut sunik isumaliutersuuteqarpat, nerisitsarnerillu assigiinngitsut qanoq naleqarsinnaanerit misissorneqarsimanersut, soorlu:
  - A. Ullaakkut atuarnep aallartinnerani ullaakkorsiutunik (issingigassat assigisaallu)neqeroortoqartarnissaa, ullup qeqaanullu madpakkinik annitsiarfinni agguaassisoqartarpat

- B. Ullaakkut atuarnep aallartinnerani ullaakkorsiutunik (issingigassat assigisaallu)neqeroortoqartarnissaa ullup qeqqanullu anitsiarnermi kissartunik neqeroortoqartarpat
4. Naalackersuisut nuna tamakkerlugu atuarfinni nerisitsisoqartannginnissaanut suut iluaqtissatut isigivaat?⁸

Piitsuuneq pillugu Naalackersuisumut § 37 naapertorlugu apeqqut. (ATASSUT)

1. Inuit qassit piitsuunissamut killissarititaasoq ataallugu inuunersut misissuisoqarnikuua?
2. Meeqqat qassit piitsuunissamut killissarititaasoq ataallugu inuunersut misissuisoqarnikuua?
3. Kalaallit Nunaata suatungaani inuit piitsuunissamut killissarititaasoq ataallugu inuunersut misissuisoqarnikuua?
4. Soraarnerussutisallit/ sioqqutillutik soraarnerussutisallit akornanni piitsuunissamut killissarititaasoq ataallugu inuusoqarnerisut misissuisoqarnikuua?
5. Qanoq sukkatigisumik Naalackersuisut apeqqutit qulaani pineqartut aqqiissuteqarfiginiarlugit sulissappat?⁹

2012-MUT MISSINGERSUUTITUT KOMMUNINUT ATAATSIMOORTUMIK TAPIISSUTINUT ISUMAQTIGIISSTUT

Naalackersuisut kommuninullu isumaqatigiisutigivaat Meeqqanut – Inuusuttunullu iliuussissatut pilersaarut saqqummiunneqarneranut ilaliullugu Namminersorlutik Oqartussat kommuninullu isumaqatigiittut pilersaarut piviusunngortillugu ator-neqalissasoq.

Meeqqanut inuusuttunullu suliap nukittorsarnissaanut 10 mio. kr. immikkoortinneqarnissaat marluullutik isumaqatigiisutigivaat. Kommunit 2012-mut ataatsimoortumik tapiissutit isumaqatigiisutiginerini 10 mio. kr. Meeqqanut – Inuusuttunullu iliuussissatut pilersaarutit atuutitlernissaanut immikkoortippaat (Kalallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat 2011). Naalackersuisuniit 2012-mut Inatsisissatut siunnersuummi suliamut tunngatillugu 35 mio. kr. immikkoortippaat, taamaammat kommunit immikkoortitaallu katikkaanni 45 mio. kr. 2012-mi atugassatut immikkoortinneqarpat. Siunissami suliat eqqortumik aningaasallu naapertuuttumik ator-neqarsimanersut qulakkearniarlugu nalilersuisoqassaaq (Aningaasaqarnermut Naalackersuisoqarfik, 2011).

7 Spørgsmål: http://mipi.nanoq.gl/Emner/Viden%20om%20boern%20og%20unge/Lovgivning/Sp%C3%A51%20C2%A7%2037%20~/media/mipi/MIP/_Viden_om_boern_og_unge/Lovgivning/Paragraf%2037%20%20202011/197_fattigdom_akol_dk.ashx
Svar: http://www.inatsisartut.gl/documents/para3637/2011/spm/197_fattigdom_akol_svar_dk.pdf

8 Spørgsmål: http://www.inatsisartut.gl/documents/para3637/2011/spm/166_skolemad_anda_dk.pdf
Svar: http://www.inatsisartut.gl/documents/para3637/2011/spm/166_skolemad_anda_svar.pdf

9 Spørgsmål og svar: http://www.inatsisartut.gl/documents/para3637/2012/spm/040_fattigdom_atassut_svar.pdf

2012

2012-MI ANINGAASAQARNERMUT INATSIT – MEQQANUT INUUSUTTUNULLU ILIUUSISSANUT IMMIKKOORTITAT

Aningaasat immikkoortinneqartut Meeqqanut Inuusuttunullu iliuusissaq tunngavigalugu sulinissamut immikkoortinneqarsimasut atorneqassapput. Taassuma ataani aamma eqqarsaatigineqarput ilaqutariinnut højskolit, ilaqutariinnut sullissiviit, ilaqutarsianut, meeqqanut ornittakkat kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut. Nunaqarfiit immikkut suliniutigineqarfiginissaat isigineqarpoq. Sammineqartussat kommunit suleqatigalugit ingerlanneqassaaq. Meeqqanut Inuusuttunullu iliuusissaq atuutitilernissaa siunertaralugu 2012-mi aningaasaliissutit 8,3 mio. kr. qaffanneqarput (Aningaasaqarnermut inatsit, 2012).

Aningaasaqarnermut inatsimmi meeqqanut immikkut aningaasaliissutit

Atuarfinni nerisaqartitsinermit missingersuutit 6 mio.-niniit 3,8 mio.-ninut 2012-mi Aningaasaqarnermut inatsimmi kommunit qinnuteqaatit ikinneri peqquutigalugu apparneqarput. Atuarfinni nerisaqartitsisarneq Namminersorlutik Oqartussanit kommuninillu aningaasalersorneqarpoq. Aningaasat immikkoortinneqarsimasut kommunit qinnuteqarfiginissavaat. Aaqqissuussinermit siunertaavoq kommunit Namminersorlutik Oqartussanut qinnuteqaatip nalinganut kommunit aamma assinganik aningaasaliissasasut, allatut oqaatigalugu 50/50-tut aaqqissuussineq. Aaqqissuussinerup taamatut suliarineqarsimaneranut qulakkeerusunneqarpoq kommunit aamma suliassaminut tunniusimanissaat anguniarlugu, atuarfeqarnerummi aqunneqarnera kommuniniimmat. Taamaasilluni Namminersorlutik Oqartussat atuarfeqarnermi taamatullu nerisaqartitsinissaq anguniarlugut immikkut iliuuseqartut tamaalillutik meeqqat peqqinnartunik naammartunik nerisaqarsinnaaniassammata atuarnertillu aallunnerusinnaaniassammassuk (Aningaasaqarnermut inatsit, 2012).

Kommunit sisamaasunit pingasut atuarfimmi nerisaqartitsinnaanermut aningaasanik qinnuteqarnissamut periarfissaq atorsimavaat.

Naalakkersuisut, Namminersorlutik Oqartussat 2025-mut takorluugaat

2025-mut Takorluukkami (Siunissarput – illit uangalu akissaaftippit – 2025-mut ingerlaneq) saqqummiunneqarpoq "Naalakkersuisut assigiinngissuseqarnerup millisinneqarnissaa. Aningaasaqarnermut equngassutit allaaveqarput peroriartornermi atugassarititaasut assigiinngittarnerat, atuarneq kiisalu ilinniarsimaneq, taamaammallu Meeqqanut Inuusuttunullu iliuuseriniakkat ilinniartitaanermullu iliuuseriniakkat qitiusumik pingaaruteqartut. Assigiinngissutit inuiaqatigiit tamat eqqortarpei. Assigiilersitsinerup piitsunut pissarsiaqarnerpaavoq, inuiaqatigiinnullu aamma pissarsiaqaataas-

saq. Nunani allani misilittakkat tunngavigalugit takuneqarsinnaavoq, aningaasarsiornikkut ingerlalluartaqaraluartoq assigiinngissutsilli angivallaartillugit pinerlunniarnerit anner-tusartut, agguaqatigiisillugu inuunikinnerusartut, ikiaroor-nartunik imigasanillu atonerluisoqarnerusartoq, ilinniarsi-maneq appasinnerusaq atukkatigullu ajornartorsiutit allat. Aammattaaq nunani allani misilittagaavoq nunani aningaa-saqarfiulluurtuni, assigiinngissutillu annikinnerutillugit peq-qinnikkut atukkatigullu ajornartorsiutit ikinneerarsusartut. Peqqinnerusumik, toqqissimanarnerusumik pilluarfiunersu-millu inuiaqatigiit kissaakkutsigit assigiinngissutit minneruler-sittariaqarpagut. Naalakkersuisut kissaatigaat assigiinnginneq piitsuunerlu annerusumik sammineqarnissaat. Taamaammata piitsuuneq assigiinngissutsillu nalilersorneqarsinnaalernias-sammata periusissat inerisarlugit suliarineqarput, taakkulu tunngavigalugit assigiinngissutit piitsuunerlu akiorniarnissaan-ut anguniagassat erseqqarissut malitassat suliarineqarput. Nunani allani assigiinngissutit piitsuunermullu ersiutaasartut inuiaqatigiit kalaallit akornanni nunanut allanut sanilliussin-nermut sulit atorneqartassapput." (Naalakkersuisut, 2012).

Meeqqat piginnaatitaaffinik suliniaqatigiiffik Meeqqat illersuisuallu aallartinneqarneri

Meeqqat piginnaatitaaffinik suliaqarfik MIO Meeqqat illersui-suanik Meeqqat siunnersuisooqatigiivilu peqatigalugit qular-naassavaat Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqa-tigiisutaat Kalaallit nunaannut 2012-mi eqqunneqarnissaat. 2012-mi Aningaasaqarnermi inatsisissami 4.376 mio. kr. im-mikkoortinneqarput, ukiunilu 2013-2015 ukiut tamaasa 4 mio. kr. Aningaasanut inatsimmi immikkoortinneqartassap-pat. Inatsisit tunuliaqutaasussat Inatsisartut inatsisaanni Meeqqat illersuisui Meeqqallu siunnersuisooqatigiivi pillugit inatsisit atorneqassapput. Meeqqat piginnaatitaaffinik iller-suisoqarfik ukuninnga imaqarpoq, Meeqqat siunnersui-sooqatigiivi, Meeqqat illersuisuat kiisalu allattoqarfik. Meeqqat illersuisuat Meeqqat siunnersuisooqatigiivi siunner-sortiliullugit meeqqat piginnaatitaaffii soqutigisaallu siuarsas-allugit kiisalu meeqqat inuiaqatigiinni atugaasa ilisimatitsis-sutigisarnissaat. Meeqqat illersuisuata aamma immikkut suli-assaraa soorlu meeqqat piginnaatitaaffinik siunnersussallu-git aqutissiuutissallugillu, taamatuttaaq meeqqat inuusut-tullu pillugit ilisimasat katersorlugillu siammarternissaat (Aningaasanut inatsit, 2012). MIO'p taarsissavaa siornatigut Meeqqanut Inuusuttunullu ilisimasani katersuiffik (MIPI).

2013

Naalakkersuisooqatigiit 2013-2017 isumaqatigiissutaat, Naalakkersuisut, Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat

Siumut, Atassut Partii Inuillu naalakkersuisooqatigiinnissanut isumaqatigiissutaanni (Nuna ataasiusoq – inuiaat ataatsimoortut, Naalakkersuisooqatigiinnissamut isumaqatigiissut 2013-2017) makku saqqummiunneqarput:

Aningaasaqarneq:

- Inuiaqatigiit atugarisaasa oqilisaassiffiqineqarnissaat siunertaavoq, tassanilu iliuuserineqarsinnaasut pillugit sukumiisumik nalilersuineq ingerlanneqassaaq. Inuiaqatigiinni aningaasat kaaviiartinneqartut annertusartuarnissaat anguniarneqassaaq, aammalu nalituunngortitsinermi aningaasat nunatsinni sulisinneqarnissaat qulakkeerniarneqassaaq. Tamakkunani Aningaasarsiorneq pillugu siunnersuisooqatigiit atorluarneqassapput.

Sulisoqarneq

- Inuiaqatigiit peqqissut anguneqassappata inuit suliffeqarnissaat qulakkeertariaqarpoq. Inuit suliffissaarunnermik eqqorneqarsimasut suliffeqanngikkallartut sapinngisamik pilertortumik siunertaqartumik sulilersinniarlugit iliuuseqartarnissaq pisariaqarpoq. Inuusuttut atuarfimmitt aneersimasut sulilersimangitsut ilinniagaqarsimangitsullu pillugit immikkut ittunik iliuuseqartoqassaaq.

Isumaginnineq:

- Inuit suliffeerussimasut immikkut suliniuteqarfigineqassapput. Ineqarnermut tapiut nalimassarneqassaaq.

Ilaqutariit

- Naalakkersuisooqatigiit anguniarpaat ilaqutariit toqqisimasut, tamannalu anguneqassaaq ilaatigut:
  - Ilaqutariit meerartallit akunnatumik isertitallit isertitakitsullu atugarisaasa qulaajaafiqineqarnerisigut.
  - Ilaqutariit pillugit højskolertitsisarnerup ingerlanneqartarnerisigut.
  - Angajoqqaangortussanik siunnersuisarnerup annertusarneqartarfigit

Meeqqat inuusuttullu

- Naalakkersuisooqatigiit anguniarpaat meeqqat inuusuttullu ammasut, silarsuarmioqataasut ilinniarusseqartullu: Meeqqat inuusuttuaqallu pillugit immikkut suliniarneq nanginneqassaaq.

2013-MI INUNNIK ISUMAGINNINNERMUT TAPIISSUTIT

Aningaasaqarnermut inatsimmi kontomi pingaarnermi 30.10.45-p sinaakkutaasa iluini. Meeqqanut inuusuttunullu immikkut suliniuteqarnermut tapiissutit (ingerlatsinernut aningaasaliissutit)

- Ilaqutariinnut sullissivinnut: Kommuninut ilaqutariinnut sullissivinnut pilersitsisunut tapiissuteqarnissamut aningaasanik immikkoortitsisoqarpoq. Kommunini ilaqutariinnut sullissivinni meeqqanut ilaqutariinnullu ulorianartorsiortunut tunngatillugu anguniagaqarfiusumik aalajangersimasumillu suliniuteqartoqarnissaa periarfissinneqassaaq. Ilaqutariinnut sullissiviit suliassaraat ilaqutariinnut katsorsaaneq, siunnersuinerit, ajornartorsiortoqartilugu ikiuinerit katsorsaanermilu suliassat. Taassumalu saniatigut atuarfimmitt peqqinnissaqarfimmitt siunnersuineq oqaloqateqartarnerlu ingerlanneqartassapput. Ilaqutariinnut sullissivinnut ataasiakkaanut ingerlatsinernut missingersuutit kommunalbestyrelsemitt akuerisat tunngavigalugit akissarsianut aningaasartuutit 50%-ii tapiiffiqineqarsinnaapput.
- Ilaqutariinnut højskolertitsisarneq: Ilaqutariinnut højskolertitsinissamut atatillugu aningaasartuutissat 100%-ii tapiissutigineqarsinnaapput. Ilaqutariinnut højskolini anguniarneqarpoq ilaqutariit nukissakitsut nukittorsarnissaat. Ilaqutariit ilaqutariinni ajornartorsiutaasut allanik paasineqarnermikkut oqaluserissallugit periarfissaqassapput kiisalu asserssutigalugu meeqqanik perorsaarnernut, ilaqutariit aningaasaqarnermut, oqaloqateqarsinnaanernut il.il. ilinniarneqarsinnaallutik.
- Angajoqqaangortussanut pikkorissaatitsineq: Angajoqqaangortussat pikkorissaatitsinissamut atatillugu aningaasartuutissat 100%-ii tapiissutigineqarsinnaapput. Pikkorissaanerup siunertarai angajoqqaangortussat merartaassartik pitsaanerpaamik allartissinnaanissaa anguniarlugu sakkusaqarlutillu ilitersuunneqarnissaat anguniarlugu. Angajoqqaangortussanut pikkorissaanerit Ilaqutariinnut sullissivinnit suliarneqartariaqanngillat. Pikkorissaatitsinerit Peqqissutsimut Naalakkersuisooqarfiup iluani ingerlanneqassapput.
- Angajoqqaarsiaasartunut suliniutit: Ingerlatsinissamut aningaasartuutissat missingersuutigineqartut 50%-ii tikillugit qinnutigineqarsinnaapput. Aningaasat pingaarnertigut iliuussisatut pilersaarutaasut, akuersissuteqartarnerit nakkutiginninnerillu samminerullugit sulianik ingerlatsisarnerup pitsanngortinnissaannut atorneqarnissaat anguniarneqarpoq. Taakku saniatigut angajoqqaarsiaqarnerup tungaa nukittorsarneqarnissaa anguniarlugu isumasooqatigiisitsinerit aningaasaliiffiqineqarsinnaapput.

Aningaasaqarnermut inatsimmi kontomi pingaarnermi 30.14.29 sinaakkutaasa iluini pinaveersaartitsiner makkununga sulianut tapiisuuseqartoqarsinnaavoq (tapiutitut aningaasaliissutit)

- Isumaginninnermut siunertaqartumik misileraanerit: Ingerlatsinermi missingersuutitut isumaginninnermut tunngasunik misileraanernissamut aningaasartuutissat 50%-ii qinnutigineqarsinnaapput. Misileraanissat Inatsisartut peqqussutaat malillugu Naalakkersuisumit akuerineqaqqaassaaq. Misileraanermut kontomiit annerpaamik ukiut pingasut tikillugit tapiisoqarsinnaavoq.
- Isumaginninnikkut perorsaanerup tungaatigut immikkut suliniuteqartunit qinnutigineqarsinnaavoq. Tapiissutit ingerlatsinermit aningaasartuutissat 50%-ii tikillugit annertussuseqarsinnaapput. Inatsisartut peqqussutaat malillugu Naalakkersuisumit akuerineqaqqaassaaq.
- Navianartorsiortut akornanni isumaginninnikkut ajornartorsiutit pillugit paasititsiniaasarnert: Navianartorsiortut akornanni isumaginninnikkut ajornartorsiutit, soorlu meeqqanik inuusuttunillu suliaqarfinni, ilaqutariit, innarlutillit kiisalu utoqqaat pillugit paasissutissiinissanut aningaasartuutissat 100%-ii matussusernissaanut taperinnissaq qinnutigineqarsinnaavoq.
- Isumaginninnikkut nuna tamakkerlugu piumassuseq malillugu suliniaqatigiiffiit: ingerlatsinermit missingersuutitut aningaasartuutissat 100%-ii matussusernissaanut taperinnissaq qinnutigineqarsinnaavoq, tassani aamma

paasititsiniaanermut siunnersuiner mullu ilaatinneqarsinnaapput. Taakkuli nuna tamakkerlugu piumassuseq malillugu suliniaqatigiiffiit sinnaakkutaasa iluani pissalluni. Tapiissutit akissarsitsisiner nut assigisaanullu ator neqarsinnaanatik.

- Qimarnguiit: Qimarnguiit ingerlatsinermit aningaasartuutissat 50%-ii tikillugit annertussusillit tapiissutitut qinnutigineqarsinnaapput. Uani qimarnguiit isigineqarput kommunip ingerlataatut, taakkulu isigineqarput utaqqiisaagallartumik arnanut angutinulluunniit persutaanikkut, imaluunniit persuttarneqarnissamik siorasaartissimasunut imaluunniit ilaqutariinnikkut aappariinnikkulluunniit ajornartorsiuteqarneq tunngavigalugu najugaqarfissatut, immaqqa meeqqat ilagalugit.
- Atuarfimmi "atuarfiup sapigaatsua": Atuarfiup sapigaatsuanik pilersitsinissamut tapiisoqarsinnaavoq. Suliaq ukiuni pingasuni aallarnisaatitut pinngortinneqarpoq, ukiunilu atuarfiusuni 2012/2013 aamma 2013/2014-mi ilaqutariinnikkut, Piorsarsimassutsikkut, Oqaluffeqarnikkut Naligiissitaanikkullu Naalakkersuisoqarfimmit 100%-mik aningaasalersorneqassaaq. Ukiumi atuarfiusumi 2014/2015 naatsorsuutaavoq 50% tapiiffigineqassat. Ukiumulil atuarfiusussami 2015/2016-mi kissaatigineqarpoq kommunit pinaveersaartitsinermit attuumatillugu tamakkiisumik aningaasalersussagaat. (Aningaasanut inatsit, 2013)

INUUSUTTUNUT NAVIANARTORSIORTUNUT ILINNIARTITSINERMI SULINIUTIT NUTAAT ASSERSUUTIT

SULINIUT TIMI ASIMI Nuummi ingerlanneqartoq assersuutaavoq atuagarsorneq atornagu inuusuttunut atuarnerninnik kipititsinnarsimasunut suliniut. Suliniutip anguniagaasa ilagivaat inuusuttut ilinniaqqinnissaminnut inuttut piginnaasaminnik nukittorsarnissaannut.

SULINIUT BOOT CAMP inuusuttunut 15-niik 18-inut ukiulinnut suli ilinniarlersimangitsunut, aammalu ilinniarlernissaminnut piareersimangitsunut sammititaavoq. Suliniutip siunertarivaa peqataasut inuttut piginnaassusaannik imminullu tatiginerunissaannik inerisaavittut, kiisalu ilinniarususeqalersitsillunilu piginnaassuseqalertsinermik. Boot Camp-ip siunertarivaa inuusuttut suliniummi peqataaernerup kingorna ilinniakkamik aallartitsinissaat nammassinninnissaallu.

NUIKI nunaqarfinni inuusuttunut 15-nit 30-illu akornanni ukiulinnut sammititaavoq. Siunertaraalu inuusuttut ilinnialernissaannut piareersarneq. Anguniarneqarpoq ukiuni tallimani suliniutit nunaqarfinni 12-ni aallartinneqarnissaat. Ilinniartut 10 klassimut nallersuunneqarsinnaasumik kalaallisut, qallunaatut matematik-kimilu ilinniartinneqariarlutik misilitsillutik. Tamatuma saniatigut inuttut ineriartornermut tunngasunik ilinniartinneqassapput ilinniarnissamullu siunnersorneqarlutik (www.NUIKI.gl).

EQIKKAANEQ

- Siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu piitsuuneq, inuuniarnikkut atugarisat equngaleraluttuinnartut, kiisalu meeqqat inuusuttullu atugaannik pitsannguiniarluni politikikkut iliuuseriniakkat amerlasuut.
- Ilaqtariit meerartallit aningaasaqarnikkut atugaannik iluarsiiniarluni inatsisitigut allannguinerit: meeqqanut tapiutit allisinnerisigut aningaasallu tunniunneqartarneri ajornannginnerulersillugu
- Kalaallit Nunaanni piitsuunermut killisaritap suliarineqarnerata aallarnisarnera, kisiannili ingerlateqqinneqarsiamangitsoq.
- Politikikkut partiinit arlaqartunit ukiuni kingullerni tallimani ingerlaavartumik meeqqat piitsuunerat pillugu sammisaqarneq
- Nalunaarutit arlaqartut ersersippaat isertitatigut inuuniarnikkullu equngassuteqartoqartoq.
- Meeqqanut Inuusuttunullu sammisaqarfiup annertuumik aningaasaliisoqartarnera, aningaasallit meeqqat piitsuunerannik annikillisaanermut suliniutinut toqqaannartumik tutsinneqartarsimangillat. Aningaasat atuarfinni nerisaqartitsisarnermut atortakkat kommuninit qinnuteqaatit ikilिसimmamata millisinneqarsimapput. Qinnuteqaatit ikilisanerannut pissutaatinneqarpoq atuarfinnut aningaasat atugassatut piumasaqaatit annertuallaarmata.
- Suliniutit piffissamut ungasinnerusumut meeqqaat atugarissaarnerulernissaannut inuuniarnikkullu atugarisatigut assigiinngissutit millisinniarlugit siunnerfillit arlallit aallartinneqarsimapput: Piaartumik iliuuseqarneq, atornerluisunut katsorsaaneq annertusillugu, ilaqtariinnut sullissiviit inersarlugit, inuusuttunut navianartorsiortunut ilinniartitsineq kiisalu meeqqat inuusuttullu ornittagasaaannik pilersitsiortor-neq.

KALAALLIT NUNAANNI 2002-MIIT 2010-MUT MEEQQAT PIITSUTITAASUT

– INOQTIGIIT MEERARTALLIT ISERTITAT TUNNGAVIGALUGUT PIITSUT

Una nalunaarusiat aapparivaat, tassani Kalaallit Nunaanni meeqqat isertitat tunngavigalugit piitsutitaanerisa allaaserineqarnerat. Nalunaarusiaq siulleeq 2007-imi sananeqartumi 2004-mi katersat aallavigalugit piitsuuneq misissorneqarsimavoq (Schnoor et al. 2007). Una nalunaarusiaq malitsitut naatsorsuussaavoq, tassani takutikkusunneqarpoq ullumikut meeqqat piitsuutitaanerit qanoq isikkoqarnerisooq, kisianni aamma takutikkusullugu ineriartornera qanoq ingerlasimaneqarpoq. Uani nalunaarusiami 2004-mi misissuinermit katersat 2007-imi katersat assignngilai, tassami isertitat sumit tunngaveqarneri assignngimmata, taamaammallu inernerit imminnut attuumassuteqaralik. Uani nalunaarusiami kisitsisit 2002-miit 2010-mut sanaajupput.

Tulliuttuni takutinniarneqarpoq Kalaallit Nunaanni aningaasat peqqutigalugu piitsuunermik atugallit qanoq annertuginerisooq aamma 2002-miit 2010-mut kalaallit meerartaasa akornanni piitsuutitaaneq, allanut naleqqiulluni piitsuuneq, qanoq ineriartorsimanerisooq. Aallaqqaasiutigalugu erseqqissaa-tigineqassaaq nassuiaatigalugulu meeqqat akornanni piitsuutitaaneq eqqartorneqaarangat suna pineqarnerisooq. Taava malitsigalugu misissuinermit suut katersorneqarsimanerisut, soorlu misissuiffiit annertussusaat, allanut naleqqiulluni piitsuuneq, nalilersuinermit periutsinullu iliuuserisimasat. Tulliullugu 2002-miit 2010-mut meeqqat piitsuutitaasut amerlasusaat, nuna tamaat kommunikaartumillu kiisalu 2010-mi nunap immikoortortakkaarlugu. Aammattaaq piitsuunermi atukkat qanoq imminnut ataqatigiinnersut sammeriarlugit 2002-miit 2010-mut piitsutut inuuneq allaaserineqarpoq. Naggataagut inerniliineq.

Oqaatsip *piitsuussutip* isumaa

Kalaallit Nunaanni oqaaseq piitsuuneq sunarpiaanersooq erseqqarissumik pisortatigoortumik nassuiaatissartaqanngilaq, kisianni ilamanarpoq amerlasuut suna pineqarnerisooq nalussanngikkaat. Taamaattoorli ajornakusoorpoq ilisimatuunit politikkerinillu isumaqatigiissutigissallugu piitsuuneq qanoq paasineqarlunilu nalilersorneqarsinnaasooq. Nalunaarusiat ar-

lallit ersersinnikuuaat nunani allani iseritaqqortussutsit naapertorlugit Kalaallit Nunaanni piitsutut inuusut amerlasut. Piitsuunermut killissaritaasooq pillugu oqallinnerit amerlasimaput, tassani pineqarluni killissaritaasooq Kalaallit Nunaanni ator-neqarsinnaanersooq, aalisarneq piniarnerlu tapertatut atorlugit nerisaqarniarneq ulluinnarni atugaasorujussummat (Rasmussen, 2005; Poppel, 2006; Poppel, 2007; Larsen allallu 2010; Inunnik Isumaginnermut Naalakkersuisoqarfik, 2010).

Piitsuuneq naatsumik oqaatigalugu imaappoq, nalinginnaasumik inuunissamut atugassarititaasut ataallugit atugaqar-neq. Apeqqutaavorli piitsuugaanni uumaniarnermit pisariaqartitat amigaatigalugit inuuniarnerunersooq, imaluunniit piitsuuneq inuiaqatigiinni pissutsinit tunngaveqarnerisooq. Tassunga atatillugu eqqartorneqarpoq piitsuuviuneq aamma tassaasooq allanut naleqqiulluni atukkat. Piitsuuviunerup malitsigai piffissami aaliangersimasumi inuiaqatigiinni inooq-taasinnaannginneq, aappanili allanut naleqqiulluni inuiaqatigiinni akuerineqarsinnaangitsumik atugaqarneq (CASA, 2010).

Piitsuuviuneq eqqartorneqartillugu aallavigineqartarpoq nunani isertakitsuni ullormut 1 dollarimik isertitaqartarneq. Taassumali uuttutigineqartarnera ajornaatsuinnaanngilaq, tassami naatsorsortariaqartarami nunani assignngitsuni inuuniarnermit suut pisariaqartinneqartarnerat. Nunani aningaasarissaartuni amerlanerpaat pisariaqartinneqarsanaat akissaqartarmata allanut naleqqiulluni atukkat qanoq innerat tunngaviagalugu piitsuunerluni takuniarneqartarpoq. Tassani nalilersuinermit eqqarsaatigineqartarput inuit inuiaqatigiit iluini inunnut allanut naleqqiullugit isertitakinnerarsuusartut. Nalinginnaasumik isertitat aallaavigineqartarput allanut naleqqiulluni piitsuuneq ator-neqaraangat, amerlasuutigullu ag-guaqatigiisillugu procentit aaliangersimasut ataallugit iserti-taqaraanni piitsuunermik nalilisoqartillugu ator-neqartarluni (UNICEF 2005). Agguaqatigiisillugu isertitat inuiaqatigiit marlungorlugit avittarpai, tassani affai taanna qulaallugu isertitallit, sinnerilu affai ataallugu isertitaqartartut. OECD'p nalilernikuuaa agguaqatigiisillu isertitat 50% ataallugit iserti-taqaraanni, taava piitsutut naatsorsuunneqarsinnaajupput, EU-mili killissaritaasooq 60%-iuvoq (Social Protection Commit-tee, 2008).

Piitsuunerup isumaa atorpeqartoq

Meeqqat piitsuutitaanerat paasiarnerani killissarititaasut assigiinngitsut pingasut atorpeqartarput:

- Piitsuusoqartarpoq agguaqatigiisillugu isertitat 50% ataallugit isertitaqaraanni.
- Piitsuusoqartarpoq agguaqatigiisillugu isertitat 60% ataallugit isertitaqaraanni.
- Pisortanit ikorsiissutinik pisartagaqaraanni.

ALLANUT NALEQQIULLUNI PIITSUUNEQ

Allanut naleqqiulluni piitsuuneq naleqqersuutaavoq, tassani illoqatigiit inuit akornanni agguaqatigiisillugu isertitanut naleqqiulluni procentinngorlugu isertitakinneruneq. Oqaatigineqareersutut piitsuunermet killissarititaasoq nunani allani atugaasoq; tassa 50% ataallugit imaluunniit 60% ataallugit agguaqatigiisillugit isertitanik isertitakinneruneq. Taakku allanut naleqqiussilluni piitsuunermik nalilersuinerit nunat akimorlugit atorpeqarsinnaapput, uanilu nalunaarusiami taamatut atorpeqarluni. Meeqqat piitsuutitat nunap sortaani najugaqarnersut, meeqqat ataavartumik piitsuutitaasut kiisalu illoqutigiit meerartallit piitsunngornissamut navianartorsiorut isertitaat agguaqatigiisillugu 50% annikinnernik isertitalinnut.

Allanut naleqqiulluni piitsuuneq eqqartorneqartillugu isertitat aallaavigineqartarput, tassanilu isertitat atoriaannaat eqqarsaatigineqartarput. Isertitat atoriaannarni oqaluttoqartillugu illoqutigiit tamarmik katillugit akileraarutit peereerlugit isertitaat eqqarsaatigineqartarput, aamma isumaginninnermut tapiissutit soorlu ineqarnermut tapiutit akileraarutissaanngitsut tapullugit. Isertitat atoriaannaat erseqqarinnerpaamik takutitsisuupput illoqutigiit aningaasatigut qanoq anertutigisunik atuinissamut periarfissaqarnersut.

Oqaatsip illoqutigiit assigiinngitsorpassuarnik isumaqarsinnaammat, illoqutigiit assigiinngitsut marluk isertitaat immin-

nut sanilliunneqarsinnaanngillat. Assersuutigalugu illoqutigiit amerlasuunik inuttalik, soorlu arfinilinnik, "annertuumik atuinermik atorluaasinnaasoq" isumaqanngilaq inoqutigiinnit marlunnik inuttalimmik pingasoriaammik isertitaqarnerulutillu atugarissaarnerullutik inuusut. Illoqutigiit akornanni atuisinaanermut periarfissat pitsaanerusumik assersuussinnaaneq piniarlugu isertitat nalilersorniarlugit atorpeqartarpoq naligiissitsiniaanermi oqimaalutaaneq. Illoqutigiit isertitaat atoriaannaat misissorneqartarput illoqutigiillu qanoq inuttaqarneranut sanilliullugit, tassa imappoq illoqutigiit qassinik inersimasortaqarlutillu meerartaqarpat. Illoqutigiit nalilersornerini OECD'p nalinginnaasumik nalilersuutaa (Chanfrey & Buchardt, 2008) atorpeqartarpoq, tassani illoqutigiinni inersimasoq siulleq nalilerneqartarpoq 1-mik. Inersimasut allat 0,5-imik nalilerneqartarput meeqqallu 0,3. Uani malugeqquneqarpoq inersimasut tassaammata 14-inik ukioqalereersimasut, meeqqallu meeqqatut isigineqartarput 14-niliisimangippata. Uanili nalunaarusiami 18-niliisimangitsut meeqqatut nalilerneqarmata. Illoqutigiit nalilersorneqaraangata najugaqartut tamarmik nalilersuineri atorpeqartarput. Soorlu illoqutigiit marlunnik inersimasortallit marlunillu meerartallit (14-niliinikuunngitsut) nalilerneqartarput $1+0,5+0,3+0,3=2,1$. Taava illoqutigiit ukiumut tigorianaannik 300.000 kr.-nini isertitaqartarput isertitatut tigorianaanartut nalilerneqartarpoq $300.000 \text{ kr.}/2,1=142.857 \text{ kr.}$

Nalilersuineri illoqutigiit assigiimmik isertitaqartutut isigineqartarput, naak immaqqa pissusiviusut taamaanngikkaluartut. Isertitat assigiinngiaarsinnaapput, assersuutigalugu meeqqat immaqqa inersimasut tulleriaarinerat meeqqaminik pingaarnerutitsinertik peqquutigalugu inersimasunit atugarisaarnerusarput, imaluunniit akerlianik pisoqarsinnaavoq, inersimasut isertitamik annersaat namminneq pisariaqartitaminnut atortaraat. Nalilersuineri sunniutaasinnaasut ilagivaat tunngaviusumik isertitat saniatigut isertitat allat, isertitat B-t 5000 kr. ataallugit isertitat isertitat naatsorsuunneqarneq ajortut, kiisalu piniarnikkut aalisarnikkulluunniit angerlaassat inoqutigiinnut aningaasartaqanngikkaluarlutik isertitanut tapertaasartut, nalilersuineri taamatulli atorpeqarneq ajortut. Taamaammallu qanoq meeqqat piitsuutitaa-

nerannut sunniuteqarsimanerat nalilersorneqarnikuunani. Misissuinerilli arlallit takutippaat aalisarnermit piniarnermillu angerlaassat piniartukkormiunut, aammalumi nalinginnaasumik illoqarfinni najugaqartunut, inuuniarnerannut pingaaruteqarluinnartut (Isumaginninnermik Naalakkersuisoqarfik, 2010, Poppel, 2009; Rasmussen, 2005).

Allanut naleqqiullugu piitsuunermit killiliussatut atornerqartartut; agguaqatigiissillugu isertitat 50% aamma 60% ataallugit tigoriaannarnik isertitaqartartut uani nalunaarusi-ami naalisaavigalugit imatut allanneqartartut, 50% ataallugu (<50%) kiisalu 60% ataallugu (<60%).

PISORTANIT IKIORSIISSUTIT

Allanut naleqqiulluni piitsuussutsip qanoq annertutiginerani ineriartorsimaneralu sammineqanerata saniatigut, pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqarneq aallaavigalugu meeqqat piitsuusutut naatsersuussaananerata sammineqarportaaq. Kalaallit Nunaanni inunnik isumaginninnermut inatsit malillugu pisortat aningaasanik ikiorsiisarput, soorlu ineqarnermut akiliutigut, imeq imaluunniit kiassarnermut. Pisortanit ikiorsiissutinik pisimagaanni piitsutut naatsorsuuneqarneq aallaaveqarpoq, taamatut ukiup ingerlanerani ikiortissimagaanni aningaasanik amigaaqarsimaneq pequtaasimassaaq. Tassani pineqarput meeqqat kikulluunniit illoqatigiinni sivikinnerusumik sivisunerusumilluunniit aningaasatigut ajornartorsiuteqarsimasut. Pineqarputtaaq kikkulluunniit meeqqat illoqatigiinni minnerpaamik ataaseq aningaasanik qanorluunniit annertutigisunik qanorlu sivisutigineranik apeqqutaatinnagu pisortanit ikiorsiissutinik pisimasoqartillugu. Tabel 1-mi takuneqarsinnaavoq meeqqat qassit illoqatigiinni minnerpaamik ataaseq pisortanit ikiorsiissutinik qanorlu annertutigisumik pisartagaqarsimasuni najugaqartut. Takussutissiami takuneqarsinnaavoq illoqatigiit meerartallit ukiumut 30.000 kr. sinnerlugit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut 2002-mi 24,8%-miit 2010-mi 31,8%-imut qaffassimasoq. Takussutissiami takuneqarsinnaavortaaq illoqatigiit meerartaasa 48,6%-ii 2002-mi 10.000 kr. ataallugit pisortanit ikiorsiissutinik pisimasut 2010-milu kisisit 41,4%-iulluni. Illoqatigiit ilaannut aningaasat annikkaluartulluunniit iluaqutaasaqat. Aningaasallit annertussusaat takussutissaanngilaq illoqatigiit qanoq piitsuutiginerannut.

Tabeli 1

Illoqatigiit meerartallit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqarsimasut, assigiinngitsunik annertussusilikkaarlugit.

Ukiumut pisartakkat (kr.)	2002	2010
>0-500	4,4%	4,1%
500-1.000	5,8%	4,7%
1.000-3.000	14,4%	10,9%
Katillugit ataallugit 3.000	24,5%	19,6%
3.000-5.000	9,5%	8,7%
5.000-7.000	6,4%	6,2%
7.000-10.000	8,2%	7,0%
Katillugit ataallugit 10.000	48,6%	41,4%
10.000-15.000	9,4%	9,6%
15.000-20.000	6,4%	6,7%
20.000-30.000	10,8%	10,5%
Katillugit ataallugit 30.000	75,2%	68,2%
30.000-50.000	12,3%	13,2%
50.000-75.000	7,1%	9,0%
>75.000	5,4%	9,6%
Meeqqat amerlassusaat katillugit	7.661	5.899

2002-mi aningaasaliissutit atitussusaat: 4 - 228.496 kr., 2010-mi aningaasaliissutit atitussusaat: 1 - 287.502 kr.

Malugeqquneqarpoq pisortanit ikiorsiissutit illoqatigiit ukiumut isertitaannut ilaatigut naatsorsuutigineqartarmata. Pisortanit ikiorsiissutit illoqatigiit ukiumut isertitaannik annertusititsisarmata, taamaalillutik piitsutut naatsorsuunneqarsinnaajunnaarlutik. Tannalu pequtaavortaaq allamut sanilliulluni piitsuuneq kisiat misissornissaanut mianersortariaqarnermik. Allaffissornermilu aningaasat sumut atornerqartarnerini qanoq nalunaarsorneqartarneri allanngorarsinnaasarmata – nunami sumiinneq piffissamilu sumiinneq apeqqutaalluni. 2002-2010-llu akornanni inunnik isumaginninnermi inatsit allanngornikuuvortaaq, taamaammallu ikiorsiissutit nutaat takkussimallutik allalu atorunnaarsimallutik. Ilaliussami 1-mi takuneqarsinnaavoq pisortanit ikiorsiissutit suut ukiumi assigiinngitsuni atuussimasut nalunaarsornerat.

MISISSUINERMI KATERSAT PERIAATSILLU

Misissuinermi katersat

Nalunaarusiami nalilersuinerit Nunatsinni Natsorsueqqisaartarfimmi kisitsit katersaataat tunngavigineqarput, tassani paasissutissat illoqutigiit meerartallit pillugit tunniunneqarsimammata, illoqutiggiillu tassaapput inuit sumiiffimmi ataatsimi najugallit nalunaarsorneqarsimasut. Nunatsinni Naatsorsueqqisaartarfimmit kisitsisit pineqartut tassaapput ukiup naatsorsuiviup naanerani illoqutigiinni najugaqartuusut, minnerpaamik inersimasoq ataaseq 18-nileereernikoq, minnerpaamik meeraq ataaseq 18-niliineqanngitsoq, annerpaamillu inuit 11-t illumi najugaqartut, kiisalu ikinnerpaamik inuk ataaseq naatsorsuiffiup aallartinnerani naanerani najugaqarsimasoq.

2002-miit 2010-mut ukiut tamaasa Nunatsinni Naatsorsueqqisaartarfimmi illoqutigiit tamarmik ataasiakkaarlugit paasissutissanik makkunanga tunniussisarsimapput: kommunimi sorlermi illoqarfimmil sorlermi illoqutigiit najugaqarpat¹⁰, inersimasut (18-nileereersut) amerlassusaat, meeqqat (0-17-inut ukiullit) amerlassusaat, sumiiffik (illoqarfik, nunaqarfik, savaateqarfik) kiisalu ukiui, suaassusaat inersimasut meeqqallu sumi inunngorfii. Ukiup naatsorsuinerup naanerani ilanngunneqarput, inunngorfillu Kalaallit Nunaanni nunani-luunniit allaniunersoq. Misissuinermi katersaniipportaaq illoqutigiit isertitaat tigorianaat kiisalu taaneqareertut illoqutigiinni isertitat nalilersorneri.

Ukiut qulingiluat ingerlanerini, 2002-miit 2010-mut Nunatta Natsorsueqqisaartarfiani illoqutigiit 72.796-nit paasissutissanik katersuisimapput. Allaaserinnittup illoqutigiit ilai peersimavai, tassani inersimasut qulingiluat najugaqarsimammata (illoqutigiit pingasut) imaluunniit meeqqat qulingiluat (illoqutigiit ataatsit). Aammattaaq allaaserinnittup illoqutigiit 16-it peersimavai illoqutigiinni najugaqartut ukiui misissoraanni malunnarami børnehjemmiusut imaluunniit inuusuttunut najugaqarfiusut. Illoqutigiit sisamat peerneqarput tigorianaannik isertitaqaratik kisitsisaataat minusiummata, tamannalu akileraartarnermi naatsorsueriaatsit peqquataallutik kisitsit taamatut isikkoqalersimammata, 146-ullu Nunatta Naatsorsu-

eqqisaartarfiani isertitaqartartut nalunaarsorneqarsimanngimmata taamaammallu tigorianaannik isertitaqartartut nalunaarsorneqarsimanatik. Taamaammata ukiut qulingiluat ingerlanerini illoqutigiit 170-t allaaserinnittut peersimavaat.

Illoqutigiit eqqartorneqartillugit aallaavigineqartarput pissutisit nalinginnaasut isigineqartut, imaappoq illoqutigiit ilaqutariiusut. Paasissutissaniittut Nunatta Naatsorsueqqisaartarfianeersuniit takuneqarsinnaanngilaq illoqutigiinni inersimasut aamma meeqqat angajoqqaarinerat. 2011-mi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit nalunaarusiami takuneqarsinnaavoq 2010-mi meeqqat 0-niit 17-ninut ukiullit 7%-ii inissinneqarsimasut, amerlaneerpaartaallu ilaqutariinnut inissinneqarsimapput, sisamaraarterutaallu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarsimallutik (Deloitte, 2011). Illoqutigiillu eqqartorneqartillugit aamma avaqqunneqarsinnaanngitsut ilagaat, najugaqartut ilaat illoqutigiinni najugaqavissutut naatsorsuunneqarsinnaanngimmata. Kalaallit Nunaanni inissaaleqisoqangaatsiarpoq, tamannalu peqquataalluni illoqutigiinniikkaluarluni immaqa allami aalingersimasumik najugaqartutut nalunaarsorneqarsimavoq.

Tabeli 2-mi takuneqarsinnaavoq 2002-miit 2010-mut meeqqat illoqutigiillu qassiunersut kiisalu illoqutigiinnut ilisarnaataasut. 2002-mi meeqqat 16.690-iusimapput illoqutigiinnullu 8.310-ni agguataarsimallutik, 2010-milu meeqqat 14.551-iullutik illoqutigiinnut 7.731-nut agguataarsimallutik. Ukiuni taakkunani illoqutigiit amerlanerpaat Qaasuitsup kommuniani Sermersuup kommunianiissimapput. Kisitsisillu illoqutigiinnut tunngasut 2002-mi 2010-milu assigiissimapput. Illoqutigiit 25%-ii Nuummiillutik, 60% missarpiai illoqarfinni allani, nunaqarfinniittullu/savaateqarfinni ikinnerpaallutik. Illoqutigiit meerartallit amerlanersaat (80% sinnerlugit) ataatsimit amerlanerusunik inersimasortaqarput, 40%-illu sinnilaarlugit ataasiinnarmik meerartaqarlutik. Illoqutigiit 80% sinnerlugit inersimasortai tamarmik Kalaallit Nunaanni inunngorsimapput, 4%-naannilu inersimasut tamarmik Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimapput. 25%-iini inersimasut marlunnit amerlanerupput. Illoqutigiinni 1 - 2-nik inersimasortallit allaaserinnittunit 3-nut agguataarneqarsimapput: illoqutigiit ataatsimik marlunnilluunniit 25 ataallugit ukiulinnik inersimasortallit ("tamarmik (1-2) inersimasut <25-nik ukiullit), illoqutigiit ataatsimik marlunnilluunniit 30 ataallugit ukiulinnik

¹⁰ Kommunit 2009-mi aqqissuuteqqinnerini kommunit 17-niusimasut kommunerujussuit 4-manngorput. Taakku kommunit 17-usimasut kingorna illoqarfittut taaneqartassapput nunaqarfiillu illoqarfimmut attuumassuteqartut.

inersimasortallit ("tamarmik (1-2) inersimasut <30-nik ukiullit), kiisalu illoqutigiit ataatsimik marlunnilluunniit inersimasortallit, minnerpaamilu arlaat 30-t sinnerlugilluunniit uki-oqalereersimasooq ("inersimasut 1-2 30+ ukiullit). Illoqutigiit 3-iini inersimasut (1-2) 25 ataallugit ukioqarput.

Tabeli 2

Kalaallit Nunaanni meeqqat illoqutigiillu nuna tamakkerlugu kommunikartaartumillu agguataarnerat kiisalu 2002-miit 2010-mut nuna tamakkerlugu illoqutigiit nalinginnaasumik qanoq isikkoqarpat.

[% (amerlassusaat)]	2002	2010
Meeqqat		
Kalaallit Nunaat	100 (16.690)	100 (14.551)
Kommune Kujalleq	13,3 (2.226)	12,8 (1.857)
Kommuneqarfik Sermersooq	33,6 (5.602)	36,4 (5.296)
Qeqqata kommunia	17,7 (2.952)	17,3 (2.512)
Qaasuistup kommunia	35,4 (5.909)	33,6 (4.886)
Illoqutigiit		
Kalaallit Nunaat	100 (8.310)	100 (7.731)
Kommune Kujalleq	13,8 (1.146)	12,9 (1.001)
Kommuneqarfik Sermersooq	34,7 (2.883)	37,6 (2.909)
Qeqqata kommunia	17,4 (1.446)	17,0 (1.314)
Qaasuistup kommunia	34,1 (2.835)	32,4 (2.507)
Inoqarfii*		
Nuuk	24,2 (2.008)	27,1 (2.096)
Illoqarfii allat	58,5 (4.860)	57,2 (4.420)
Nunaqarfiiit/savaatillit	17,4 (1.442)	15,7 (1.215)
Ilaqutariit katitigaanerat*		
> inersimasooq 1	82,5 (6.858)	82,0 (6.342)
Ataataq kisermaa	6,9 (577)	7,0 (541)
Anaanaq kisermaa	10,5 (875)	11,0 (848)
Illoqutigiinni meeqqat amerl.*		
1	41,0 (3.409)	45,5 (3.519)
2	31,5 (2.619)	31,9 (2.464)
3	17,3 (1.439)	14,7 (1.133)
4	7,0 (585)	5,6 (432)
5+	3,1 (258)	2,4 (183)
Inersimasut inunngorfii*		
Iners. tamarmik Kal. Nun. inunng.	84,1 (6.986)	85,6 (6.620)
Iners. Kal. Nun. avataanilu inunng.	11,9 (986)	10,0 (770)
Iners. tamarmik Kal. Nun. avataani inunng.	4,1 (338)	4,4 (341)
Inersimasut ukiui*		
Iners. (1-2) 30+ ukiullit	66,8 (4.615)	61,4 (3.746)
Iners. tamarmik (1-2) <30 uk.	6,0 (890)	8,3 (1.036)
Iners. tamarmik (1-2) <25 uk.	2,8 (779)	3,6 (883)
Iners. marlunnit amerlanerusut	24,4 (2.026)	26,7 (2.066)

* % kisitsisillu illoqutigiit amerlassusaannik ersertitsisoq.

PIITSUUSSUTIP KILLINGI

Soorlu uani nalunaarusiami taaneqareersutut piitsuuneq marloqiusanngorlugu uuttorneqartapoq; allanut naleqqiusinikkut kiisalu pisortaniit ikiuutunik pisartagaqarneq (pisartakkat qanorluunniit annertussuseqaraluarpata). Allanut naleqqiussinermi killissaritaasut marluk atorneqartarput, tassalu illoqutigiinni aningaasarsiat agguaqatigiissillugu <50% aamma <60% annikinnerusumik isertitat nalilersornerisigut aningaasarsiaqarneq. Tabeli 3-mi takutinniarneqarpoq ukiuni 2002-miit 2010-mut piitsuussutip killingi. Meeraq piitsuuti-taasutut isigineqartarpoq illoqutigiinni nalilersuinermi ukioq taanna tigorianaannarnik aningaasaataat kisitsisit taakku ataallugit pissaqartarpat. Assersuut, illoqutigiit isertitaannit agguaqatigiissillugu nalilersuinnikkut tigorianaannaat 2010-mi 153.637 kr.-niuvoq, taava illoqutigiit kisitsisip taassuma <50% aamma >60%-iuppat isumaqarpoq ukiumut aningaasat tigorianaannaat ukuusut 66.053 kr. aamma 79.263 kr.¹¹

Tabeli 3

Kalaallit Nunaanni illoqutigiit meerartallit isertitaasa tigorianaannaasut nalingi.

Ukioq	Agguaqatigiissillugu	Agguaqatigiissinnerannit 50%	Agguaqatigiissinnerannit 60%
2002	121.678 kr.	54.112 kr.	64.935 kr.
2003	123.317 kr.	54.302 kr.	65.163 kr.
2004	127.447 kr.	56.602 kr.	67.922 kr.
2005	131.130 kr.	57.745 kr.	69.294 kr.
2006	136.042 kr.	59.909 kr.	71.891 kr.
2007	142.584 kr.	61.820 kr.	74.184 kr.
2008	146.040 kr.	63.892 kr.	76.670 kr.
2009	151.521 kr.	66.146 kr.	79.375 kr.
2010	153.637 kr.	66.053 kr.	79.263 kr.

Nalilersuinermi iliuutsit periutsillu

Quppernemi tulliuttuni Kalaallit Nunaanni 2002-miit 2010-mut meeqqat piitsut amerlassusaat sammeneqassaaq, tassanilu najoqqutarineqarsimapput illoqutigiit isertitaat tigorianaannaat. Ilanngullugulu eqqartorneqassaaq meeqqat piitsuullutik inuugunik qanoq sunniuteqartarnersoq. Nassuiaatip taassuma saniatigut piitsuunermi navianartuusinnaasut qas-siunersut sumiinnersullu eqqartorneqassapput, kommuninilu sorlarni piitsuunerup assigiinngissutaat sammeneqarlutik, illoqarfiiit nunaqarfiiillu akornanni meeqqatut piitsuunerup assigiinngissutaat sammeneqassallutik.

11 Piitsuunermit killissaritaasup nassuiaataa tassa Kalaallit Nunaanni illoqutigiinni tamarmiusuni agguaqatigiissillugit isertitanit minnerusumik isertitaqarneq, >50% aamma <60% 2010-mi 68.563 kr. aamma 82.275 kr. (kisitsinermi nalilersuinnikkut illoqutigiit tigorianaannartut isertitarivaat)

KALAALLIT NUNAANNI MEEQQAT PIITSUUTITAALLUTIK INUUSUT ANNERTUSSUSAAT

Nalunaarusiami allaatigisatut suliarineqarpoq Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuutitaallutik inuusut annertussusaat pillugu allaaserinerat – meeqqat qassit allanut naleqqiullugit piitsuuppat, imaluunnit 2002-miit 2010-mut pisortanik pisartagaqarneq peqqutigalugu piitsuusutut isigineqarpat. Ukiut qulingiluat ingerlanerani meeqqat piitsuutitaanerisa annertussusaat Kalaallit Nunaat tamakkerlugu kommuninullu sisamanut agguarneqarneri saqqummiunneqassapput. Ilannguluguttaaq taaneqassapput sammineqartup iluani nassuiaatissat assigiinngitsut, soorlu piitsuuneq illoqarfinni/nunaqarfinni qanoq isikkoqarnerisooq aamma ataavartumik piitsuutitaanerup annertussusaa (taanna kingusinnerusukkut nassuiaatigineqassaaq). Taakkunanani misissueqqissaarnerni allanut naleqqiulluni piitsuuneq sammineqassaaq; <50%, kiisalu 2010 pingaarnerutillugu.

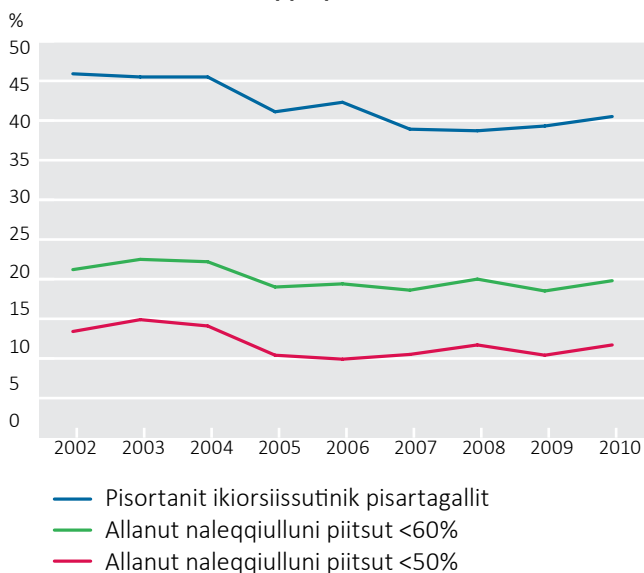
Misissuinerani eqqartorneqarpoq pisut akunnerminni imminnut attuumassuteqartut aamma piitsutut inuuneq ingerlanneqarput. Tassanittaag piitsuunermit killissarititaq <50% atornerqarpoq. Misissuinerit 2002-mi 2010-milu illoqutigiinni ingerlanneqarput. Misissuineri nunagisat, ilaqutariit katitigaanerit, illoqutigiinni meeqqat qassiunersut, inersimasut inunngorfii inersimasullu ukiui aallaavigineqarput. Misissuiffigineqartuni pisut piitsuunerlu allanit sunnerneqarsinaammat misissuinermit inernerit nalimassartariaqartarput (takuuk ilaliussami 2-mi misissuineri periutsit nassuiaatigineqarneri).

2002-miit 2010-mut Kalaallit Nunaanni piitsut qassiunersut takussutissiami 1-mi takuneqarsinnaapput. Uuttuutini pingasuni amerlassutsit 2002-miit 2010-mut imatut allannguuteqarsimangillat. Meeqqat illoqutigiinni pisortanik ikiorsiissutunik pisartut 2002-mi amerlanerpaasimapput (45,9%), 2008-milu appasinnerpaalluni 38,7%-iugami. 2010-mi meeqqat tamarmiusunit 40,5%-t (meeqqat 5.899) illoqutigiinni pisortanik ikiorsiissutunik pisartagaqartunik najugaqarput. Allanut naleqqiullutik piitsuusut tassa <50% aamma <60% assigiisaannartumik ineriartorput. Taakkulu 2003-mi amerlanerpaaffimminiikkamik <50% (14,9%) aamma <60% (22,5%), appasinnerpaagamillu <50%-i 2006-mi 9,9%, <60%-ilu appasinnerpaaffimminiippoq 2009-mi 18,5%-iullutik. 2010-mi uuttuutit taakku marluk meeqqat piitsut pillugit malikkaani 1.698-iul-

lutillu 2.876-iupput. Ilanngussami 3-mi takuneqarsinnaapput meeqqat piitsut pillugit kisitsisit tamarmik, tassalu meeqqani illoqutigiinnilu.

Takussutissiaq 1

Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsut amerlassusaa.

Piitsuunermit allanut naleqqersuunermit aperissalluni pissusisamisoorpoq qanormita piitsuutigisoqarpa – imaappoq piitsuunermit killissarititaasooq qanoq ataatsigalugu meeqqat inuunersut. Soorngunani assigiinngissuteqarput soorlu agguaqatigiisillugu isertitat 48%-tiinik isertitaqartaraani taavalu 25%-imilu inissisimappat. Piitsuuneq qanoq atornerqarnerisooq kisitsinikkut paasiarneqarsinnaavoq – soorlu meeqqat qanoq isertitanut sunniuteqartarnerisut. Takutitassiami 4-mi 2002-miit 2010-miillu kisitsisit atornerqartut tamanna takutippaat. Takutitassiami takuneqarsinnaavoq 10%-kaarlugit nikerarnerit agguataarnerisigut qassit <50%-iisa ataani qanoq inissisimanersut, kisianni amerlanerpaat 40 - 50% akornanni inissisimapput. 2010-mi meeqqat 5,6%-ii illoqutigiinni 40%-nik annikinnerusunik isertitalinni najugaqartuupput.

2002-mi 2010-milu meeqqat 0,5%-ii apasinnerpaamik isertitalinni (agguaqatigiissillugu isertitalinnit 0-10%-iinnaanik isertitalit). Aammattaaq takuneqarsinnaavoq 2010-mi 2002-mut sanilliullugu isertitakinneerpaat (agguaqatigiissillugu isertitat 10-40%-iinik isertitaqartartut) akornanni meeqqat ikinnerusut, taavali 2010-mi agguaqatigiissillugu isertitaqartartunit 40-60%-iinik isertitalinni najugallit amerlanerusut. Ataatsimulli isigigaanni isertitaqarfiusartut taaku marluk 2002-mi 2010-milu amerlassusaat assigiingissuteqarpallaanngitsut.

Tabel 4

Illoqutigiinni assigiinngitsunik isertitalinnit meerartallit amerlassusaat.

	2002	2010
Agg. isertitanit 0-10% isertitaqartartut	0,5%	0,5%
Agg. isertitanit 10-20% isertitaqartartut	1,1%	0,2%
Agg. isertitanit 20-30% isertitaqartartut	2,0%	1,4%
Agg. isertitanit 30-40% isertitaqartartut	4,2%	3,5%
Agg. isertitanit 40-50% isertitaqartartut	5,7%	6,1%
Agg. isertitanit 50% ataallugu isertitaqartartut katillugit	13,4%	11,7%
Agg. isertitanit 50-60% isertitaqartartut	7,7%	8,1%
Agg. isertitanit 60% ataallugu isertitaqartartut katillugit	21,2%	19,8%
Agg. isertitanit 60-100% isertitaqartartut	35,7%	36,8%
Agg. isertitanit 100% sinnerlugit isertitalit	43,2%	43,4%
Meeqqat amerlassusaat katillugit	16.690	14.551

Agg.: Agguaqatigiissillugu.

Tabel 5-imi takuneqarsinnaapput Kalaallit Nunaanni nunanilu allani meeqqat piitsuutitaasut qassiunersut, tassani allanut naleqqiulluni piitsuussuseq <50% misissorneqarsimavoq. Takuneqarsinnaavorlu Kalaallit Nunaanni nunat avannarlernut naleqqiulluni piitsuusut amerlanerusut, Tuluilli Nunaannut Canadamullu naleqqersuussinnaallutik, USA-milli ikinnerullutik.

Tabeli 5

Kalaallit Nunaanni piitsuuneq nunanut allanut naleqqiullugu.

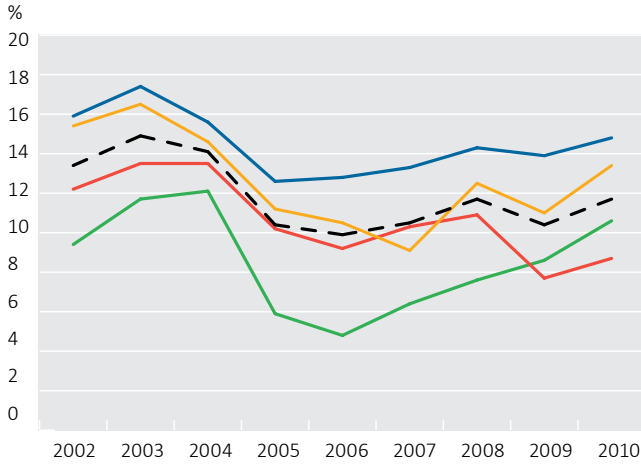
Nuna	Ukioq	Meeqqat allanut naleqqiullutik piitsuutitaasut (<50%)
Finland	2008	5,3%
Norge	2008	6,1%
Danmark	2008	6,5%
Sverige	2008	7,3%
Kalaallit Nunaat	2010	11,7%
Storbritannien	2009	12,1%
Canada	2008	13,3%
USA	2006	23,1%

Kisitsisinik aallerfik: UNICEF, 2012.

Takutitassiat 2-4 takutippaat piitsuunermut uuttuutigineqartartut <50%, <60% aamma pisortanit ikiorsiissutinik piisartagallit kommunini sisamani imminnut naleqqersuullugit meeqqat piitsuutitaasut qanoq amerlatiginersut, kiisalu nuna tamakkerlugu qanoq inissimanersaq (Takussutissiami 1-mi titarneq kipisaqattaartoq tassa nuna tamakkerlugu). Uuttuutigineqartuni pingasuusunit ukiut qulingiluat ingerlanerini misissuinerne takuneqarsinnaavoq Kommuni Kujallermi Qaasuitsullu kommuniani meeqqat piitsuutitaasut nuna tamakkerlugu agguaqatigiisitsinermut annertunerusut, aammalu Kommuneqarfik sermersuumit Qeqqatalu Kommuniani agguaqatigiinnerannit ikinnerusunik meeraqartoq piitsuutitaasunik. Malugeqquneqarpoq kommunimiit kommunimut piisortanit ikiorsiissutinik pinissamut piumasarisaausut assigiinngimmata naak qinnuteqartut tunngavii assigiikkaluartut. Assigiinngissutit ilagivaat pisortanit ikiorsiissutinik piisartagaqartussanik nalileeriaatsit assigiinngittarmata. Ukiut tamarlunnaasa Qaasuitsup kommuniani meeqqat piisut amerlanerpaajuaannarput, Qeqqata kommunianilu ikinnerpaajuaannarlutik. Allanut naleqqiulluni piisut (<50% aamma <60%) ukiuni qulingiluani ikinnerpaaffii Qeqqata kommuniani 2006-miusimavoq, 4,85-iullunilu 11,8%-iusimavoq, Qaasuitsup kommunianili 2003-mi 17,4%-iullunilu 27,2%-iusimavoq. (Takuuk llanngussaq 3 meeqqaniit illoqutigiinniillu kisitsisit).

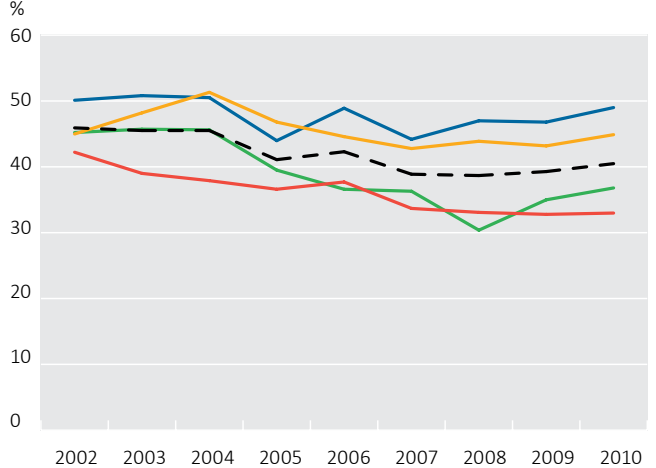
Takussutissiaq 2

Kommunini meeqqat allanut naleqqiullutik piitsut <50% amerlasusaat.

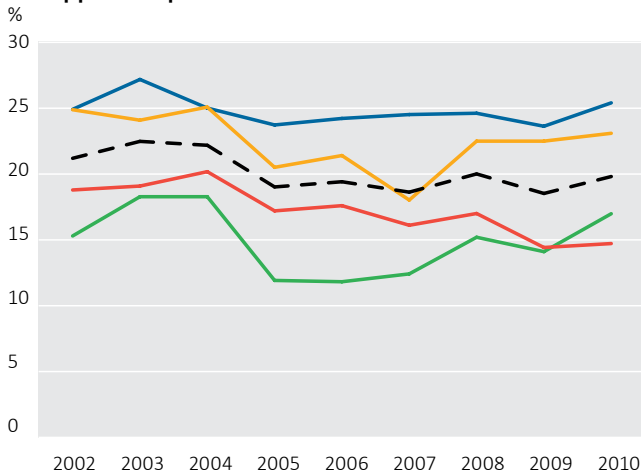
Takussutissiaq 4

Kommunini meeqqat pisortanit ikiorsiissutinik pisartagallit amerlasusaat

Takussutissiaq 3

Kommunini meeqqat allanut naleqqiullutik piitsut <60% amerlasusaat.

- Qaasuitsup kommunia
- Qeqqata kommunia
- Kommuneqarfik Sermersooq
- Kommuni Kujalleq
- - Kalaallit Nunaat

Takussutissiaq 5-imi takuneqarsinnaavoq 2010-mi meeqqat piitsuutitaasut amerlassusaat (allanut naleqqiullutik piitsut <50%) kommuninut agguataarlugit, kiisalu illoqarfinnut nunaqarfiinullu agguataaqqinneri (takuuk Ilanngussaq 4). Takuneqarsinnaavoq kommunit akornanni meeqqat piitsuutitaasut amerlassusaat assigiinngisitaartoq, soorlu aamma taamaattoq illoqarfinni nunaqarfiinilu. Meeqqat piitsuutitaasut Qaanaami amerlanerpaapput, illoqarfimmi (26,6%) nunaqarfiinilu (40,8). Qaanaap saniatigut Nanortalimmi, Illoqqortoormiuni Qeqertarsuarmilu meeqqat piitsuutitaallutik inuusut amerlapput (tamarmik 15% sinnerlugu). Nunaqarfinni, Qaanaap nunaqarfiisa saniatigut, nunaqarfiit Qaqortumi, Tasiilami, Kangaatsiami Upernavimmilu meeqqanik piitsuutitaasoqarnerpaapput (tamarmik 25% sinnerlugit).

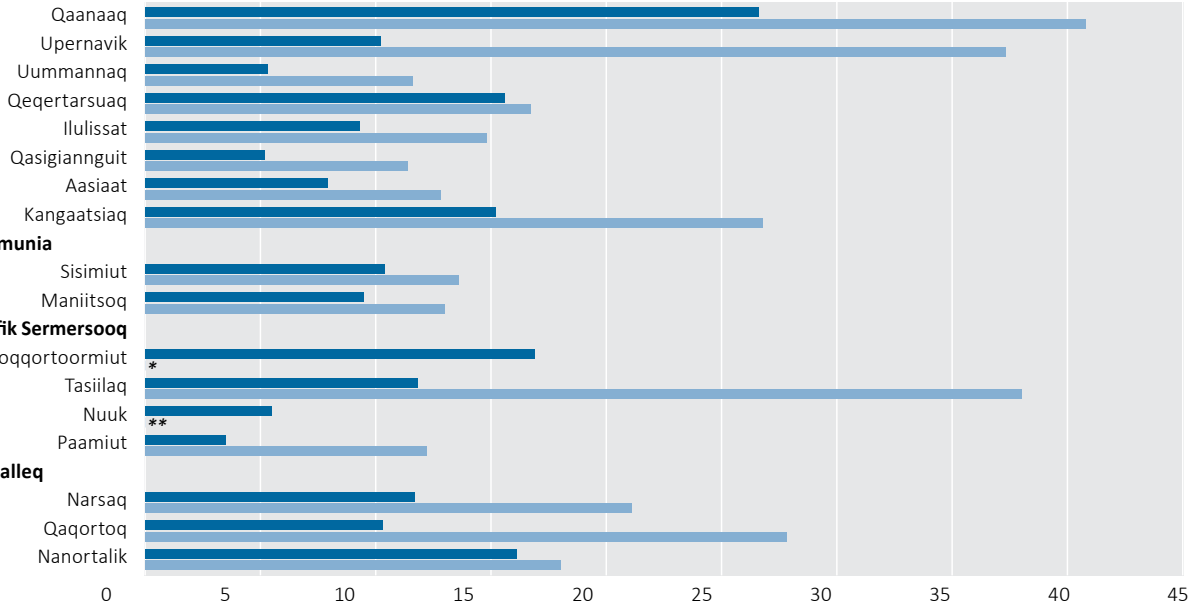
Takussutissiaq 5

2010-mi meeqqat piitsut kommunikkaarlugit, illoqarfit nunaqarfi ilanngullugit (allanut naleqqiullutik piitsut <50%).

■ Illoqarfik
■ Nunaqarfik

* Illoqortoormiut eqqaani nunaqarfeqanngilaq
** Nuup eqqaani nunaqarfinni meeqqanik piitsuutitaasoqanngilaq

Qaasuitsup kommunia

Piitsuunerup nalilersornerisa akornanni ataqatigiinnerit

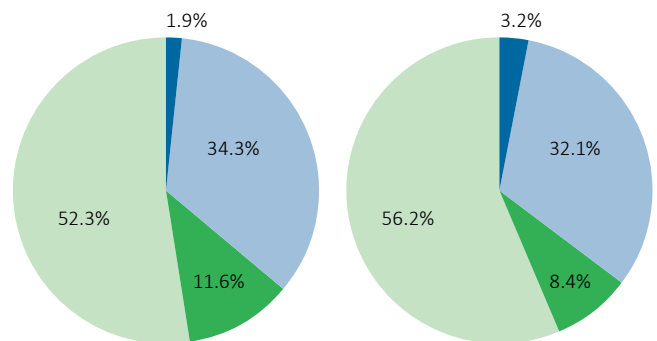
Pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqaraanni imaattariaqanngilaq allanut naleqqiulluni piitsuulluni ("isertitakitsuulluni") akertianilluunniit. Imminnulli qalleraatilaarsinnaapput. Takussutissiaq 6-p takutippaa, 2010-mi Kalaallit Nunaanni meeqqat 8,4%-ii pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqarsimasut allanut naleqqiullutik isertitakinnerusut (<50%), 32,1% taamaallaat pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqartut, kiisalu 3,2%-t allanut naleqqiullutik piitsut (<50%). Piitsuunerumut killissarititaasoq ataallugu inuusut aammalu pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqartut imminnut qalleraannerat 2002-mi annerulaarpoq (11,6%), kisianni agguaannerini assigiinnarput. Imaappoq, ikittuararsuit allanut naleqqiullutik piitsuullutik inuupput, pisortanilli ikiorsiissutinik pisartagaqarlutik inuusut akulikinnerullutik allanut naleqqiullutik piitsuunngikkaluarlutik (isertitakitsuuneq). Ilaannut pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqarneq isertitanut amerlisaataasarput tamaalilluni piitsuunerumut killissarititaasoq qummut qaangertarlugu (pisortanik ikiorsiissutit ilaat isertitat tigoriaannartut naatsorsuuneqartarmata). Allannullu sivikikkaluamik pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqarneq pisariaqartarami. Aammattaaq pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqarsinnaaneq allanut naleqqiullutik piitsuunerminngaaniit <50% ajornannginnerugami.

Takussutissiaq 6

Meeqqat allanut naleqqiullutik piitsuutitaasut (<50%) aamma/imalunniit pisortanik ikiorsiissutinik pisartagallit.

2002

2010

■ Allanut naleqqiullutik piitsut (<50%)
■ Pisortanik ikiorsiissutinik pisartagallit
■ Allanut naleqqiullutik piitsut (<50%) aamma pisortanik ikiorsiissutinik pisartagallit
■ Arlaannaalluunniit

Meeqqat akornanni ataavartumik piitsuutitaalluni inuuneq

Siuliini misissorneqarput meeqqat qassit ukiuni ataasiakkaarlugit kisitsisarnikkut. Meeqqat ilaannut piitsuutitaaneq sivi-kissinnaavoq, allanulli sivisunerusarluni. Sivisunerusumik ilaqtariinni piitsuuneq meeqqamut kingunerlussinnaavoq, ajattugaanikkut inuuniarnermilu atukkatigut equsoornikkut, taakkulu kingunerisinnaavai meeqqat inuttut ilinniarnermilu imaannaanngitsunik unammilligassaqaalissasut. Uani nalunaa-rusiami meeqqat akornanni ataavartumik piitsuutitaasut an-nertussusaat ukiut pingasut tullerit ingerlanerini naatsorsor-neqarsimavoq (allanut naleqqiulluni piitsuuneq <50%). Taak-kunani nalilersuinerit taamaallat meeqqat sammineqarput, aamma naatsorsuinerit piffissani assigiinngitsuni marlunni pisimalluni; 2002-2004 aamma 2008-2010. Nalilersuinerit ta-kutippaat Kalaallit Nunaanni meeqqat 5,6% piffissami 2002-

2004 ataavartumik piitsutut inuusimasut, piffissamilu 2008-2010 3,1%-iusimalluni. Meeqqat ataavartumik piitsuutitaasut ikilismanerat takuneqarsinnaavoq.

Kalaallit Nunaanni meeqqanut piitsuuti-taallutik inuusunut navianartuusinnaasut

Nunagisaq, ilaqtariit katitigaanerat, illoqutigiinni meeqqat amerlassusaat, inersimasut inunngorfii kiisalu inersimasut uki- ui, taakku tamarmik piitsuunermit sunneeqataasarput. Sunni- utaasartut piitsuunerullu attuumassutaat nalilersorneqartar- put multipel logistisk regresion atorlugu, tassani sunniutaasar- tut tamarmik imminnut attuumassuteqarlutik aamma piitsuus- useq allanittaaq sunnerneqartarnera peqqutigalugu inernili- unneqartartoq nalimmassarneqarneratigut anguneqartarluni.

Tabeli 6 – 2002-mi aamma 2010-mi Kalaallit Nunaanni allanut naleqqiulluni piitsuunermit (<50%) sunniutaasartut tallimat navianartuusinnasullu imminnut ataqatigiit.

	2002		2010	
	OR (95% CI)	p-nalinga	OR (95% CI)	p-nalinga
Najugaq				
Nuuk	1		1	
Illoqarfik	1,5 (1,2-1,9)	<0,001	1,5 (1,2-1,9)	<0,001
Nunaqarfik/savaatilik	4,8 (3,7-6,2)	<0,001	5,4 (4,1-7,1)	<0,001
Illoqutigiit katitigaanerat				
> inersimasoq 1	1		1	
Angut kisermaaq	7,2 (5,7-9,2)	<0,001	5,0 (3,9-6,5)	<0,001
Arnaq kisermaaq	5,7 (4,6-7,1)	<0,001	4,7 (3,7-5,9)	<0,001
Illoqutigiinnit meeqqat amerlassusaat				
1	1		1	
2	1,7 (1,3-2,0)	<0,001	1,7 (1,4-2,1)	<0,001
3	3,4 (2,7-4,3)	<0,001	2,9 (2,3-3,8)	<0,001
4	7,0 (5,3-9,2)	<0,001	5,7 (4,2-7,8)	<0,001
5+	12,3 (9,0-17,4)	<0,001	13,1 (9,0-19,1)	<0,001
Inersimasut inunngorfii				
Iners. tamarmik Kal. Nun. inunng.	1		1	
Iners. Kal. Nun. avataanilu inunng.	0,5 (0,3-0,8)	0,001	0,5 (0,3-0,9)	0,012
Iners. tamarmik Kal. Nun. avataani inunng.	0,3 (0,2-0,6)	<0,001	0,8 (0,5-1,3)	0,388
Inersimasut ukiui				
Inersimasut 1-2 30+ ukiullit	1		1	
Inersimasut tamarmik (1-2) < 30 ukiullit	2,1 (1,6-2,7)	<0,001	1,9 (1,5-2,5)	<0,001
Inersimasut tamarmik (1-2) < 25 ukiullit	3,1 (2,2-4,4)	<0,001	6,7 (4,9-9,1)	<0,001
Inersimasut 2-nit amerlanerusut	0,5 (0,4-0,6)	<0,001	0,7 (0,6-0,9)	0,013

Misissuinerit illoqutigiinni ingerlanneqarsimapput. Sunniutaasartut tamarluinnaasa allanut sunniutaasartunut sunniutaasoq nalerisarneqartarpoq.

Tabel 6-imi sunniutaasartut assigiingitsut piitsutullu inuunissamat navianartorsiorsinnaaneq takutinneqarpoq. Tabelimi takuneqarsinnaavoq 2010-mi nunaqarfinni najugaqaraanni, piitsutut inuunissaq Nuummiiuninnerminngaaniit 5,4-riaammik qaninnerusoq. Illoqarfinni allani piitsutut inuunissaaneq Nuummiinnermiit 50%-mik annertuneruvoq. Kisermaatut ataataagaanni anaanaagaanniluunniit, piitsuutitaasut inuunissaq tallimariaammik illoqutigiinnit ataatsimik amerlanerusunik inersimasortalinniit annertuneruvoq. Piitsuunngorsinnaaneq qaninnerulertarpoq illoqutigiinni meeqqat ataatsimik ilanerit tamaasa. Illoqutigiinni inersimasut Kalaallit Nunaanni avataanilu inuusimappata piitsuunngornissaq inersimasut tamarmik Kalaallit Nunaanni inuusimasunit 50%-mik millisarpoq. 2010-mili illoqutigiinni inersimasut tamarmik Kalaallit Nunaanni inuusimappata illoqutigiinnilu inersimasut tamarmik Kalaallit Nunaata avataani inuusimasut piitsuunngornissamat navianarsinnaanera assigiinnarsimavoq. Illoqutigiinnili inersimasut tamarmik inuusunneruppata piitsuunngornissamat navianaataa annertoorujussuuvoq illoqutigiinni inersimasut 1-2 30 sinnerlugit ukiulinnut sanilliullugit. 2010-mi piitsuunermi sunniutaasartut imminnut ataqagiinnerat assersuukkaanni 2002 pisimasut, taava takuneqarsinnaavoq pissutsit allanngorsimannngitsut soorlu sumi najugaqarneq, ilaqutariit, meeqqat amerlassusaat kiisalu ukioqportussutsinut tunngatillugu. Ilaatigulli sunniutaasartuni allani sunniutaasartut sakkortussusaat allaanerusinnaalluni. Meeqqalli piitsuutitaaneranni sunniutit navianartuusinnaasut 2004-mi misissuinermi paasineqartut aamma piitsuunermik nalilersuutini allani pingasuni taamatulli ipput(Schnoor, 2007).

Inerniliussaq

Uani nalunaarusiami Kalaallit Nunaanni 2002-miit 2010-mut meeqqat piitsuutitaallutik inuusut annertussusiat takutinneqarpoq, illoqutigiinnilu meeqqat piitsuutitaallutik inuuneranni sunniutit suunersut misissorneqarlutik.

2010-mi Kalaallit Nunaanni meeqqat tamarmik 11,7%-ii allanut naleqqiullutik agguaqatigiissillugu isertitanit <50% isertitaqartarput, aamma <60% sanilliullugu 19,8%-iusut. Ukioq taanna meeqqat illoqutigiinni tamarmiusunit 40,5%-ii pisortanik ikiorsiissutinik pisartagalinni najugaqarput, taakkunannga 31,8%-ii ukiumut 30.000 kr. imaluunniit annerusumik pisartagaqartut. 2002-miit 2010-mut meeqqat piitsut amerlassusaat imatut allanngorsimannngilaq. Meeqqat aallanut

naleqqiullutik piitsuutitaasut (<50%) amerlanerpaasimapput 2003-mi (14,9%) 2006-milu ikinnerpaasimallutik (9,9%). Meeqqat allanut naleqqiullutik piitsuusut amerlassusaat nunanut allanut naleqqiukkaanni Tuluit Nunaannut Canadamullu nallersuunneqarsinnaavoq, USA-mut naleqqiullugu annikinnerulluni, Nunanulli avannarlernut naleqqiullugu annertunerulluni.

Nuna tamakkerlugu kisitsisit agguaqatigiissikkaanni kommunini Kommuni Kujallermi Qaasuitsullu kommuniani meeqqat piitsuutitaasut amerlanerpaapput, Kommuneqarfik Sermeruumi Qeqqatalu kommuniani ikinnerullutik. Taamatuttaaq meeqqat piitsuutitat kommunip ataatsip iluani illoqarfiit akornanni allanngorarpog, nunaqarfinnili meeqqat piitsut illoqarfimmiuninngaaniit amerlanerullutik. Qaanaap illoqarfiani nunaqarfiinilu meeqqat piitsuutitat amerlanerpaapput. Qaanaap saniatigut illoqarfiit Nanortalik, Illoqqortoormiut Qeqertarsuarmilu amerlanerpaapput. Nunaqarfinni meeqqat piitsuutitat amerlanersaat Qaanaap, Qaqortup, Tasiilap, Kangaatsiup Upernaviullu nunaqarfiineersuupput.

Ataavartumik piitsuunermut nalilersuutit qanoq imminnut inissisimanersut misissorneqarput. Tassani takuneqarsinnaavoq 2010-mi Kalaallit Nunaanni meeqqat tamarmik 8,4% pisortanik ikiorsiissutinik pisartagaqartut, allanullu naleqqiullutik piitsuutitaasut (<50%), 32,1%-iilu taamaallaat pisortat ikiorsiissutaannik pisartagaqatut kiisalu 3,2% taamaallaat piitsuutitaanermut killissarititaasoq ataallugu inuusut. Meeqqat ataavartumik piitsuutitaallutik (<50%) inuusut amerlassusaat 2002-2004 5,6%-imiik apparisimavoq 3,1%-imut 2008-2010.

Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuutitaaneranni navianartuusinnaasut suussusersineqarput: Illoqutigiinni inersimasut 30-t inorlugit ukioqarpata, inersimasut kisermaatut angajoqqaajuppata, illoqutigiinni meeqqat amerlappatalu piitsut inuunissaq qaninnerusoq. Aammattaaq nunaqarfinni najugalinnut piitsuuneq illoqarfimmi najugaqartuniit qaninneruvoq. Illoqutigiinni inersimasut Kalaallit Nunaanni avataanilu inuusimappata, piitsutut inuunissamat navianartua ungasinneruvoq inersimasut tamarmik Kalaallit Nunaanni inuusimasunut naleqqiullugu.

PEQQISSUTSIKKUT ATUGARISAT EQUNGASUT

INOQTIGIINNI INERSIMASUT MEERARTALLIT INUUSUTULLU AKORNANNI PEQQINNERMI ATUGARISSAARNERMILU EQUNGASSUTIT, PEQQISSUUNISSAMI PISSUSILERSUUTIT PISARTULLU AJORNARTORSIORTITSISARTUT ANNERTUSSUSAAT ILISARNAATAALLU.

Meeraaneermi piitsuutitaaneq inuuniarnimilu atukkatigut equngassutit meeqqat inuunnerisa sinneranut peqqissutsikkut annertuumik sunnuteqartarput. Nunani tamani isertitat annertussusaat, peqqissuseq naapatillugu inuuniarnermi imminnut malittariitartut: aningaasarsiakitsut akornanni inissisimagaanni, peqqiinnerusarput. Kalaallit Nunaanni isertitanik naatsorsueqqissaarnerit takutippaat isertitaasartut agguarneri sulii equngaleraluttuinnartut. Meeqqat piitsuutitaanerannik misissuinerup takutippaa 2010-mi meeqqat allanut naleqqiullutik piitsuusut 11,7%-iusut (agguaqatigiissillugu isertitat naapertorlugit taakkua 50% ataallugit), taamaamallu taakku peqqissutsikkut attugaanissaminut navianartorsortut. Piitsuutitatu inuutilluni meeqqat peqqinnerinut tamanna navianaateqarnerpaagaluartoq, taava misissuinerit takutippaat aamma meeqqat piitsuutitaanerup killissaritaata qulaatilaarlugu inuusut isertitaqqortunerpaaniit peqqiillornerusartut. Taanna assigiingissut taaneqartarpoq inuuniarnermi atukkatigut peqqissutsikkut equngassut. Peqqissutsikkut assigiingissutit imaaliillaanaq paasineqarsinnaanngillat; inuunerup katitigaanerani pissutsit arlalippassuit inuit ataasiakkaanut peqqissutsikkut sunnuteqartarput. Inuuniarnermi atugarisat equngasut ukunannga sunniiveqatigiitartut; pingortitat inuunerannut tunngasut, isumaginnikkut pissutsillu sannaanit. Inuuniarnermi atukkatigut peqqissutsikkut equngasut tunuliaqutarisartagaat amerlapput aammalu aallaaveqarsinnaallutik atugassaritaasunit, soorlu ineqarniarnermi, ilinniartitaanikkut, inuussutissarsiornikkut, napparsimaveqarfisigut periarfissat, kisianni aamma inooriaasitsigut peqqinnisatinnullu periusigut aamma pisooqataasarlutik.

Tullillugu sammineqassaaq illoqtigiit meeraartallit peqqinnikkut atugarisatigut assigiingissutit peqqissuunissamullu periserineqartartut. Siunertaavortaaq inuuniarnermi atugarisatigut peqqinnikkut atugariissaarnikkullu equngassutit nassuaatigissallugit, peqqissuunissamullu pissusilersuutigineqartartut inuusuttullu akornanni pisartut artukkiisinnaasut.

Kalaallit Nunaanni peqqissutsikkut inuuniarnermi atukkat equngasut

Kalaallit Nunaanni meeqqanik inersimasunillu misissuisarnerit ukiuni qulikkaartuni kingullerni takutippaat innuttaasut akornanni peqqissutsikkut inuuniarnermi aningaasarsiornikkullu imminnut atagiinnerat pillugu assigiingitsutigit uppernaarsaaserneqarnikuupput (Bjerregaard allallu, 2008; Niclasen, 2009). Peqqissutsikkut equngassutit agguataarneqarsinnaapput inuuniarnermi atukkat tunngavigalugit, soorlu ilinniarsimanikkut, suliffeqarnikkut imaluunniit isertitatigut. Inersimasut akornanni Kalaallit Nunaanni Innuttaasunik misissuinerup takutippaa pujortarneq, imminoornissamut eqqarsaateqarneq kiisalu nammineerluni peqqissutsimik naliliisarnerit kukkusut isertitakinnerusut akornanni atugaanerusut aammalu peqqissutsikkut imminnut nalilertarnerit qanoq inuuniarnermi atugaqarnermit, inuussutissarsiornikkut ilinniarsimanikkullu inissisimaffimmik tunngaveqartumik aallaaveqartartoq, imatut paasillugu, inuussutissarsiornikerup ilinniarsimanerullu avataaniittut qanoq peqqissuseqarlutik imminnut nalilerumi-naatsinnerusarpaat. (Bjerregaard allallu, 2008). Kalaallit Nunaanni inuuniarnermi atugassarititaasut assigiinginnerujussuat peqqutigalugu inuiaqatigiit sumi najugaqarnerat tunngavigalugu aggulunneqartarput, soorlu illoqarfikkaarlugit nunaqarfikkaarlugillu. Assersuut, naalungiarsuullutik toqusartut Tunumi nunarfinnilu Kitaani qiterpasissuanut naleqqiullugu annertunerujussuuvooq. Nalunaarusiami "Inuuneritta – Innuttaasut peqqissuunissaannik suliniut aallaavigalugu meeqqat peqqissusiat inooqatigiinnikkut isigalugu" ersarissarneqarpoq meeqqat akornanni peqqissuseq peqqinnissamullu iliuuserisartakkat illoqarfimmiit illoqarfimmut, taamatullu nunaqarfii akornanni, assigiingitsorujussuusut, tassanilu ersertoq meeqqat nunaqarfimmiut isorliuernerunilu najugaqartut peqqissusaat peqqinnissamullu iliuuserisartagaat ajornerusut.

Peqqissutsikkut equngassutit inuunermi siusissukkut tunngavilernerqartarput, tamannalu inuunerup sinnerani ineriartortinereqarlunilu attatiinnaneqartarpoq (van de Mheen, 1998). Misissuinerit takutippaat angajoqqaat inuiaqatigiinni appasissumik inissisimasut peqqiinnerusartut, tamannalu meeqqanut ingerlateqqinneqartarluni taamaasilluni inuuniarnermi peqqis-

sutsikkut atukkatigut equngassutit ataavartumik atuutitiinnarneqarneranut pisooqataasarlutik (Wilkinson, 2003). Angajoqqaat peqqissutsikkut iliuuserisartagaat navianartuusinnaasullu meeqqamut pingaaruteqartarpoq, ksianni aamma equngassutit attatiinarnissaanut aaliangeeqataasarlutik. Misissuinermit "Inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu allakiaq"-mi soorlu erseqqarissumik takuneqarsinnaasoq inuusuttut ikiaroorartumik naamaarnermillu misillitagaat angajoqqaavisa ikiaroorartunik, imigassamik imaluunniit pinnguatinik aningaasanoortaa-sartunik atornerluisarnerannut attuumassuteqartartut. Inuusuttut 60%-ii nalunaarutigisimavaat angajoqqaatik taakkuninnga assigiinngitsunik pingasunik atornerluisuusut, namminnerlu ikiaroorartumik pujortarneq misilinnikuusimallugu, inuusuttullu 15%-ii ikiaroorartumik pujortarnermik misilinnikkut angajoqqaavi atornerluisuunatik (Pedersen, 2013). Peqqinnikkut equngassutit millisinniaanni alloriarfik siulliusaaq illoqutigiit meerartallit inersimasortai peqqissutsikkut assigiinngissutsit qanoq annertutiginersut ersiutigisartagaallu paasiniassallugit.

Illoqutigiit meerartallit inersimasortaasa akornanni peqqinnikkut equngassutsit

MISISSUINERMI KATERSAT PERIAATSILLU

Kalaallit Nunaanni nuna tamakkerlugu innuttaasunik misissuinerit aalajangersimasumik pisartuni takuneqarsinnaavoq illoqutigiinni meerartalinni inersimasut akornanni inuuniarnikkut atugarisatigut equngasoqartoq. Kalaallit Nunaanni Innuttaasunik misissuinermit 2005-imiit 2010-mut ersersinneqarpoq illoqutigiinni meerartalinni inersimasut akornanni inuuniarnikkut atukkatigut equngasoqartoq. Missuinermit katersat marloqiusaapput, siulleq kisitsisitigut aappalu apeqqutunik immersuinnikkut akisassat (apersuinnikkut namminerlu immersuinnikkut) illoqarfinniit qulingiluaniit nunaqarfinniillu 13-iniit. Misissuinerit inunnik Kalaallit Nunaanni najugaqartunik 18-ileereersunik eqimattakkarlugit, taamaattorli nalaatsortumik inunnik aaliangersimannngitsunik misissuinerusimalluni (Bjerggaard allallu, 2008).

Inuiaqatigiit akornanni aningaasarsioneq aallaavigalugu inuttut atukkat tunngavigalugit inuiaqatigiinni inissisimaneq pillugu 2005-imiit 2010-mut misissuinermit pisat tunngaveqarput ilinniartitaanermut, inuusutissarsiornermi aammalu atugarissaassutimut paasissutissat apersuinermit immersugassani akissutinit kiisalu Nunatta Naatsorsueqqissaartarfianit isertitat pillugit paasissutissanit. Nalunaarusiamilu isertitat tunngavigalugit meeqqat piitsuunerat sammineqarmat aaliangiussimavarput uuttuutit assingi atorlugit inersimasut akornanni peqqissutsikkut equngassutit sammiliarlugit.

Nunatta Naatsorsueqqissaartarfianit pineqarsimapput 2005-imiit 2007-imut illoqutigiit isertitaat tigorianaanaat kiisalu illoqutigiit angissusaat. Isertitat agguaqatigiissillugu nalitususaa nassaarineqartarpoq isertitat inuup nalianik avillugu, tassani inersimasumut siullermut 1 atornerqartarpoq, tulluutullu 0,5-imik naleqartartut, tamarmillu plus-iutigineqartar-

lutik. Peqataasut 25%-ii isertitakinnerpaat isertitaqarnerpaanut 25%-nut sanillunneqartarput. Eqimattat marluusuni katilugut 817-it peqataasimapput.

Aningaasat aallaavigalugit inissisimanermut nalilersuutaasartoq – isertitat

Ilagineqareersinnaasutut inuiaqatigiinni inissisimanermi nalilersuutigineqartartut imminnut ataqatigiinnerat (tabel 7). Tamanna isumaqarpoq, isertitakitsut ersiutaannaanngimmat a aningaasat qanoq amerlatigisut ulluinnarni atuinnissamut piareersimasuutiginerlugit, aammattaarli ersiutaapput pigissaarnermut (atortorissaarutit pigisaqarneq), ilinniartitaanermut, inuusutissarsiornermut, sumi najuqarnermut kiisalu immikkut inuiassuseqarnermut. Taakku tamarmik peqqissut-simut ersiutaapput aaliangiisooqataasartut.

Tabeli 7

Inuiaqatigiinni isertitat tunngavigalugit eqimattanngorlugit inissisimanerat. Ilaqutariinni meerartalinni inersimasut. Kalaallit Nunaat 2005–2007. Amerl.= 817.

		25% Akissarsiakin-nerpaat	25% Akissarsiaakka-nerpaat	P-nalinga
Utoqqaasuseq	Ukioq	36,9	41,6	<0,001
Suiaassuseq	Arnat	64,7%	55,5%	0,007
Immikkut inuiaassuseq	Qallunaat	0,2%	8,8%	<0,001
Pigissaarneq	Naleraa	3,6	5,8	<0,001
Ilinniagaq	Taamaallaat meeqqat aturfiani	79,8%	29,6%	<0,001
Inuusutissarsiuut	Piniartut/aalisartut	26,3%	6,1%	<0,001
	Ilinniarsimannngitsut	30,9%	14,4%	<0,001
Sumiiffik	Nunaqarfimmi	57,1%	6,4%	<0,001

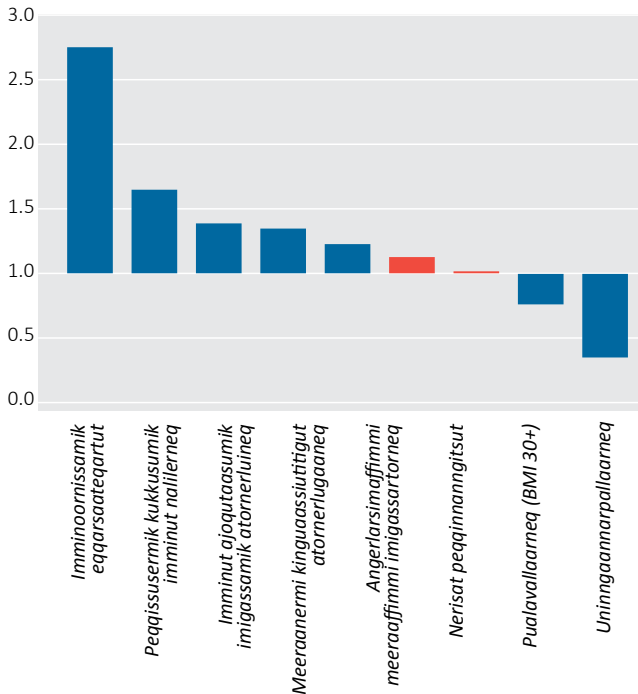
INUUNIARNIKKUT ATUKKATIGUT PEQQISSUTSIKKULLU NAVIANARTORSIORTUT

Kalaallit akornanni 780-iusuni inuuniarnikkut atukkatigut equngasut pillugit piitsuunerpaani pisuunerpaanilu akornanni misissuisimanerit imminnut sanillunneqarsinnaanera siuner-tarivaat, taamaammallu qallunaat uani misissuinermit ilaanngillat. Taamatuttaaq isertitat tunngavigalugit eqimattakka-riinerni ukioqqortussutsit suaassuserlu nalimmassarneqarsimapput. Takussutissiap 7-p takutippaa piitsuunerpaat pisuunerpaallu akornanni pissutsit, tassani kisinneqarput, piitsuunerpaat amerlassusaat pisuunerpaat amerlassusaannit agguarneqarluni. Piitsuunerpaat pisuunerpaanit peqqiinnerup-pata, taava kisitsit 1-mit anginerussaaq, peqqissusaalli assigiip-pat kisitsit 1 missaanniisaaq, pisuunerpaalli piitsuunerpaanit peqqiinnerup-pata kisitsit 1-mit mikinerussaaq.

Takussutissiaq 7

Isertitakitsuni isertitakkaanilu inersimasut akornanni navianartuusinnaasut nappaatillu. 1 sinnerlugu naleqarpat isumaqarpoq piitsuunerpaat atugarliornerpaasut; 1 ataallugu naleqarpat isumaqarpoq pisuunerpaat atugarliornerpaasut. Aappalaartut pisuunerpaat piitsuunerpaallu akornanni imatut erseqqarissumik assigiingissuteqanngitsoq.

Aningaasarsiaqit aningaasarsiaqkaallu isertitaasigut assigiingissut

Takussutissiap takutippaa isertitakinnerpaani ilaqutariinni meerartalinni inersimasut peqqiinnerullutillu napparsimalernissamut qaninnerusut. Pualavaallaarneq uninngaannarnerpaallu isertitaqortuuni atornerqarpoq, nerisatigut imigassatigullu ajornartorsiutit inersimasut meeraaffini taakkunani marlunni assigiinnerullutik.

Illoqutigiinni meerartalinni tigoriaannarnik isertitaqartunit misissuinermit katersukkat aallaavigalugit paasineqarpoq, peqqissutsimi ersiutit assigiingitsut inuuniarnikkut atugarisani assigiingitsuni equngasut. Tamanna iliuuseqarfigineqanngippat kinguaajusut kinguaariinnut tullissaanut ingerlatitseqqinissaat ilimanarluinnartooq.

Inuusuttut akornanni peqqissutsikkut equngassutit – inuusuttuuneq equngasoq?

Inuusuttuuneq inuunerup ilagivaa peqqissumik inuunissamut periarfissaqarfulluortoq, kiisalu inersimasutut peqqissusermik aaliangiisussaq. Inuusuttut peqqissusaat inuuniarnikkut atukkatigut sunnerneqartarpoq, inuttut ataasiusutut, ilaqutariinnit, nunaqqatinit inuiaqatigiinnillu sunnerneqarlutik. Inuusuttuunermi peqqissuseq inunngunngikkallarnermi meeraallunilu ineriartornerup piliaanik sunnerneqarnikuusoq, kiisanni aamma inuusuttuaranngornermi timikkut tarnikkullu allannguutit sunneeqaataasarpot. Piffissami tassani angajoqqaat sunniuteqartarnerat ikinngutit sunniuteqartarnerannik unammillerneqartarpoq ilutigalugu inuttut nammineq qinersisinnaaneq annerusumik piumaffiusartoq. Inuusuttut allanngornerit qinigassallu assigiingitsumik qisuariarfigisarpaat, taamaammallu tapersorsorneqarnissartik siunnersorneqarnissartillu assigiingikkaluartumik pisariaqartittarpaat. Inuusuttut akornanni peqqissuseq inuttut atukkatigut avatangiisinit, navianartunit paarinnittunillu sanarfineqartarpoq, taamaallunilu peqqinnikkut aqutitnut nutaanut ingerlatinneqartarluni. Inuusuttuunermi peqqissuseq peqqinnissamullu iliuuserisartakkat inuunerup sinneranut annertuumik sunniuteqartarput. Inuusuttut peqqissusaannut peqqinnissamullu iliuuserisartagaat isiginiarneqartillugit, inuit peqqinnissuunissaannut anguniakkanut pingaaruteqartorujussuuserpoq, inuiaqatigiinnullumi tamanut. Oqaatigineqareersutut piitsuuneq allanut naleqqersuunikkut piitsuuneq imaluunniit piitsuviunertut takuneqarsinnaavoq. Allanut naleqqersuunermi inuiaqatigiit qanoq sanarfisaasimanerat isiginiarneqartarpoq. Allanut naleqqiulluni piitsuuneq isumaqarpoq allanut naleqqiulluni inuiaqatigiit akornanni agguaqatigiissillugu pissakinneruneq. Inuusuttuunermi inoqatinut atassuteqarneq allanngortarpoq. Inoqatinut atassuteqarneq imaappoq ikinngutitaartorneq, annerujartortumik inuusuttooqatinut pingaaruteqariartortilluni angajoqqaanut avissaariartorneq, nammineeriartorneq inuusuttooqatitulli kinaassuseqalerneq. Inuusuttuunerup ingerlanerani aningaasanik atuineq annertusiartortarpoq, inuusuttut nammineq atuisunngortarput, angajoqqaanullu aningaasartuutit annertusiartortarput. Ilanngulluguttaaq inuusuttooqatillu atuineq annertusiartortooq, aningaasanillu atuinermik ilisimasaqarneq annertusiartortooq ataatsimoorutigineqartarpoq. Inuusuttuullunilu amigateqarnermik misigisaqaraanni ataatsimoornermit ajattuqaasutut misigisaqalerneq sakkortusisarpoq ulluinnarnilu kililersuisuulertarluni.

INUUNIARNIKKUT ATUGARISAT TUNNGAVIGALUGIT PEQQISSUTSIMUT AALIANGIISUUSARTUT

Inuuniarnikkut atugarisat tunngavigalugit peqqissutsimut aaliangiisuusarput, taavalu nalinginnaasumik peqqinnerup avataaniittutut isigineqartartut, taamaakkaluartorli inuit peqqissusaannut inuulluataarnissaannullu assorujussuaq sunniuteqartartoq. Pissutsit peqqissutsimut aaliangiisuusartut inunngornermi, peroriartornermi inuutillunilu atukkat, soorlu ineqarnerneq, aningaasatigut periarfissat, inoqatinut attassuteqaatit, ilinniartitaaneq, suliffeqarneq, sulinermi atugassarititaasut kiisalu peqqinnissaqarfik. Peqqissutsimut aaliangiisuusartut peqqissusermut inuunerup ingerlanerani assigiinngitsumik sunniuteqartarput. Innuttaasuni peqqissutsikkut aalingiisartut inuit uumaqqortussusaannut inuunerullu pitsaassusianut pingaaruteqarpoq. Peqqissutsimut aaliangiisuusartut peqqissutsikkut equngasunut peqquataasarpur, tamannalu nuna iluini akornannilu takuneqartarpoq.

Tullittuni siullermik inuusuttut akornanni inuuniarnikkut atugarisatigut equngassutit nalilersorneqarput, tulliullugulu nunap iluani equngassutit assigiinngissutit sammineqassapput, taassumalu kingorna inuusuttut akornanni peqqissutsikkut ersiutit assigiinngitsut erseqqissaavigineqassapput.

MISISSUINERMIT KATERSAT PERIUTSILLU

Inuusuttut akornanni peqqissutsikkut equngassutit tukimut misissuisimanermit "Kalaallit Nunaanni Inuusuttuni Atugarissaarneq 2011"-mi nassuiaatigineqarput. Misissuisimaneq elektroniskimik atortorissaarutit atorlugit ingerlanneqarsimavoq, tassani meeqqat atuarfiini atuartut 15 – 16 ukiullit namminneq immersuinikkut apeqqutit akeriarlugit nassiussarnerisigut. Misissuineq nunamut tamanut atuussinnaasutit nalilerneqarpoq atuarfiit 12-t Kalaallit Nunaanni illoqarfinnit 7-nit (Narsaq, Qaqortoq, Nuuk, Maniitsoq, Upernavil aamma Tasiilaq) peqataammata. Misissuinermit 82%-ii akisimapput, katillugillu atuartut 481-t 9. amma 10. klassimeersut peqataasimapput, taamaammallu nunami tamarmi klassini taakkunanani 40%-ii peqataallutik (Pedersen aamma Bjerregaard, 2013). Inuusuttut ilaqtaminni, sunngiffimminni atuar-

fimmilu atugarissaarnerat, inuusuttut akornanni atugarissaarikkut ajornartorsiutit pisartut ajornartorsiortitsinnaasut, soorlu meeraanermi inuusuttuaraanermilu kinguaassiutitigut timikkullu atornerlunneqarnerit misissorneqarput.

Misissuinerup aallaavigaa "Kalaallit Nunaanni Inuusuttuni Atugarissaarneq 2004"-meersoq (Curtis, 2006) aammalu Nunat avannarliit ataatsimoorussamik apeqqutit immersuinikkut akisassat ilisimatuunit Nordisk kriminalpræventive Råd sinnerlugu 2007-imi (Helweg- Larsen, 2009) sananeqarsimasoq atorlugu. Nunat avannarliit ataatsimoorussamik apeqqutiliaat qallunaat suliaat "Unges Trivsel" 2002-meersoq aallaavigalugu sanaajuvoq, soorlu aamma taamaattoq Kalaallit Nunaanni atorineqartumut "Kalaallit Nunaanni Inuusuttuni Atugarissaarneq 2004"-meersoq.

Upernaakkut 2011-mi misissuinermit katersisoqarpoq, tassani atuartut apeqqutit elektroniskiusumik qarasaasiat angallattakkatigut, ilisimatuunut ikiortit nassataat atuartunullu atugassiannorlugit neqeroorutaasutigut, akisarmatigut. Inuusuttut aperinissaminnut ikiorneqarnissaminnullu periarfissaqartitaapput. Illoqarfiit 7-t qinerneqartut kissaatigineqartut nunami sumiiffimmi siammaanissaanut naapertuussimapput, taamaalilluni Avannaa, Kujataa, Kitaa Tunulu ilaatinneqarlutik. Eqqarsaatigineqarsimapputaaq atuarfinni nunaqarfimmiunik atuartoqarnersoq, atuarfiillu angissusaat, tassani illoqarfiit angisuunik atuarfillit qinerneqarsimammata sapinngisamik amerlanerpaat peqataanissaat anguniarlugu (Curtis, 2006).

Inuiaqatigiit akornanni aningaasaqarneq tunngavigalugu inissisimanermit uuttuut – ilaqutariit pigissaarnerat misigalugu

Soorlu siusinnerusukkut nassuiaatigineqareersoq, inuiaqatigiit akornanni aningaasaqarneq tunngavigalugu inissisimaneq arlalitsigut uuttoqarsinnaavoq. Unamminartullu ilagivaat meeqqat inuusuttullu akornanni peqqissutsikkut equngassutit qanoq misissornissaat. Amerlasuutit angajoqqaat sumi inissisimaneq qanoq ilinniagaqarsimaneq, illoqutigiittut isertitaat/aningaasaqarnerat, angajoqqaat inuusuttisarsuutaat najoqqutaralugit inissinneqartarput. Inuiaqatigiit akornanni aningaasaqarneq tunngavigalugu inissisimanermit uuttuut "Kalaallit Nunaanni Inuusuttuni Atugarissaarneq 2011"-mi misissueqqissaarnermit takutinneqarpoq inuusuttut namminneq ilaqutariit pigissaarnerat angajoqqaat suliffeqarnermut attuumanerannut tunngatitaraat aammalu angajoqqaat ukiut kingulliit akilgassaminnik akiliiniarmikkut ajornartorsiuteqarsimanersut. Inuusuttut akissutaat tabel 8-mi takuneqarsinnaapput.

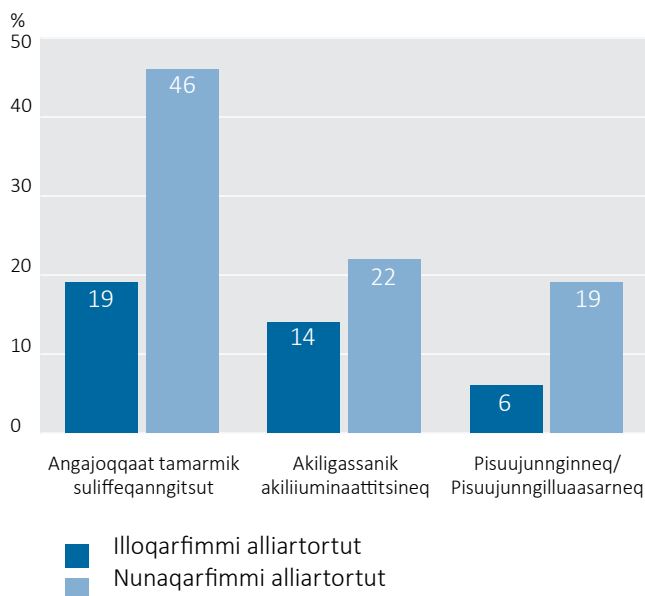
Tabeli 8

Inuiaqatigiit akornanni aningaasaqarneq tunngavigalugu inissisimaneq pillugu uuttuutit pingasut Kalaallit Nunaanni Inuusuttuni Atugarissaarneq 2011"-meersut.

Aningaasaqarneq inissisimaneremut uuttuutit	Amerl.	%
Ilaqutariit pigissaassusaat inuusuttunit nalilerneqartoq	481	100
Pigissaatorujussuit/Pigissaartut	131	27
Nalinginnaasumik pigissaartut	307	64
Pigissanngitsut/pigissaanngilluaasartut	43	8,9
Angajoqqaat ukiut kingulliit akiligassaminnik akiliiniarmikkut ajornartorsiuteqarsimapput	481	100
Aap	69	14
Naamik	412	86
Angajoqqaat suliffeqarnermut attuumassutaat	478	99
Angajoqqaat tamarmik suliffeqartut	302	63
Angajoqqaat ataaseq suliffeqartoq	67	14
Angajoqqaat suliffeqanngitsut	109	23

Takuusutissiaq 8

Inuusuttut angajoqqaami pigisakinnermik (Amerl.=41), aningaasatigut ajornartorsiuteqarnermi (amerl.=68), kii-salu angajoqqaat suliffeqannginnerannik (Amerl.=107) misigisaat illoqarfinni nunaqarfinniluunniit peroriartornermi.

NUNAP SORTAANI NAJUGAQARNEQ NAJOQQUTARALUGU INUIAQATIGIINNI INISSISIMANERUP ASSIGIINNGISSUTAAT

Illoqutigiit isertitaat naapertorlugu meeqqat piitsuunerat misissorneqarmat, erseqqarissumik takuneqarsinnaavoq nunap immikkoortuini, aamma illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni, assigiinngissuteqartut. Immikkoortumi tulliuuttumi nunap immikkoortuini nunallu sortaani najugaqarneq aallaavigalugu inuusuttut namminneq ilaqaataariit iseritaqarnertik aallaavigalugu inuiaqatigiinni inissisimanagerat suliffeqarnermullu angajoqqaat qanoq attuumassuteqarnerisut eqqartussavaat.

Illoqarfimmi nunaqarfimmiluunniit alliaartorneq

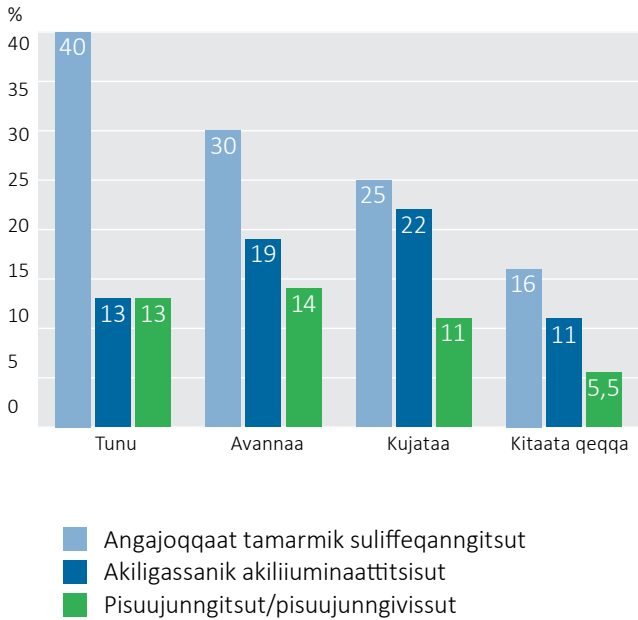
Takusutissiami 8-mi takuneqarsinnaavoq inuusuttut nunaqarfinni alliaartortut illoqarfimmiunit misigisaraat angajoqqaatik pigissaanginnerusut, angajoqqaat akiligassatik akileruminaattikkaat angajoqqaallu marluullutik suliffeqanngitsut. Avatanngiisit peqqinnissamat aaliangiisuusartut illoqarfinni nunaqarfinnilu assigiinngitsorujussuupput, tamannalu meeqqat peqqissusaasa assigiinnginnerat nalunaarusiami "Inuuneritta – Innuttaasut peqqissuunissaannik suliniut aallaavigalugu meeqqat peqqissusaat inooqatigiinnikkut isigalugu" (Niqlasen, 2009) sammineqarsimavoq. Nalunaarusiap inernilerpaa meeqqat peqqissusaat imaluunniit peqqissuunissaannut tunngavissaat isorliunerusuni nunaqarfinnilu ajornerusut.

Nunap immikkoortuini assigiinngissutit

Kalaallit Nunaanni nunap immikkoortuisa akornanni inuuniarnermi aaliangiisartut assigiinngissuteqarput, soorlu ineqarniarnikkut, inuusutissarsiornikkut periarfissatigut, suliffissaaleqinikkut ilinniaritaaanikkullu periarfissat, taakkuuppummi tamarmiullutik inuiaqatigiinni aningaasarsiornikkut inissisimaneremut peqqinnissamullu sunniuteqartartut. Takusutissiami 9-mi takuneqarsinnaavoq qanoq inuusuttut ilaqutariinni pigisakinnerneq, angajoqqaat akiligassanik akiliiuminaattitsinerat, angajoqqaallu suliffeqannginnerat inuusuttut misiginaaraat, tamannalu nunap immikkoortuisa akornanni assigiinngitsuusoq. Takusutissiamilu ersippoq Kitaata qeqqani (Maniitsoq aamma Nuuk) inuusuttut procentinngorlugu angajoqqaat pigisaarnerunerat misigineqartartoq (p<0,01) aamma angajoqqaat tamarmik suliffissaaleqinerat minnerulluni (p<0,01). Tunumi inuusuttut procentinngorlugu misigivaat angajoqqaat tamarmik suliffissaaleqisut, pigissaannginnermillu misigineq Avannaanit Kujataaniillu allanerunngitsosq. Avannaani Kujataanilu inuusuttut amerlanerit misigisimavaat ukiuni kingullerni angajoqqaatik akiligassaminnik akiliiuminaattitsisut (p=0,07).

Takuusutissiaq 9

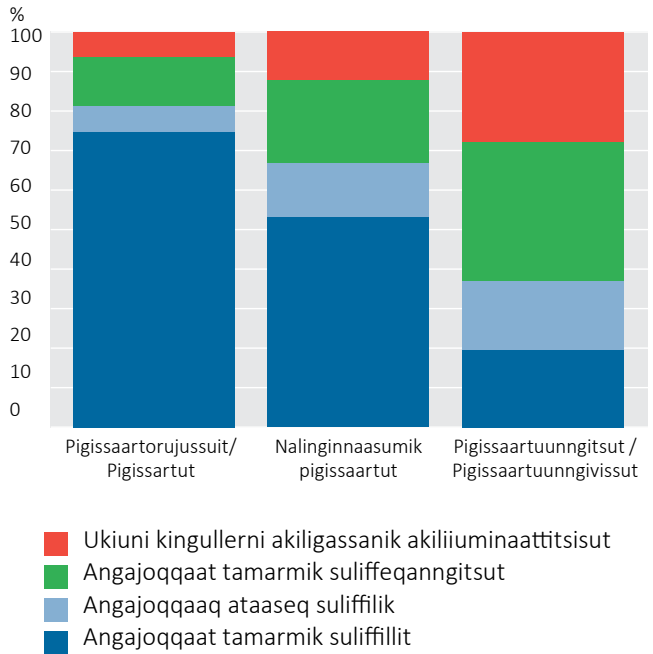
Inuusuttut angajoqqaami pigisakinnermik (Amerl.=43), aningaasatigut ajornartorsiute-qarnermi (Amerl.=69), kiisalu angajoqqaat suliffeqannginnerannik (amerl.=109) misigisaat nunap immikkoortuinut agguataarlugit.

Inuusuttut ilaqquttamik pigissaanerannik nalilersuinerat apeqqummit uuminnga akissutininngaaneersuupput: *'Ilaqquttatit qanoq pisuujutigippat?'*. Sisamararterutaat naliliipput ilaqquttatik pisorujussuullutilluunniit pisuujusut, pingassugaangata marluk isumaqarput ilaqquttatik nalinginnaasut aamma quligaangata ataaseq isumaqarpoq pisuujunatik. Takussutissiap 10-p takutippaa inuusuttut ilaqquttamik pigissaanerannik nalilersuigaangamik ilaqquttamik aningaasatigut ajornartorsiuteqarnerat suliffeqarfinnermullu attaveqarnerat aallaavigisaraat. Inuusuttut akornanni angajoqqaat tamarmik suliffeqartuni, inuusuttortaasa nalilertarpaat pigissaanerpaanermik, taassumalu ataani ilaqtariit pigissaassusaat appariartorsaartarpoq. Inuusuttut akornanni angajoqqaavi arlaat tamarilluunniit suliffeqanngikkaangata misigisarpaat, angajoqqaatik akiligassaminnik akiliiniarneq ajornakusoortittaraat ilutigalugu pigissaanginneruneg misigineqartartortaaq.

Takuusutissiaq 10

Pigissaarnerup, angajoqqaat suliffeqarnermut attuumassutaat kiisalu inuusuttut angajoqqaamik aningaasaqarnikkut ajornartorsiorderannik naliliinerannik agguataarineq (amerl.=481).

Inuusuttut ilaqquttami pigissaanerannik nalilersuinerat malunnarpoq inuusuttut aningaasat tunngavigalugu inuiaqatigiinni inissisimanerannut uuttuutitut atornerqarsinnaasoq, taamaammallu tulluuttuni inuusuttut akornanni peqqissutsikkut equngassutitut uuttuutitut nalilersuinerne atornerqassalluni.

PEQQINNIKKUT EQUNGASSUTIT

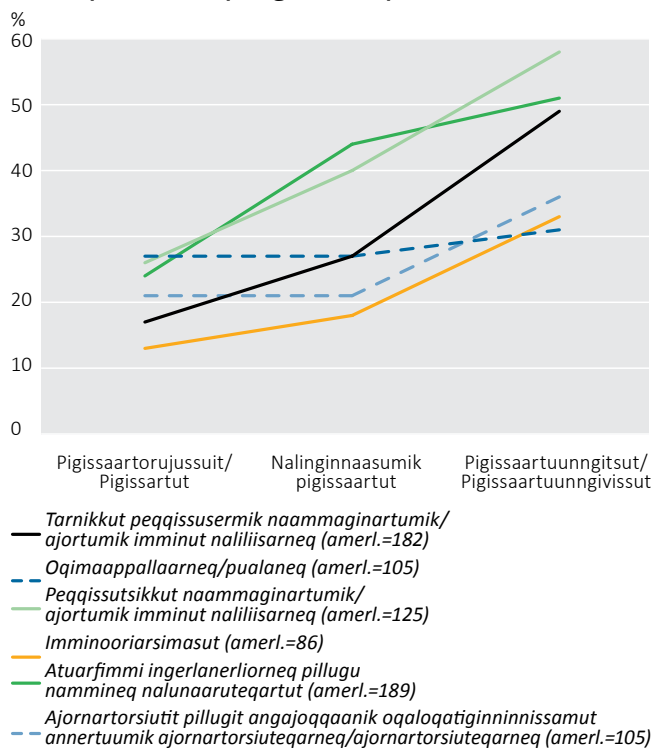
Peqqissuseq taaguutitut siamasissorujussuuvoq, nassuiaatigineqarsinnaallunilu uuttorneqarsinnaavoq amerlasoorpasuartigut. Quppernarni tulluuttuni inuusuttut akornanni peqqissuseq, atugarissaarneq, peqqinnermi-navianartunillu pisisilersortarneq, kiisalu pisut artukkiisinnaasuni ersiutit assigiinngitsut atorlugit nassuiarneqassaaq. Esiutaasartut taaku inuusuttut peqqinnerannut sunniuteqartarput. Sumiluunniit ersiut saakortuvaallamik atornerqarpat, tamanna kissaatinginartuunngilaq. Soorlu ulluinnarni pujortarneq, nammineq peqqissutsiminnik kukkusumik naliliisartut imaluunniit kingu-aassiutitigut atornerlunneqarsimasut.

Peqqissutsikkut atugarliornikkullu equngassutit

Peqqissutsikkut atugarliornikkullu equngassutit ersiutit arfinillit atorlugit nassuiarneqassaaq (takussutissiaq 11). Peqqinnikkut atugarliornikkullu equngassutit inuusuttut ilaannit peqqissutsikkut tarnikkullu atugarisat nalilerneqarput naammiginartutut/ajortutut, inuusuttullu ilaat pualassuseq imaluunniit oqimaappallaarneq BMI atorlugu uuttorneqarpoq. Aammattaaq equngassutit angajoqqaanut qanoq ammatigineq atorlugu uuttorneqarput, tassani inuusuttut angajoqqaanik ajornartorsiutit pillugit oqaloqatiginnissinnaaneq ajornakusooritsinerat, inuusuttut atuarfimmil ingerlanerliornertik kii-salu imminooriarsimagunik pisimasooq pillugu.

Takussutissiaq 11

Equngassutini ersiutit aallaavigalugit peqqissutsikkut naammaginartumik/ajortumik imminut naliliisarneq, tarnikkut peqqissusermik naammaginartumik/ajortumik imminut naliliisarneq, imminooriarsimaneq, angajoqqaanik ammasumik oqaloqateqarsinnaaneq atuarfimmilu atuakkerinermik suliaqartarneq. Titarneq kipisaqattaartoq takutippaa assigiingissutit naatsorsueqqissaarnikkut qularnaarneqanngimmata (p=0,11).

Takussutissiami takuneqarsinnaavoq ersiutit arfiniliugaangata si-samani, tassa ilaqutariinni pigissaanngitsuni, peqqissutsikkut imminnut kukkusumik nalilertartut amerlanerpaasut, ajortumik tarnikkut peqqissutsimik naliliisartut, imminooriartarneq kiisalu atuarfimmil ingerlanerlunneq. Inuttut atukkatigut equngasut peqqutaallutik pualavallaarneq imaluunniit angajoqqaanik ajornartorsiutit aliasuutilluunniit pillugit oqaloqateqarnissamik ajornartorsiuteqarnerup kisitsisitigut naatsorsueqqissaarnikkut

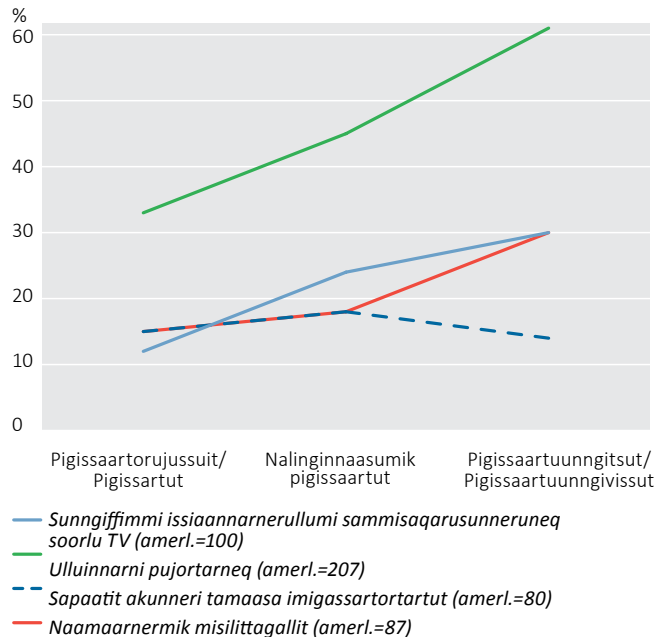
qularnaatsumik pigineqanngillat. Ataatsimut isigissagaanni inuuniarnikkut atugarisat assigiingitsorujussuusut, tassani tarnikkut timikkullu peqqissuseq kukkusumik imminut nalilertarneq, tassani inuusuttut pissarissaannginnerusut pissarissaarne-rusuninngaaniit marloriaammik amerlanerusut (ilaliussaq 5).

Inuuniarnermi atukkatigut pissusilersuutini navianartutigut equngassutit

Meeqqat inuusuttullu peqqinnerannut ersiutit allanngortarput meeqqap pisariaqartitaasa allanngornerini, utoqqaassusaat ineriartorneranilu. Inuusuttuunermi misigineqartarput periarfissarpasuit nutaat ataatsimoornerlu. Inuusuttuunermi peqqinnissamat periusersartakkat pissusilersuutigisartakkallu ilanngunneqartarput, taakkulu inuunerup sinneranut sunni-uteqartarput. Pingaartumik inuusuttuunermi ikaarsaariarfit soorlu atuarnermi, piumasarisaasut qinigassallu annertusine-risigut, atornerluisinnaanermut navianartut annerpaasarput. Pissusilersuutini navianartut equngasut ersiutit sisamat atorlu-git nassuiaatigineqarpoq (takussutissiaq 12).

Takussutissiaq 12

Issiaanarnerulluni sunngiffimmi sammisassat equngasut, ulluinnarni pujortarneq, sapaatip akunneranut imigassartorneq kiisalu naamaarnermik misilittakkat. Titarnerup kipisaqattaartup takutippaa kisitsisit tutsuiginavngitsut (p=0,60).

Pissusilersuutit navianartut taaguutavoq siamasissoq, uanili pujortarneq, imigassamik atuineq, naamaarniarnermik misilit-takkat kiisalu timigissarnermik amigaatillit pineqarput. Eresiutini sisamaasunit pingasut takutippaat inuuniarnermi atukkatigut equngassut, tassani pujortartartut amerlanersaagamik. Tamana aamma inersimasuni atuuppoq, tassani ukiuni kingullerni equngassut annertusiartuinnarsimagami (Bjerregaard, 2010).

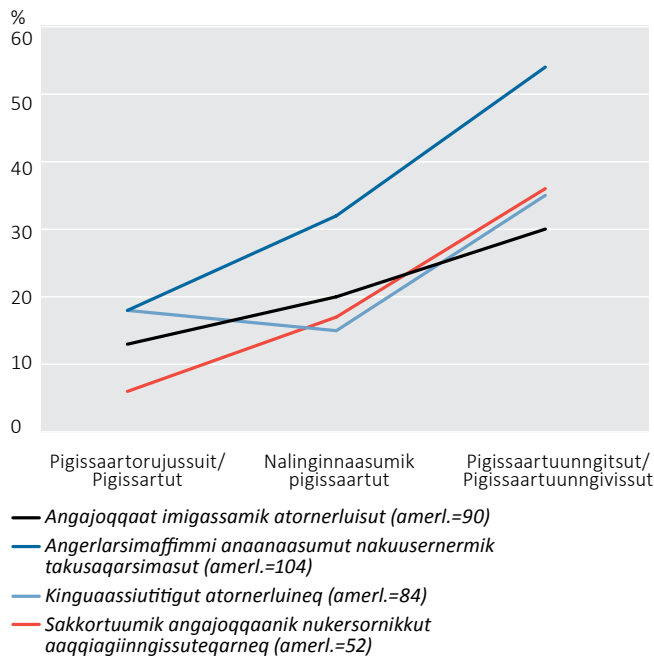

Inuuniarnermi atukkatigut pisut artorsartitsisartut equngasut

Immikkortumi uani sammeneqarput ersiutit sisamat alliarternermi atugassarititaanikkut artornarsinnaasut inuusuttullu akornanni pisartut artornarsinnaasut (takussutissiaq 13). Takussutissiap ersersippaa alliarternermi atukkat ajortut inuuniarnermi atukkatigut ajornartorsiutit, takutillugulu ajornartorsiutit annertussusaat equngasumik agguataarsimasut.

Takussutissiaq 13

Inuuniarnermi atukkatigut equngassutit soorlu imigassamik atornerluineq, angerlarsimaffimmi anaanaasumut nakuuserneq, sakkortuumik angajoqqaanik nukersornikkut aaqqiagiingissuteqarneq kiisalu kinguaasiutitigut atornerluineq.

Ersiutit taakku sisamat tamarmik inuuniarnikkut atugarisatigut equngasoqarneranik takutitsisuupput, tassani inuusuttut inuiaqatigiinni appassisumi inissisimasuni angajoqqaat annertunerusumik imigassartornermik ajornartorsiuteqartut, kinguaasiutitigut atornerlugaasimasut, angerlarsimaffimmi anaanaasumut nukersortoqarneranik takunnissimasut, kiisalu angajoqqaanik annertuumik nukersornikkut ajornartorsiuteqartut. Equngassutinit annertunersaavoq anaanaasumut nukersorneq kiisalu angajoqqaanut nukersorneq (ilaliussaq 5). Ullumikkut naluneqanngilaq ilaqutariinni ajornartorsiuteqartuni kinguaariinni kingornuttakkat ajortut ingerlaqqittarnerat. Tamannalu isumaqarpoq meeqqat inuusuttullu angerlarsimaffimmini ajornartorsiuteqarfiusuni pisartut ajortut siunissami nammineq ajornartusiuteqalersinnaanerannut aallaviusinnaanerat. Kingornuttakkat ajortut alliarternermi ajornartorsiortitsisnaapput, akulikitsumillu atuarfimmi aamma ajornartorsiortitsillutik kingunerlugulu atuarnermi iluatitsiviissanani. Tamanna suliffeqaranermut iserniarnermut ajornartorsiortitsissaaq, kingunerisarlugulu suliffinniit suliffinnut nuttarnarujussuar-

mik, suliffissaaleqinermik aammalu ajattugaanermik. Qaavati-gullu atornerluinerit takkuttarlutik, inuuniarnermilu atugarisatigut equngasut, appariinnerliorneq ilaqutariittullu ajornartorsiuterpassuaqarneq. Tamakkua imminnut malittaqaattaanerisigut meeqqat peroriartornerannut sunniuteqarnerliortarput, taamaallit angajoqqaamisulli atugaqarnissaminnut navianartorsiortarlutik. Tamanna taaneqarsinnaavoq pissuutsit erloqinartut imminnut ataqatigiittut, inuunermilu periarfissat ajorsiarlorlutillu navianarsiarornerannik kinguneqartut.

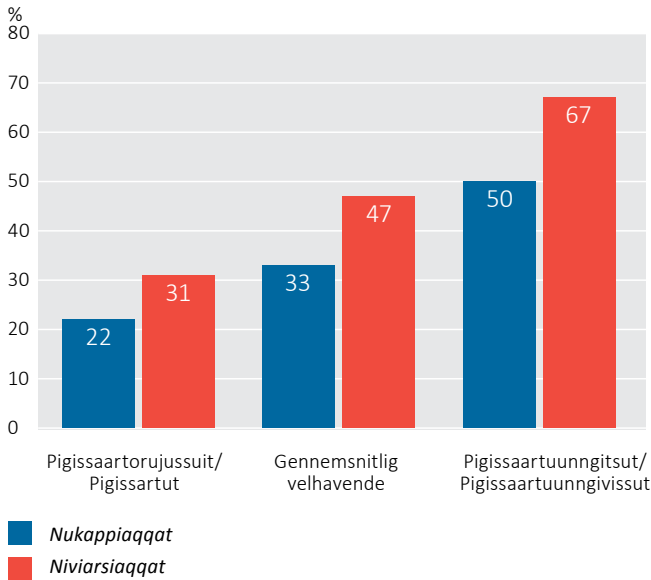
Inuusuttut akornanni peqqissutsikkut equngasoqarnerisooq nunani allani ilisimatuunit ukiut kingullit eqqartorneqartarsimavoq. Ilisimatusarnerit takutippaat equngassuteqartooq, tassami inuusuttut inersimasut navianartunik pissusilersutaannik atuilertarmata (Tuinstra, 1998). Akerlianilli ilisimatuut allat takutissimavaat inuusuttut akornanni peqqinnikkut equngassutit anikitsuaraasut, taassumalu takutippaa inuusuttuunermi equngassutit annikillisinneqartarnerat (West, 1997). Nassuiaatigineqarpoq inuusuttut tassaammata inuiaqatigiit moderniusut inernerigaat, tassani inuusuttut kultuuriat attaveqarfisartagaallu ilaqtariinni nukinnit pingaarningorsimmamata. Taamatut pisoqartarnera aamma kalaallit inuusuttut akornanni atuuppoq, tassani inuusuttut akunnerminni peqatini ataqatigiinnermi assigiingitsooqarneq ajormat, tassani eqqarsaatigineqarput ikinngutit amerlassusaat, piffissaq ikinngutinut atornerqartartooq, ikinngutinik oqaloqateqarsinnaaneq imaluunniit pimmatiginnitarnaq. Kisianni ersiutitigut allatigut equngassutit annertuut Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni takuneqarsinnaapput, soorlu peqqinnikkut, atugarliornikkut, navianartunik pissusilersuteqarnikkut kiisalu pisut artukiisinnaasutigut. Taamaattorli ersiutit ataasiakkat kalaallit inersimasut akornannut naleqqiullugu allaanerussuteqarpoq, soorlu amma tamanna nunani allani takuneqarsinnaasoq. Imigassamik atuinermik misissuinerit assigiingitsorujussuarmik inerneqarsimapput (Hanson, 2007). Kalaallit inuusuttaasa akornanni imigassamik atuineq, 14-inik ukioqalinninnermi imigassartoqqaarneq, aalakoorneq imaluunniit qanoq akulikitsigisumik imigassartortarneq assigiingissuteqanngillat. Taanna inersimasut imigassartortarnerannit allaaneruvoq, tassani inersimasut akornanni imigassamik atuineq erseqqarissumik assigiingissuteqarmat (Bjerregaard, 2008).

Suiaassuseq aallavigalugu peqissutsikkut equngasut

Avatangiisit peqqissutsimut atugarissaarnermullu aaliangiisartut nivarsiaqqanut nukappiaqqanullu assigiingitsumik sunniussinnaasarput. Ataatsimut isigalugu nalunaaruteqarnermi nivarsiaqqat nukappiaqqaniit peqqissutsiminnik naliliisarnera ajorneruvoq, tarnikkut peqqissusaat ajornerulluni, navianartunik annerusumik pissusilersortarneq kiisalu annerusumik pisunik artukiisartunik misigisaqartartut, soorlu nukersortunik takusaqartarnikkut kinguaasiutitigullu atornerlugaanikkut. Takussutissiaq 14-p takutippaa nivarsiaqqat nukappiaqqallu akornanni peqqissutimik nammineq naliliisarnermi equngassutit, tassani suaiaassutini marlunni assigiingissutit erseqqarinneri, taamaattorli peqqissutsikkut immiinnut nalilersorneq nivarsiaqqat akornanni, isertitat tunngavigalugit inuiaqatigiinni iniissisimaneq apeqquaatinnagit, ajornerusooq.

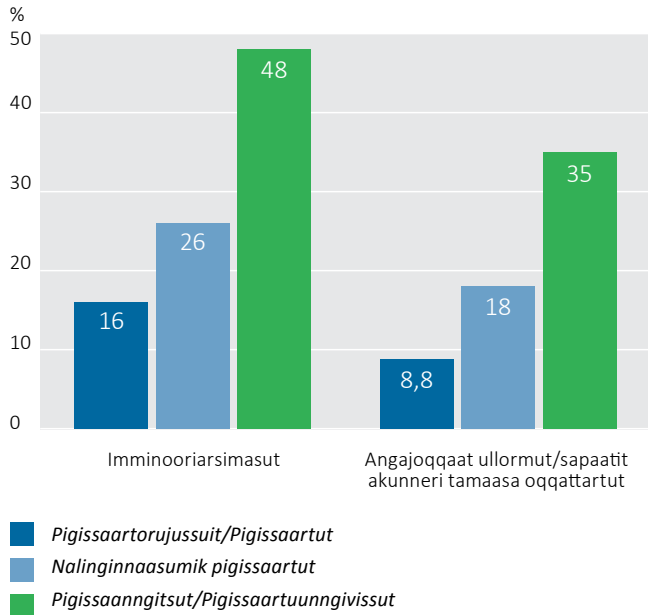
Takussutissiaq 14

Nukappiaqqat niviarsiaqqallu akornanni ajortumik peqqissutsimik imminut naliliisarneq, ilaqutariinni qanoq pigissaartiginermik naliliinersarneq tunngavigalugu (Nukappiaqqat: amerl.=78; Niviarsiaqqat: amerl.=104).

Takussutissiaq 15

Imminooriartuni equngassutit (amerl.= 59) aamma niviarsiaqqat akornanni angajoqqat akunnerminni oqqattunik misigisaqartartut (amerl.= 33).

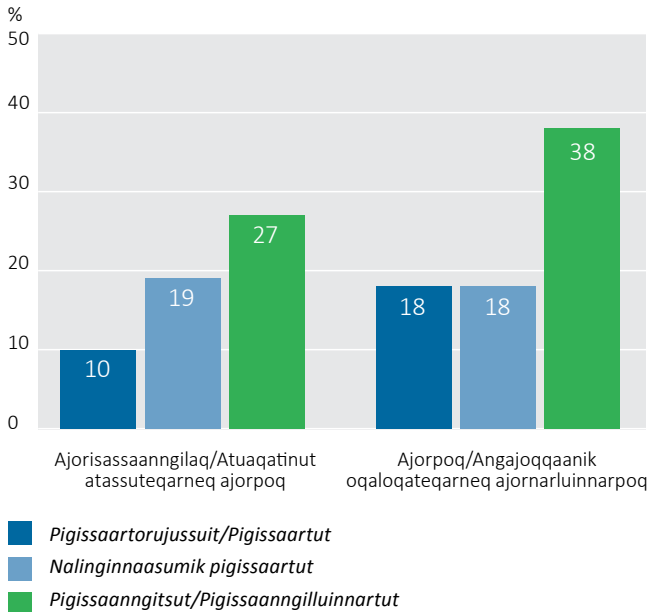
Erseqqarissorujussuuvortaaq nukappiaqqat niviarsiaqqallu akornanni nammineq tarnikkut peqqissusermik naliliisarneq equngassuteqartoq (takussutissiami takutinneqanngilaq). Nukappiaqqalli akornanni equngassut annertuneruvoq, tassani nukappiaqqat akornanni aningaasat tunngavigalugit inuiqatigiinni appasinnerullutik innissisimasuni (55%) tarnikkut peqqissutsimik nukappiaqqanit atugarissaarnerpaanit (17%) ajornartorsiornerungaatsiamik, aamma niviarsiaqqani aningaasarsiorneq tunngaviaglugu inuiaqatigiinni inissisimaffeqatiminnit (16%-iullunilu 43%-iuvoq).

Atugarisatigut assigiinngissutit taamaallaat nukappiaqqat niviarsiaqqalluunniit akornanni atuuppoq, tamannalu takussutissiani 15 amma 16-imi takuneqarsinnaavoq. Takussutissiap 15-p niviarsiaqqat akornanni imminooriarnerit assigiinngitsorujussuit, nukappiaqqalli akornanni taamak assigiinngitsiginngitsoq (takutinneqanngilaq). Taamaallaat niviarsiaqqat angajoqqaaminnik oqqateqartarnerat assigiinngissuteqarpoq, tassani atugarliornerusut atugarissaarnerusunit angajoqqaatillu ullut tamaasa imaluunniit sapaatit akunneri tamaasa oqqattartut.

Takussutissiap 16-ip takutippaa nukaapiaqqat akornanni atu-aqatinut naleqqiulluni angajoqqaanillu oqaloqateqarsinnaanermi equngassutit. Atugarliornerusut atu-aqatiminnut atasuteqarnerat equngasoq, atugarliornerpaallu ajornartorsiutit pillugit angajoqqaaminnik oqaloqateqarsinaanerminnik ajornartorsiuteqanngikkunik assut ajornartorsiuteqartut. Niviarsiaqqani equngassuteqanngilaq.

Takussutissiaq 16

Atuaqatinut ajortumik atassuteqartarnermi equngassut (amerl.=42) kiisalu nukappiaqqat akornanni angajoqqaanik ajornartorsiutit pillugit oqaloqateqarsinnaanermut ajornartorsiuteqarneq (amerl.=47).

Nukappiaqqat niviarsiaqqallu akornanni peqqissutsikkut ersiutitigut assigiinngissutsit sammineqartut naqissuserpaat, inuuniarnikkut atugarisat assigiinnginnerat pisuulluni nukappiaqqani niviarsiaqqanilu assigiinngitsumik sunniuttartut. Taamaallunilu inuusuttut peqinnerannik pitsannguutissanik peqqissutsimullu tunngatillugu equngassutit pinaveersaartitsinissamut siunnerfeqarnerusumik suliuuteqartoqarsinnaavoq.

Inerniliineq

- Peqqinnermut tunngatillugu inuuniarnermi atukkat equngasut aamma nappaatit atugaanerupput ilaqutariinni meeralinni inersimasortaasa akornanni. Pualavaallarneq issiaannarpallaarnerlu isertitaqortuut akornanni atugaaneruvoq, ilutigalugulu nerisaqarneq imigassamillu ajornartorsiuteqarneq inersimasut meeraaffigisimasaanin assigiinngissuteqanngitsut. Illoqutigiinnut meerartalinut inersimasut pinaveersaartitsinermik suliniuteqarfiginngikkaanni qularnanngilaq equngassutit meeraasut kinguarinnut ingerlateqqissagaat.

- Inuusuttut ilaqtumik pigissaarnerat nalilersoraangamikkut ilaqutariit aningaasaqarnikkut ajornartorsiutaanut attuumatittarpaat, angajoqqaallu suliffeqarnermut attuumassutaat taamaallunilu taamatut nalilersuinerat inuusuttut akunnerminni inuaqatigiinni inissisimaneranun atorneqarsinnaalluni.
- Nunap immikkoortuini inuit aningaasaqarniarnikkut inuaqatigiinni inissisimanerat assigiinngissuteqarpoq, tassani Kitaata qeqqani ilaqutariit inuusuttunit pigissaarnerusuttu nalilerneqarmata. Inuusuttut nunaqarfinni alliertortut illorfimmi inuusuttunut naleqqiullugu ilaqtatigut pigissaarikkut atugarliornerusuttu nalilerpaat.
- Inuuniarnermi atukkatigut equngassutit 14-inusunit 11-ni erseqqarissumik ersiutitigut takuneqarsinnaapput, tassani ilaatigut inuusuttut akornanni ersiutaammata peqqissuseq, peqinnissamut periutsit, navianarsinnaasunik iliuuserisartakkat, pisut artorsartitsisinnaasut. Equngassut annersaat inuusuttut akornanni tassaapput tarnikkut timikkullu peqqissusermik kuukusumik naliliisarneq.

Inuuniarnikkut atukkatigut equngassutini erseqqarissumik takuneqarsinnaavoq kikkut artornarnerpaamik attassisut. Inuusuttorpasut ilaqutariinnit inuaqatigiinni appassisumi inissimasuneersut inuuneqarput ilutiminnut naleqqiullugu allarluinnaasumik. Misissuinerit takutippaat inuusuttut inuaqatigiinni aningaasatigut appasinnerusumik inissimasuneersut timikkut tarnikkullu peqqinnerusut, inooriaaseqarlutillu peqqissusaannut navianarsinnaasumik, alliertornerminnilu misigarsimavaat nakuusernerit, kinguaassiutitigut atornerluineq kiisalu imigassamik atornerluineq. Uani pingaarpoq erseqqissassallugu aningaasaqarnikkut inuaqatigiinni inissisimanerlunnerpaat kisimik ajornartorsiuteqartuunngimmata, kisiannili inuuniarnikkut atukkatigut equngasut, soorlu peqqinnikkut ajorsiertortarmmata inissisimaneq apeqqutaalluni, imatut paasillugu aningaasaatikiilliertortillutik peqqiilliertortortartoq.

Nassuiaatissarpasuaqarpoq sooq meeqqat inuusuttullu peqqissutsimik equngasoqarnersoq. Nassuiaatillu ilagaat inuusuttut aningaasarsioneq tunngavigalugu inuaqatigiinni appasinnerusumi inisseqqasuni pujortarneq atugaanerummat, tamattutaaq ippoq inersimasut akornanni, soorlu aamma taamaattoqarpoq angajoqqaani. Misissuinerit erseqarilluinnartumik takutippaat aningaasarsiorneq tunngavigalugu inuaqatigiinni appasinnerusumi inuusuttut inissisimaguit, pisut artukkisinnaasut amerlanerit misigineqartartut, aamma taamaattoqarpoq angajoqqaani, tassanilu naqissuserneqarpoq kinguaariit inuuniarnermi atukkatigut equngassutit ingerlateqqittaraat.

NALEQIUSSAT

- Bjerregaard P., Dahl-Petersen I. K., Nielsen A. B. S., Pedersen C. P., Jeppesen C., Pedersen J. M. mfl. (2008). "Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2005-2007". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- Bjerregaard P., Aidt E. C. (2010). "Levevilkår, livsstil og helbred." Statens Institut for Folkesundhed, København.
- CASA (2010). "Notat: En dansk fattigdomsgrænse". Rådet for Socialt Udsatte, Red Barnet, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Frelsens Hær, Dansk Socialrådgiverforening, LO, Center for Alternativ Samfundsanalyse (CASA), København.
- Chanfreau J. & Burchardt T. (2008). "Equivalence scales: rationales, uses and assumptions". Scottish Government paper: <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/933/0079961.pdf>
- Curtis T., Larsen H. B., Helweg-Larsen K., Pedersen C. P., Olesen I., Sørensen K. et al. (2006). "Unge Trivsel i Grønland 2004". INUSSUK - Arktisk forskningsjournal; 1:3-119, Nuuk.
- Deloitte (2011). "Analyse og evaluering af døgninstitutionsområdet". Deloitte Business Consulting A/S, København.
- Departementet for Familie, Departementet for Uddannelse og Forskning, Departementet for Sundhed (2011). "Redegørelse om børne- og ungestrategien". Naalakkersuisut, Nuuk.
- Departementet for Finanser (2011). "Redegørelse om opfølgning på Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning." Naalakkersuisut, Nuuk.
- Departementet for Sociale Anliggender (2010). "Pilotprojekt om fattigdom". Naalakkersuisut, Nuuk.
- Finansloven (2007-2009). Grønlands Hjemmestyre, Nuuk.
- Finansloven (2010-2012). Grønlands Selvstyre, Nuuk. (<http://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/Finanser-og-Indenrigsanliggender/Finanslov>).
- FN's Børnekonvention (1989). MIO: <http://mio.gl/wp-content/uploads/2012/09/FNs-Konvention-om-barnets-rettigheder-DK.pdf>
- Griggs J. & Walker R. (2008). "The costs of child poverty for individuals and society. A literature review." Joseph Rowntree Foundation, York.
- Hanson M. D., Chen E. (2007). "Socioeconomic status and health behaviours in adolescence: a review of the literature." J Behav Med; 30(3):263-285.
- Helweg-Larsen K., Schütt N. M., Larsen H. B (2009). "Unge Trivsel år 2008 - En undersøgelse med fokus på seksuelle overgreb og vold i barndom og tidlig ungdom". Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, København.
- KANUKOKA (2009). "Sammendrag af konferencen om hjælp til børnefamilier – Ilulissat 26. 2.-1. 3. 2009)." KANUKOKA, Nuuk. (<http://www.kanukoka.gl/da-dk/media/197/sammendrag%20af%20konferencen.pdf>).
- Grønlands Selvstyre (2011). "Aftale om bloktilskud til kommunerne for budgetåret 2012". Grønlands Selvstyre og KANUKOKA, Nuuk. (<http://www.kanukoka.gl/da-dk/media/3390/bloktilskudsftale%202012.pdf>).
- Larsen J. N., Huskey L. (2010). "Material Well-being in the Arctic" I: Larsen J. N., Schweitzer P., Fondahl G. "Arctic Social Indicators – a follow-up to the Arctic Human Development Report." S. 47-66. Nordic Council of Ministers, Copenhagen.
- van de Mheen H et al. (1998). "Role of childhood health in the explanation of socioeconomic inequalities in early adult health". Journal of epidemiology and Community Health, 52:15-19.
- Naalakkersuisut, Grønlands Selvstyre (2012). "Vores fremtid – dit og mit ansvar – på vej mod 2025". Naalakkersuisut, Grønlands Selvstyre, Nuuk.

- Nathanielsen N., Abelsen M., Niclasen B. (2009). "Fattigdom, sultne børn, fup og fakta." *Kronik i: Sermitsiaq*, 13. februar 2009, s. 39. Nuuk.
- Niclasen B. Løngaard K., Laursen L. K., Schnohr C. (2007). "Sundhed på toppen". *Inussuk Arktisk Forskningsjournal* 1. Grønlands Hjemmestyre, Nuuk.
- Niclasen B. (2009). "Børns sundhed i socialt perspektiv med udgangspunkt i Inuuneritta-Folkesundhedsprogrammet." MIPI – Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.
- Nielsen S. L. og Wulff S. (2007). "Børn med afsavn – Interviewundersøgelse med børn og forældre i familier med knap økonomi". *Børns Levestandard i Grønland del 1*. MIPI – Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.
- Pedersen C. P., Bjerregaard P. (2013). "Det svære ungdomsliv – Unges Trivsel I Grønland 2011- en undersøgelse blandt de ældste folkeskoleelever". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- Poppel B. (2006). "Interdependency of substance and market economies in the Arctic". I: Solveig Glomsrød and Iulie Aslaksen (eds.). *The Economy of the North*, s. 65-80. Statistisk Sentralbyrå/Statistics Norway, Oslo.
- Poppel, B., Kruse, J., Duhaime, G., & Abryutina, L. (2007). "SLiCA Results". Institute of Social and Economic Research, University of Alaska, Anchorage. (www.arcticlivingconditions.org).
- Poppel B. (2009). "Levevilkår i Grønland (5). Fordeling af indkomster og fattigdom – en omfattende politisk opgave." *Kronik i: Sermitsiaq* 24, 2009; s. 43. Nuuk.
- Rasmussen R. O., Petersen C. (2006). "Det Skæve Grønland" *Kronik i: Sermitsiaq*, 1. januar 2006; s. 38-41. Nuuk.
- Rasmussen, R. O. (2005). "Analyse af fangererhvervet i Grønland". Institut for Miljø, Samfund og Rumlig Forandring, Roskilde Universitet, Roskilde.
- Schnohr C., Nielsen S. L., Wulff S. (2007). "Børnefattigdom i Grønland – en statistik analyse af indkomstdata for husstande med børn". *Børns Levestandard i Grønland del 2*. MIPI – Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.
- Skatte- og Velfærdscommissionens betænkning (2011). "Vores velstand og velfærd – kræver handling nu". Skatte- og Velfærdscommissionen, Nuuk.
- Social Protection Committee (2008). "Child Poverty and Well-being in the EU: Current Status and Way Forward". Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Tuinstra J. Groothoff J. W., van den Heuvel W. J., Post D. (1998). "Socio-economic differences in health risk behavior in adolescence: do they exist?" *Soc Sci Med*; 47 (1):67-74.
- UNICEF (2005). "Child Poverty in Rich Countries, 2005", Innocenti Report Card No.6. UNICEF Innocenti Research Centre, Florence.
- UNICEF (2012). "Measuring Child Poverty: New league tables of child poverty in the world's rich countries", Innocenti Report Card 10. UNICEF Innocenti Research Centre, Florence.
- Viner M. R., Ozer E. M., Denny S., Marmot M., Resnick M., Fatusi A., Currie C. (2012). "Adolescence and the social determinants of health". *Lancet*; 379:1641-52.
- West P. (1997). "Health inequalities in the early years: is there equalisation in youth?" *Soc Sci Med*; 44 (6):833-858.
- Wilkinson R., Marmot M. et al. (2003). "Social determinants of health: the solid facts". 2nd edition. Edited by Richard Wilkinson and Michael Marmot. WHO, Copenhagen.
- Wulff S., Nielsen S. L., Schnohr C. (2007). "FN's Børnekonvention og barnets ret til en tilstrækkelig levestandard". *Børns Levestandard i Grønland del 3*. MIPI – Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.

ILALIUSSAQ 1

KALAALLIT NUNAANNI 2002-MIIT 2010-MUT PISORTAT IKIORSIISSUTAAT ASSIGIINNGITSUT

Pisortat ikiorsiissutaat	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ataasiartamik ikiorsiissutit	x	x	x						
Pisariaqartitsivissorininnikkut ikiorsiissutit	x	x	x						
Pisariaqaartitat naapertorlugit annertusisamik ikiorsiissutit	x	x	x						
Ataasiartamik ikiorsiissutit				x	x	x	x		
Pisariaqartitsivissorininnikkut ikiorsiissutit, Innaallagialaq				x	x	x	x		
Pisariaqartitsivissorininnikkut ikiorsiissutit, illumut akiliut				x	x	x	x		
Pisariaqartitsivissorininnikkut ikiorsiissutit, akileraartarneq				x	x	x	x		
Pisariaqartitsivissorininnikkut ikiorsiissutit, imeq				x	x	x	x		
Pisariaqartitsivissorininnikkut ikiorsiissutit, Nukissiorfimmiit imeq				x	x	x	x		
Pisariaqartitsivissorininnikkut ikiorsiissutit, kiassarneq allaniit				x	x	x	x		
Pisariaqartitsivissorininnikkut ikiorsiissutit, skatteerutissaanngitsut allat				x	x	x	x		
Pisariaqaartitat naapertorlugit annertusisamik ikiorsiissutit, innaallagialaq				x	x	x	x		
Pisariaqaartitat naapertorlugit annertusisamik ikiorsiissutit, ineqarnermut akiliut				x	x	x	x		
Pisariaqaartitat naapertorlugit annertusisamik ikiorsiissutit, imeq				x	x	x	x		
Pisariaqaartitat naapertorlugit annertusisamik ikiorsiissutit, kiassarneq Nukissiorfimmiit				x	x	x	x		
Pisariaqaartitat naapertorlugit annertusisamik ikiorsiissutit, kiassarneq allaniit kiassarnermullu ikummatissaq				x	x	x	x		
Pisariaqaartitat naapertorlugit annertusisamik ikiorsiissutit, ikiorsiissutit allat				x	x	x	x		
Skatteerutissaanngitsut: Ilisinernut aningaasartuutit								x	x
Skatteerutissaanngitsut: Aningaasartuutit ataasiakkaat								x	x
Skatteerutissaanngitsut: Nutsermut ikiortinneq								x	x
Skatteerutissaanngitsut: Isertitat allat								x	x
Skatteerutigineqassapput: Pinasuatumik pisariaqartitsineq								x	x
Skatteerutigineqassapput: Pilersuinerneq ikiorsiissutit aaliangersimasumillu aningaasartuutit								x	x
Skatteerutigineqassapput: Napparsimasunut kaasarfimmiussat								x	x
Skatteerutigineqassapput: Nammineq pisuulluni pisariaqartitsilerneq								x	x

ILALIUSSAQ 2

PERIUTSINUT NASSUIAAT

Misissueqqissaarnertaani ersiutit assigiingitsut akornanni imminnut ataqatigiit piitsuutullu inuunerup misissorneqarnerani piitsutut killisariliunneqartoq taamaallat <50% atorneqarpoq. Misissueqqissaarnerit illoqutigiinni 2002-mi 2010-milu ingerlanneqarput. Ersiutit misissorneqarput sumi illoqarfeqarneq, ilaqutariit katitigaanerat, illoqutigiinni meeqqat amerlassusaat, inersimasut inunngorfii inersimasullu ukiui. Imminnut ataqatigiinneri misissorneqarput multipel logistisk regression atorlugu, tassani ersiutit tamarmik immikkut piitsuussuserlu nalimmassarneqartarput allanittaaq sunnerneqarsinnaasarmata (ersiutit tamarmik logistisk regressions modelimi ilanngunneqarput).

Logistisk regression atorneqartillugu piitsuunermi naviarnartuusinnaasut saqqummiunneqartarput odds ratio atorlugu (OR). Odds ratio (OR) atorneqarajuttarpoq pissutsit allanngorartut marluk imminnut atassuteqarnerat nallersuunneratigut uuttuutit, atiatalu soorlu ersersikkaa pissutsit imminnut attuumassuteqarnerat (ratio), tassani marluk immaqa ajortumut ingerlatitsisinnaasut (periarfissamik tigusineq/navianartoq). OR-p nassuiarpaa kingunerlunneq ataaseq qasse-riarluni pisartoq kingunerluummut allamut naleqqiulluni. OR eqimattamut naleqqiussatut atorneqartumut OR=1 asser-suunneqartarpoq. OR 1-uppat taava eqimattat marluk asigiingissuteqanngillat. OR 1-mit nikinganerujartortillugu pisut nikerartut akornanni saakkortusiartortumik pisoqartarpoq. Eqimattamut OR=1,3-uppat, taava taanna eqimattaq eqimattamut naleqqiussatut atorneqartumut 30% annermik navianartorsiornerupput. OR 2,7-iuppat isumaqarpoq 2,7-riaam-

mik eqimattaq piitsuunissamut eqimattamit naleqqersuummit navianartorsiornerusoq – allatut oqaatigalugu 170%-mik piitsuunngornissamut navianartorsiornerupput. OR 0.85-iuppat taava eqimattaq eqimattamit naleqqersuuffiusumi 15% annikinnerusumik piitsuunngornissamut navianartorsiuunnginnersut. Inernerit ajunngitsuunerat qulakkeerniarlugit atorneqartarpoq 95% sikkerhedsintervali (95%CI), tassa 95%-mik qulakkerinninneq amma p-nalinga. 95% sikkerhedsintervali OR kisinneqarneranik qulakkeerinnittarpoq. Intervallit, tassa imminnut akulikissutsit annertuvallaaraangata OR qularnarsinnaasarpog, akulikissuserlu 1-taqarpat eqimattamut naleqqersuussiffiusumit allaanerunngitsog. Akulikissuserli annikipat OR qularnaannerusarpoq, 1-taqanngippallu qularineqassanngilaq assigiingitsogartoq, eqimattallu (eqimattamut naleqqatut atorneqartumut naleqqiulluni) piitsuunissamullu navianartorsiornerullutik. P-nalinga inernernik qulakkeeri-aaseq allaavoq, 95%-millu CI-qaraanni p-nalinga 5% ataaniis-saaq imaluunniit 0,05. 95% CI 1-niunngippat p-nalinga 0,05-imik mikinerussaaq ($p < 0,05$). P-nalinga tassaavoq OR nassaa-rineqartoq qanoq nalaatsornerutiginersog. P-nalinga milliar-tortillugu OR-i nassarineqartoq piviusorsiornerusarpoq. P-nalinga 0,05 qaangerpagut oqartoqartarpoq OR eqimattamit naleqqersuusiffiusumit imatut malunnartumik allaanerus-suteqanngitsog taamaammallu eqimattani taakkunani mar-lunni piitsuunissamut navianartuusinnaasut assigiingissute-qanngitsut kisianni assigiingissutinik takusaqarsimagaanni nalaatsornerinnaasinnaasog.

ILALIUSSAQ 3

KALAALLIT NUNAANNI PIITSUUNEQ

[% (amerlasusaat)]

		Kalaallit Nunaat	Kujalleq	Sermersooq	Qeqqata	Qaasuitsup
2002						
<50% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	13,4 (2.242)	15,4 (342)	12,2 (684)	9,4 (276)	15,9 (940)
	Inersimasut	10,4 (865)	12,6 (144)	9,5 (275)	6,7 (97)	12,3 (349)
<60% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	21,2 (3.532)	24,9 (554)	18,8 (1.054)	15,3 (451)	24,9 (1.473)
	Inersimasut	16,8 (1.398)	20,3 (233)	15,0 (432)	11,7 (169)	19,9 (564)
Pisortanit ikiorsiissutit	Meeqqat	45,9 (7.661)	45,0 (1.002)	42,2 (2.364)	45,2 (1.335)	50,1 (2.960)
	Inersimasut	41,8 (3.474)	40,9 (469)	38,2 (1.100)	41,1 (594)	46,2 (1.311)
2003						
<50% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	14,9 (2.461)	16,5 (367)	13,5 (760)	11,7 (332)	17,4 (1.002)
	Inersimasut	11,5 (954)	12,6 (144)	11,0 (323)	8,7 (125)	13,1 (362)
<60% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	22,5 (3.701)	24,1 (537)	19,1 (1.074)	18,3 (522)	27,2 (1.568)
	Inersimasut	17,8 (1.476)	19,6 (225)	15,5 (454)	14,1 (201)	21,6 (596)
Pisortanit ikiorsiissutit	Meeqqat	45,5 (7.503)	48,2 (1.075)	39,0 (2.196)	45,7 (1.302)	50,8 (2.930)
	Inersimasut	41,3 (3.420)	44,6 (511)	34,9 (1.024)	41,1 (587)	47,0 (1.298)
2004						
<50% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	14,1 (2.325)	14,6 (320)	13,5 (762)	12,1 (345)	15,6 (898)
	Inersimasut	10,9 (904)	12,2 (137)	10,5 (310)	8,9 (128)	12,0 (329)
<60% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	22,2 (3.650)	25,1 (548)	20,2 (1.139)	18,3 (523)	25,0 (1.440)
	Inersimasut	17,4 (1.438)	20,4 (229)	16,1 (474)	13,9 (201)	19,4 (534)
Pisortanit ikiorsiissutit	Meeqqat	45,5 (7.470)	51,3 (1.122)	37,9 (2.136)	45,6 (1.307)	50,5 (2.905)
	Inersimasut	41,4 (3.422)	47,5 (533)	34,2 (1.007)	41,5 (599)	46,6 (1.283)
2005						
<50% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	10,4 (1.704)	11,2 (245)	10,2 (568)	5,9 (168)	12,6 (723)
	Inersimasut	8,1 (667)	15,3 (102)	8,2 (240)	4,5 (65)	9,5 (260)
<60% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	19,0 (3.108)	20,5 (448)	17,2 (958)	11,9 (337)	23,7 (1.365)
	Inersimasut	14,6 (1.204)	16,4 (184)	13,4 (391)	9,3 (135)	18,0 (494)
Pisortanit ikiorsiissutit	Meeqqat	41,1 (6.729)	46,8 (1.025)	36,6 (2.044)	39,5 (1.124)	44,0 (2.536)
	Inersimasut	37,3 (3.077)	43,4 (487)	32,6 (955)	37,4 (546)	39,7 (1.089)

[% (amerlasusaat)]

		Kalaallit Nunaat	Kujalleq	Sermersooq	Qeqqata	Qaasuitsup
2006						
<50% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	9,9 (1.595)	10,5 (223)	9,2 (513)	4,8 (136)	12,8 (723)
	Inersimasut	7,5 (616)	8,0 (89)	7,1 (210)	4,0 (54)	9,7 (260)
<60% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	19,4 (3.125)	21,4 (453)	17,6 (976)	11,8 (331)	24,2 (1.365)
	Inersimasut	14,8 (1.214)	16,4 (182)	13,3 (391)	9,7 (138)	18,7 (503)
Pisortanit ikiorsiissutit	Meeqqat	42,3 (6.833)	44,6 (944)	37,7 (2.090)	36,6 (1.031)	48,9 (2.761)
	Inersimasut	38,2 (3.121)	41,8 (464)	33,3 (981)	33,6 (479)	44,4 (1.197)
2007						
<50% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	10,5 (1.653)	9,1 (189)	10,3 (578)	6,4 (171)	13,3 (715)
	Inersimasut	8,3 (666)	6,8 (75)	8,2 (246)	5,1 (70)	10,6 (275)
<60% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	18,6 (2.920)	18,0 (373)	16,1 (902)	12,4 (331)	24,5 (1.314)
	Inersimasut	14,9 (1.203)	14,1 (154)	13,2 (396)	10,7 (146)	19,5 (507)
Pisortanit ikiorsiissutit	Meeqqat	38,9 (6.126)	42,8 (887)	33,7 (1.894)	36,3 (973)	44,2 (2.372)
	Inersimasut	35,0 (2.827)	39,1 (428)	30,2 (907)	33,9 (465)	39,5 (1.027)
2008						
<50% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	11,7 (1.749)	12,5 (241)	10,9 (584)	7,6 (200)	14,3 (724)
	Inersimasut	9,3 (723)	10,8 (112)	8,8 (251)	6,5 (87)	10,8 (273)
<60% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	20,0 (2.988)	22,5 (434)	17,0 (907)	15,2 (399)	24,6 (1.248)
	Inersimasut	15,7 (1.218)	18,5 (193)	13,2 (379)	12,0 (161)	19,3 (485)
Pisortanit ikiorsiissutit	Meeqqat	38,7 (5.792)	43,9 (848)	33,1 (1.769)	30,4 (797)	47,0 (2.378)
	Inersimasut	34,5 (2.684)	40,0 (417)	29,2 (835)	27,2 (366)	42,3 (1.066)
2009						
<50% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	10,4 (1.545)	11,0 (213)	7,7 (416)	8,6 (221)	13,9 (695)
	Inersimasut	8,3 (643)	9,3 (95)	6,5 (190)	6,2 (81)	10,9 (277)
<60% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	18,5 (2.752)	22,5 (435)	14,4 (774)	14,1 (362)	23,6 (1.181)
	Inersimasut	14,8 (1.146)	18,8 (193)	11,9 (347)	10,4 (136)	18,6 (470)
Pisortanit ikiorsiissutit	Meeqqat	39,3 (5.839)	43,2 (835)	32,8 (1.765)	35,0 (899)	46,8 (2.340)
	Inersimasut	35,5 (2.757)	40,6 (417)	29,3 (852)	32,2 (421)	42,1 (1.067)
2010						
<50% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	11,7 (1.698)	13,4 (248)	8,7 (461)	10,6 (265)	14,8 (724)
	Inersimasut	9,3 (718)	12,2 (122)	7,0 (204)	8,0 (105)	11,5 (287)
<60% isertitat agguaqatigiissinneranniit	Meeqqat	19,8 (2.876)	23,1 (428)	14,7 (778)	17,0 (428)	25,4 (1.242)
	Inersimasut	15,9 (1.232)	20,5 (205)	12,0 (348)	13,5 (177)	20,0 (502)
Pisortanit ikiorsiissutit	Meeqqat	40,5 (5.899)	44,9 (834)	33,0 (1.745)	36,8 (925)	49,0 (2.395)
	Inersimasut	36,7 (2.838)	41,4 (414)	30,0 (872)	33,6 (442)	44,3 (1.110)

ILALIUSSAQ 4

MEEQQAT 2010-MI ALLANUT NALEQQIULLUNI PIITSUUTITAT (<50%)

Kommuninut, illoqarfinnut takkulu nunaqarfinut immikkoortiterlugit

[% (amerlassusaat)]

	Meeqqat illoqarfinni	Meeqqat nunaqarfinni
Kujalleq kommune		
Nanortalik	16,1 (65)	18,0 (33)
Qaqortoq	10,3 (79)	27,8 (10)
Narsaq	11,7 (46)	21,1 (15)
Sermersooq kommune		
Paamiut	3,5 (15)	12,2 (5)
Nuuk	5,5 (193)	0 (0)
Tasiilaq	11,8 (81)	28,0 (141)
Illoqqortoormiut	16,9 (26)	-
Qeqqata kommune		
Maniitsoq	9,5 (69)	13,0 (21)
Sisimiut	10,4 (148)	13,6 (27)
Qaasuitsup kommune		
Kangaatsiaq	15,2 (28)	26,8 (65)
Aasiaat	7,9 (57)	12,8 (6)
Qasigiannuit	5,2 (16)	11,4 (4)
Ilulissat	9,3 (114)	14,8 (16)
Qeqertarsuaq	15,6 (35)	16,7 (2)
Uummannaq	5,3 (17)	11,6 (35)
Upernavik	10,2 (30)	37,3 (225)
Qaanaaq	26,6 (54)	40,8 (20)

ILALIUSSAQ 5 INUUSUTTUT AKORNANNI INUUNIARNIKKUT ATUKKATIGUT EQUNGASSUT ERSIUTAASA ALLATTORSIMAFFIAT

Misissuineq Kalaallit Nunaanni Inuusuttuni Atugarissaarneq 2011

	Pigissaarto- rujussuit/ Pigissartut Amerl.=131	Nalingin- naasumik pigissaartut Amerl.=307	Pigissaar- tuunngitsut/ Pigissaar- tuunngivissut Amerl.=43	p-nalinga	Assigiin- ngissut
Peqqissuseq atugarissaarnerlu					
Naammaginaturnik/ajortumik nammineq peqqissusermik naliliineq (Amerl.=182)	26%	40%	58	p<0,001	Allannguu- teqarpoq
Naammaginaturnik/ajortumik nammineq tarnikkut peqqissusermik naliliineq (Amerl.=125)	17%	27%	49	p<0,001	Allannguu- teqarpoq
Imminooriarnerit (Amerl.=86)	13%	18%	33	p=0,02	Allannguu- teqarpoq
Oqimaappallaarneq/pualavallaarneq (Amerl.=105)	27%	27%	31	p=0,88	Soqanngilaq
Angajoqqaat ajornartorsiutit pillugit oqaloqatiginarneri ajornartorujussuuvoq/ajornarpoq (Amerl.=105)	21%	21%	36	p=0,11	Soqanngilaq
Atuarmimmi atuagarsornikkut ajornartorsiuteqarnermik nammineq nalunaarneq (Amerl.=189)	24%	44%	51	p<0,001	Allannguu- teqarpoq
Pissusilersuutit navianartut					
Issiaannarlunu sunngiffimmi suliaqarneq orniginartinneruaat soorlu TV (Amerl.=100)	12%	24%	30	p<0,01	Allannguu- teqarpoq
Ullut tamaasa pujortarneq (Amerl.=207)	33%	45%	61	p<0,01	Allannguu- teqarpoq
Sapaatit akunneri tamaasa imigassartorneq (Amerl.=80)	15%	18%	14	p=0,60	Soqanngilaq
Naammaarnermik misilittagaqartut (Amerl.=87)	15%	18%	30	p=0,07	Allannguu- teqarpoq
Pisut artukkiisinnaasut					
Angajoqqaat imigassamik atornerluisut (Amerl.=90)	13%	20%	30	p=0,04	Allannguu- teqarpoq
Angerlarsimaffimmi anaanamut nakuusernermik takusaqarsimasut (Amerl.=104)	18%	32%	54	p<0,001	Allannguu- teqarpoq
Kinguaassiutitigut atornerluineq, inuusuttunit misigineqarsimasooq (Amerl.=75)	16%	14%	28	p=0,05	Allannguu- teqarpoq
Angajoqqaanik sakkortuumik aaqqiagiinngissuteqarsimasut (Amerl.=52)	6,0%	17%	36	p<0,01	Allannguu- teqarpoq

”